

Kommunstyrelsens hållbarhetsutskott kallas till sammanträde för att behandla ärenden enligt förteckningen nedan.

Tid och plats Tisdagen den 7 maj 2024 kl. 13:30 i
Lammhultssalen

Pernilla Bodin (MP)
ordförande

Sara Tiger
sekreterare

Ledamöter

Pernilla Bodin (MP), Ordförande
Arijeta Reci (S), 1:e vice ordförande
Bo Frank (M), 2:e vice ordförande
Maria Garmer (V)
Sofia Stynsberg (M)

Ersättare

Per Jodenius (S)
Lisa Larsson (S)
Michael Färdig (L)
Gunnar Storbjörk (S)
Patrik Åkesson (KD)

Tjänstepersoner

Hållbarhetschef

Förteckning över kommunstyrelsens hållbarhetsutskotts ärenden den 7 maj 2024

1. Val av justerare
2. Godkännande av dagordning
3. Presentation av projektet Lärande för hållbar utveckling
4. Skrivelse om att Växjös målbild och varumärke skall (återgå till att) vara Europas grönaste stad - Bo Frank (M)
5. Information om Earth Week 2024
6. Information om utvärdering av Idéburna offentliga partnerskap (IOP) i Växjö kommun
7. Antagande av Strategisk stadsdelsplan Teleborg
8. Redovisning av uppdrag om att utveckla möbelcirkeln och öka mängden återbrukade möbler och inventarier
9. Information om aktuella ärenden/uppgifter
10. Information om hållbarhetsarbete från förvaltningar och bolag
11. Information från ordföranden och övriga ledamöter
12. Övrigt

Kommunstyrelsen

Ordförandes förslag till beslut - Skrivelse om att Växjös målbild och varumärke skall (återgå till att) vara Europas grönaste stad - Bo Frank (M)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen besvarar skrivelsen med att intentionen i skrivelsen att lyfta "Europas grönaste stad" tas med i det pågående arbetet med att utveckla Växjö kommuns platsvarumärke, som näringslivschefen fått i uppdrag för att tydliggöra Växjös särprägel.

Bakgrund

Bo Frank (M) har lämnat en skrivelse till kommunstyrelsen där han vill att hållbarhetsutskottet initierar att Växjös målbild och varumärke skall (återgå) vara Europas grönaste stad.

Beslutsunderlag

-Kommunchefens yttrande i ärendet daterat 2024-03-14

Eva-Lotta Fonsell
Näringslivschef

Kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse om att Växjös målbild och varumärke skall (återgå till att) vara Europas grönaste stad

Förslag till beslut

Förslag till beslut är att inkludera frågeställningen "att Växjös målbild och varumärke skall (återgå) vara Europas grönaste stad" inkluderas i det uppdrag som getts till Näringslivschef av Kommunchef att hitta Växjös särprägel/spets och som har sin utgångspunkt i det arbete med platsvarumärket som genomfördes 2018-2019 och som resulterade i den så kallade "Kokboken", se varumarketvaxjo.se.

Bakgrund

Bo Frank (M) har lämnat en skrivelse till kommunstyrelsen där han vill att hållbarhetsutskottet initierar att Växjös målbild och varumärke skall (återgå) vara Europas grönaste stad.

Bedömning

Växjö kommun har under 2000-talet fått flera internationella miljöutmärkelser och har av BBC och andra internationella medier utropats till "Europas grönaste stad" för sina klimatmål och det framgångsrika klimatarbetet. De många internationella studiebesöken, och de internationella utmärkelser kommunen fått, har satt Växjö på världskartan. I dagsläget används inte devisen uttalat men syns sporadiskt i olika sammanhang.

Detta beror på att Kommunstyrelsen 2018 beslutade om en ny visuell identitet där bl a "Europas grönaste stad" togs bort.

2018-2019 genomfördes ett arbete med att ta fram ett nytt platsvarumärke. Detta genomfördes och förankrades med näringslivet. Arbetet utmynnade i en "Kokbok" som beskrev Växjös attraktionskraft i form av en mängd attraktionskrafter/värdeord, 38 st. Detta platsvarumärke har använts i väldigt liten omfattning. Bedömningen är att värdeorden är för många och gör att materialet saknar gemensam "spets".

I januari 2024 gav Kommunchef i uppdrag till Näringslivschef att med utgångspunkt i det arbete som genomfördes enligt ovan ("Kokboken") som grund ta fram det som är Växjös särprägel eller spets, vilket ska bli Växjös nya platsvarumärke, se beskrivning nedan.

Vikten av en identitet eller särprägel

Alla platser har ett varumärke, oavsett om det finns på prant eller ej. Ett platsvarumärke är summan av de associationer som finns kring platsen, hos invånare och omvärlden. Det handlar alltså inte bara om att skapa en logotyp och en slogan. Det handlar om att på några få rader beskriva vilka vi är och vill vara som samtidigt skiljer oss från mängden.

Att platsvarumärket samägs av alla som bor och verkar på platsen innebär en del utmaningar. Det är svårt att sammanfatta det som särpräglar platsen på ett sätt som många tycker är bra. Det är en utmaning att våga vara spetsig. Om det dessutom är en kommun som är den främsta motorn i att skapa berättelser om platsen är risken stor att marknadsföringen blir slätstruken. Effekten blir att platsmarknadsföring från landets olika kommuner blir väldigt likartad. Att ha nära till allt, slippa pendlingsköer, ha nära till skog, sjö och stad och ha ett spännande näringsliv är inte unikt. Växjö kommun skulle vinna på att lägga mer kraft på att hitta och definiera sin särprägel på en annan nivå.

Det parallella arbetet med att hitta vår spets

Här ser vi utvecklingspotentialen i det tidigare gjorda platsvarumärkesarbetet "Kokboken". Arbetet med att hitta särprägel/spets behöver tas fram i dialog med såväl invånare, företagare, besökare som med omvärlden. Detta arbete är redan gjort. Det är därför viktigt att ta vara på det arbete som gjordes ("Kokboken") för att inte göra om eller lägga mer tid än nödvändigt.

Vi behöver dock ta arbetet vidare för att hitta vår särprägel /spets bland alla de attraktionskrafter/värdeord som tagits fram i "Kokboken".

Möjligheten att kunna använda "Europas grönaste stad" inkluderas i arbetet

Sedan "Europas grönaste stad" myntades har det blivit svårare att åtnjuta en särprägel i termer av "grön" och hållbar som snarare kan betraktas som en hygienfaktor. En utvärdering av denna möjlighet att återta "Europas grönaste stad" kommer att inkluderas i det nya arbetet beskrivet ovan.

Konsekvensanalys

Ekonomiska konsekvenser	
Total kostnad (tkr)	0 kr
Finansiering inom ram (ja/nej/inte tillämpligt), ange det som saknar finansiering	Ja

Påverkar följande nämnder/bolags kostnader	Kommunstyrelsen
--	-----------------

Konsekvenser för ett hållbart samhälle	
Påverkan på miljön (ja/inte tillämpligt)	Ja
Påverkan på mångfald (ja/inte tillämpligt)	Ja
Påverkan på folkhälsa (ja/inte tillämpligt)	Ja
Påverkan på tillgänglighet (ja/inte tillämpligt)	Ja
Påverkan på barn (ja/inte tillämpligt)	N/A

Beslutet skickas till

För åtgärd
Näringslivsavdelningen

För kännedom
kommunchef

Catharina Rydberg-Lilja
kommunchef

Ola Hammarström
förvaltningschef

Från: Frank Bo
Skickat: den 24 januari 2024 11:20
Till: Kommunstyrelsen
Ämne: Ärende till KSHU

Jag vill att utskottet initierar att Växjös målbild och varumärke skall (återgå) vara Europas grönaste stad.
Mvh Bo Frank

Skickat från [Outlook för iOS](#)

Idéburna offentliga partnerskap i Växjö kommun

Utvärdering och utveckling

Utvärderare och författare:

Mats Glemne och Ylva Nilsson

Referensgrupp:

Per Gerrevall och Katarina Schenker

Innehållsförteckning

INTRODUKTION TILL RAPPORTEN.....	1
DEL A – BAKGRUND TILL SATSNINGEN PÅ IDÉBURNA OFFENTLIGA PARTNERSKAP SAMT UTVÄRDERING OCH SAMMANFATTANDE ANALYS AV VERKSAMHETEN	3
BAKGRUND OCH FÖRBEREDELSE TILL IOP-SATSNINGEN I VÄXJÖ KOMMUN.....	4
UTVÄRDERING AV IOP-SATSNINGEN – MODELL OCH GENOMFÖRANDE.....	7
Utvärderingsmodell	7
Genomförande av utvärderingen.....	8
SAMMANFATTANDE ANALYS AV SATSNINGARNA PÅ IDÉBURNA OFFENTLIGA PARTNERSKAP (IOP).....	10
Övergripande bild av utfallet	10
Förutsättningar i form av situationen på samhällsnivå	13
Faktorer på övergripande föreningsnivå	14
Faktorer kring genomförande av aktiviteter.....	19
DEL B – UTVÄRDERINGSRAPPORTER FRÅN RESPEKTIVE IDÉBURET OFFENTLIGT PARTNERSKAP	23
EN FRISK GENERATION – UPPFÖLJNING IOP.....	24
Bakgrund	24
Intentioner i En Frisk Generation.....	24
Realitet i En Frisk Generation	27
KLÖVERKLUBBEN, VÄXJÖ 4H – UPPFÖLJNING IOP	37
Bakgrund	37
Intentioner i Klöverklubben	37
Realitet i Klöverklubben.....	39
TIGERKLUBBEN, VÄXJÖ BK – UPPFÖLJNING IOP	48
Bakgrund och verksamhet	48
Intentioner i Tigerklubben.....	49
Realitet i Tigerklubben	49
Avslutande reflektioner kring Tigerklubben	53
ÖSTER I SAMHÄLLET, ÖSTERS IF – UPPFÖLJNING IOP	56
Bakgrund och verksamhet	56
ÖSTER I SAMHÄLLET - NATTFOTBOLL.....	57
Bakgrund och verksamhet	57
Intentioner i NatTFotbollen.....	58
Realitet i NatTFotbollen.....	58
Avslutande reflektioner kring NatTFotbollen.....	64
ÖSTER I SAMHÄLLET - PARAFOTBOLL.....	67

BAKGRUND OCH VERKSAMHET	67
INTENTIONER I PARAFOTBOLLEN	67
REALITET I PARAFOTBOLLEN	68
AVSLUTANDE REFLEKTIONER KRING PARAFOTBOLLEN	71
ÖSTER I SAMHÄLLET – TRÄNING FÖR TJEJER MED TJEJER	74
BAKGRUND OCH VERKSAMHET	74
INTENTIONER MED TRÄNING FÖR TJEJER MED TJEJER	74
REALITET I TRÄNING FÖR TJEJER MED TJEJER	74
AVSLUTANDE REFLEKTIONER KRING TJEJTRÄNINGEN	75
DEL C – FORSKNINGSÖVERSIKT KRING INTEGRATIONS-, INKLUDERINGS- OCH FOLKHÄLSOARBETE	76
INTEGRATIONS-, INKLUDERINGS- OCH FOLKHÄLSOARBETE	77
FRÅGOR PÅ SAMHÄLLSNIVÅ.....	77
FRÅGOR PÅ ORGANISATIONSNIVÅ.....	82
FRÅGOR PÅ GRUPPNIVÅ	89
REFERENSER	91

Introduktion till rapporten

Denna rapport gäller det utvärderings- och utvecklingsarbete som gjorts kring Växjö kommuns satsning på idéburna offentliga partnerskap under 2022-2023. Satsningen grundar sig på en strävan efter att förbättra folkhälsan, främja ökad fysisk aktivitet och skapa mer jämlika möjligheter till en meningsfull fritid – särskilt för underrepresenterade grupper. Efter en ansökningsprocess blev det fyra föreningar som fick möjligheten; En Frisk Generation (Familjeaktiviteter och Öppna aktiviteter), Växjö 4H (Klöverklubben), Växjö BK (Tigerklubben) och Östers IF (Öster i samhället). Kommunen betonar i sammanhanget det betydelsefulla bidraget från det civila samhället och det starka föreningslivet, och ser det som en nyckelaktör för att skapa meningsfulla fritidsmöjligheter, bryta isolering och främja integration för att förbättra folkhälsan. Satsningen på idéburna offentliga partnerskap fungerar i sammanhanget som ett medel för att främja en jämlik fördelning av möjligheter och resurser och därmed stärka samhällets allmänna välbefinnande.

Rapporten består av tre olika delar som både fungerar tillsammans och som har ett värde var och en för sig. *Den första delen* ger en sammanfattande bild av satsningarna på de idéburna offentliga partnerskapen (IOP) där det inledningsvis delges bakgrunden till verksamheten och det förberedande arbete som genomfördes. Därefter presenteras modellen och genomförandet av utvärderings-, uppföljnings- och utvecklingsarbetet. Den tillämpade utvärderingsmodellen som använts är av förklaringsinriktad karaktär, vilket innebär att utvärderingen strävar efter att inte enbart fokusera på själva resultatet, utan även på att analysera och förstå förklaringarna till varför verksamheten har utvecklats på det sätt den har. Med andra ord, utvärderingen riktar sitt intresse mot de underliggande processerna, både vad gäller innehåll och utformning, samt de förutsättningar som har präglat genomförandet av satsningen. Denna förklaringsinriktade metodik är särskilt användbar när man strävar efter att dra lärdomar och förbättra framtida liknande insatser. Genom att fördjupa förståelsen för de processer och förutsättningar som har påverkat satsningen kan man identifiera områden för förbättring och effektivare strategier för att uppnå önskade resultat i framtida liknande initiativ. Avslutningsvis görs en sammanfattande analys av de olika IOP-satsningarna och vilka lärdomar som dragits. Utvärderingen är baserad på den forskningsöversikt som finns i rapportens avslutande del.

Den andra delen utgörs av separata uppföljningar av respektive idéburet offentligt partnerskap. Det har under projektiden gjorts föreningsrapporter varje halvår som sedan har följts upp med både kommunens ansvariga och berörda föreningar. Nu presenteras en slutrapport för varje partnerskap. Analysen är precis som den sammanfattande analysen grundlagd i forskningsgenomgången i rapportens avslutande tredje del.

Den tredje delen av rapporten består av en forskningsöversikt kring integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbete inom fritids- och idrottsverksamhet. För att ge en strukturerad översikt har forskningsgenomgången kategoriserats på tre olika systemnivåer – samhällsnivå, organisationsnivå och gruppnivå.

På samhällsnivån undersöks övergripande aspekter av integrations- och inkluderingsarbete inom fritids- och idrottsverksamhet. Detta kan avse övergripande strategier och politiska åtgärder som påverkar dessa områden på samhällsnivå. På organisationsnivån analyseras specifika insatser och strukturer inom organisationer och föreningar som verkar inom fritids- och idrottssektorn. Slutligen fokuserar analysen på gruppnivån på individuella och gruppbaseade aspekter, inte minst den betydelsefulla ledarrollen i olika sammanhang.

Genom att strukturera forskningsgenomgången på detta sätt möjliggörs förhoppningsvis en förståelse av hur integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbete påverkas på olika nivåer. Avsnitten kring organisations- och grupp-nivåerna är i sin tur strukturerade i olika avgränsade delar, men som var och en kan ha kopplingar till varandra.

Denna forskningsgenomgång tjänar som en grund för uppföljningen och utvärderingen av de idéburna offentliga partnerskapen. Ambitionen är även att sammanställningen ska ge användbara riktlinjer och insikter för att stödja den fortsatta utvecklingen av integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbete inom kommunen.

DEL A – bakgrund till
satsningen på idéburna
offentliga partnerskap samt
utvärdering och sammanfattande
analys av verksamheten

Bakgrund och förberedelse till IOP-satsningen i Växjö kommun

De grundläggande avsikterna för Växjö kommuns satsning på idéburna offentliga partnerskap (IOP) är att genom samverkan med idéburna aktörer bidra till förbättrad folkhälsa, ökad rörelse och mer jämlika möjligheter för en meningsfull fritid för barn och ungdomar samt deras familjer i underrepresenterade grupper. Kommunen pekar på att civilsamhället med ett starkt föreningsliv har en viktig roll i samhället genom att bidra till en meningsfull fritid, bryta isolering och främja integration för en förbättrad folkhälsa. Genom proaktiva insatser i form av ökad fysisk aktivitet, social gemenskap och kunskap om hälsosamma vanor är det möjligt att tillsammans minska risken för utanförskap och konsekvenserna till följd av detta. Med insatser som är tillgängliga för fler ges bättre förutsättningar för en jämlik hälsa vilket är i enlighet med Hållbara Växjö 2030 som handlar om ett gemensamt ansvar för alla som bor, lever och verkar i Växjö kommun. I deklarationen framkommer bland annat *”Vi känner trygghet och tillit till samhället och till varandra”* och *”Vi har jämlika och jämställda förutsättningar för en god hälsa, ett gott liv”*¹.

Tankarna kring satsningen på IOP initierades efter att kommunen blivit kontaktade av en Stockholmsbaserad förening, En Frisk Generation (EFG), som bedriver verksamhet runt om i landet för att bidra till en mer jämlik fritid och hälsa. Föreningen visade intresse för att starta föreningsverksamhet i Växjö kommun i form av fysisk aktivitet, kunskap om mat och social gemenskap. Samtidigt såg kommunen att det redan fanns lokala föreningar som också bedrev olika integrations- och hälsofrämjande insatser. Efter diskussioner beslutades att erbjuda alla kommunens idrottsföreningar, och även EFG, möjligheten att ansöka om att få bli ett IOP.

För att hantera frågan tillsatte kommunen en intern arbetsgrupp som bestod av fyra medarbetare med yrkesroller som verksamhetsutvecklare för integrationsfrågor, folkhälsosamordnare och fritidsutvecklare. Gruppen arbetade nära med berörda förvaltningschefer och kommunstyrelsens hållbarhetsutskott. I ett första skede gjorde gruppen bland annat besök hos olika föreningar som bedrev den efterfrågade verksamheten och undersökte samverkansformen IOP både i andra kommuner och med expertis inom Växjö kommun.

Vidare konstaterade arbetsgruppen att det fanns goda finansieringsmöjligheter via framför allt några statliga bidrag som fanns sparade i kommunen eftersom medlen inte hade kunnat nyttjas fullt ut på grund av pandemin. Det handlade dels om schablonersättning för mottagande av nyanlända (integrationsfrämjande insatser), dels om medel från Delegationen mot segregation (Delmos).

Arbetsgruppen tog fram och preciserade så kallade effektmål för IOP-satsningen, totalt följande sex mål:

---

¹ Växjö kommun: Hållbara Växjö 2030 (2019-09-24)

- Öka kunskap om hälsa.
- Bidra till förbättrad fysisk och psykisk hälsa.
- Bidra till framtida föreningsdeltagande och engagemang.
- Bidra till en meningsfull fritid för både flickor och pojkar.
- Bidra till stärkta familjerelationer, förbättrade nätverk, ökad integration och tryggare bostadsområden.
- Möjliggöra långsiktig finansiering till nytta för deltagande samarbetspartners.

Målen preciseras i nästa steg i kriterier för föreningar som önskade göra en intresseanmälan om att som förening få möjlighet att under två år utgöra ett idéburet offentligt partnerskap. Kriterierna var följande:

- Aktiviteter som bidrar till en meningsfull fritid.
- Verksamhet baserat på samhörighet och kunskaphöjande insatser.
- Inkluderande mötesplatser för att minska utanförskap, öka trygghet och främja integration.
- Insatser som stärker en mer jämlik hälsa och likvärdiga levnadsvillkor för invånare i Växjö kommun.
- Verksamheten ska fokusera på barn- och ungdomar men en plan bör även finnas på hur föräldrar och familj kan inkluderas.
- Upprättad, alternativt planerad samverkan med skolor och/eller fritidsgårdar.
- Verksamheten är beprövad och etablerad utifrån tidigare genomförda projekt eller insatser.
- Organisationen besitter den kompetens, erfarenhet och nätverk som behövs för att genomföra insatsen.

Målen för IOP-satsningen och planen för finansiering presenterades därefter för kommunstyrelsens hållbarhetsutskott och godkändes sedan av kommunstyrelsen.

Själva ansökningsförfarandet gjordes i en mall i boknings- och bidragssystemet Interbook Go. Det kom in totalt 13 ansökningar och var och en i arbetsgruppen hanterade i ett första skede bedömningen genom individuella genomläsningar av ansökningarna. Granskningen gjordes gentemot följande framtagna bedömningskriterier:

- Omfattningen på verksamheten baserat på uppskattat antal deltagare samt aktiviteter.
- Aktiviteterna ska vara hälsofrämjande och främst rikta sig till barn, ungdomar och familjer som inte är aktiva i föreningslivet.
- Omfattning av stöd i relation till andra stödgivande parter.
- Beloppet till respektive aktör bedöms utifrån insatsens storlek och innehåll.
- Samverkansparten bedöms ha den kompetens, erfarenhet och nätverk som behövs för att genomföra insatsen.
- Fördelning baseras på 2 mkr per år och fördelas på ett mindre antal samverkansaktörer (100-500tkr).

I samtal med deltagarna i arbetsgruppen har framkommit att i synnerhet föreningarnas kompetens och erfarenhet samt antalet deltagare och möjligheter att komma in i ordinarie verksamhet har varit avgörande för beslutet.

Arbetsgruppen valde i nästa steg ut ett antal föreningar som bjöds in till samtal via kommunikationsverktyget Teams och avslutningsvis förordades att fyra föreningar skulle ges möjlighet att bli ett IOP under 2022-2023. De var:

- En Frisk Generation (Familjeaktiviteter och Öppna aktiviteter)
- Växjö BK (Tigerklubben)
- Växjö, 4H (Klöverklubben)
- Östers IF (Öster i samhället)

Slutligt beslut togs i kommunstyrelsen. IOP-satsningar har finansierats med cirka 1,8 miljoner kronor årligen fördelat på cirka 300 000 - 500 000 kronor per år och förening.

Sammanfattningsvis utgör (1) de grundläggande tankarna, (2) effektmålen, (3) anmälningskriterierna och (4) bedömningskriterierna utgångspunkter för IOP-satsningen och därigenom också för utvärderingen.

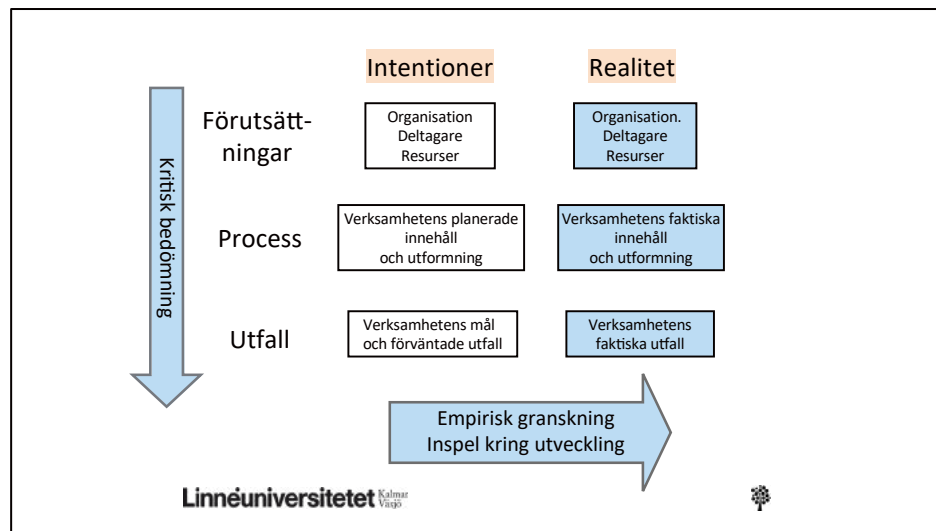
Utvärdering av IOP-satsningen – modell och genomförande

Utvärderingsmodell

Linnéuniversitetet har haft ansvar för utvärdering och uppföljning av den satsning som Växjö kommun gjort kring de idéburna offentliga partnerskap (IOP) under 2022-2023. Den utvärderingsmodell som använts kallas för förklaringsinriktad, vilket innebär att utvärderingen inte enbart lägger fokus på resultatet utan också på förklaringarna till varför det gått som det gjort, dvs. frågor kring den process (innehåll och utformning) och de förutsättningar som kännetecknar satsningen (Karlsson, 1998).

Utvärderingsmodellen bygger på att resultatet av ett förlopp är beroende av en process som i sin tur är styrd av vissa förutsättningar. Enbart resultatinriktade utvärderingsmodeller riskerar att förbise saker som händer under själva processen, och förändringar som sker kring de tänkta villkoren, och därmed försumma att kunna förklara varför utfallet blir som det blir.

Den förklaringsinriktade utvärderingsmodell som använts blir därför ett sätt att försöka skapa en bättre helhet som inte bara konstaterar om något fungerar bra eller dåligt, utan också genererar någon form av förklaring som kan ange vilka faktorer som måste ändras och vad som bör åtgärdas. Utvärderingen gjordes också kontinuerligt under projektiden vilket innebar utvecklingsmöjligheter för IOP-projekten under ”resans gång”. Detta genom att vi återkommande redovisat utfallet för både de ansvariga inom de olika projekten och för ansvariga inom kommunen. Utvärderingsmodellen illustreras i nedanstående figur.

Figur 1: Förklaringsinriktad utvärderingsmodell

Utvärderingen belyste fortlöpande utfallet i relation till de intentioner (projekt mål) som fastställdes i det initiala skedet, och sökte förklaringar i förutsättningarna och processen. Det innebar att det även blev aktuellt i några sammanhang att revidera projektmålen, förutsättningarna och/eller processen under projektiden.

Utvärderingen präglas alltså av att vara handlingsinriktad, dvs. vara mer användbar för de som är inblandade, i jämförelse med att i huvudsak handla om efterhandsbedömningar. Denna utvärdering kan beskrivas som en kommunikativ utvärdering där både handlingsinriktningen och de medverkandes gemensamma förståelse av det som granskas är utmärkande egenskaper (Lundahl & Öquist, 2002). Det handlar om att knyta utvärdering till handling, både en förståelse för vad handlingar leder till, exempelvis skillnader mellan mål och utfall, och en öppenhet för lämplig förändring. Vår ambition är att med hjälp av de som är involverade i IOP-satsningarna försöka ge en så god bild som möjligt av de erfarenheter som har gjorts av projekten.

Utvärderingen handlar således om utveckling och lärdomar och är ingen kvantitativ effektmätning, detta bland annat på grund av att begrepp som *hälsa*, *integration* och *meningsfullhet* är komplexa. Det är även svårt att fastställa ett utgångsläge – vissa projekt har pågått en tid medan andra startats upp när IOP-satsningen inleddes. Vidare är det problematiskt att säkerställa att det just är projektets innehåll och utformning som ger upphov till effekterna, bland annat på grund av svårigheterna att hålla koll på andra faktorer som kan påverka effekterna.

Genomförande av utvärderingen

I det initiala skedet (mars 2022) gjorde vi som utvärderare bedömningen att de inlämnade, och i och för sig godkända projektplanerna, behövde ses över och förtydligas innan själva verksamheten tog fart. I en dialog med ansvariga för respektive projekt vidareutvecklades därför de olika projektplanerna, framför allt genom att skapa en tydlighet kring mål, förutsättningar och process. Målen kunde innefatta såväl innehållsliga, hälsorelaterade och sociala mål som mål beträffande den tänkta målgruppen och vad som sker i projektets förlängning. Förutsättningarna handlade exempelvis om deltagare, aktivitetsledare, projektledare, ekonomi, lokaler och verksamhetens förankring i föreningen. När det gällde processen inkluderade det frågor som rekrytering (både av deltagare och aktivitetsledare), innehåll och genomförande. I princip var de omarbetade projektplanerna färdigställda i maj 2022, detta även om verksamheten på flera håll var i full gång.

För att kunna genomföra denna handlings- och utvecklingsinriktade samt kontinuerliga utvärdering har det gjorts såväl observationer som datainsamling, enligt samma struktur och tidsmässig ordning, varje halvår. Det har inneburit följande delar:

1. Observation av verksamheten
2. Samtal med ett urval av projektdeltagare (*genomförts av aktivitetsledare enligt mall*)
3. Samtal med aktivitetsledare, både kring deras uppfattningar och de synpunkter de fått av deltagarna (*semistrukturerad intervju enligt mall*)
4. Samtal med projektledare kring de synpunkter som kommit från både aktivitetsledare och deltagare (*semistrukturerad intervju enligt mall*)

Dessutom har projektledare gjort en månatlig avrapportering i ett digitalt frågeformulär (5) enligt följande figur:

Månatlig rapportering – ett digitalt frågeformulär

Ange på en skala hur väl verksamheten förhåller sig till projektplanen.

1   2   3   4   5

Inte alls-----Helt och hållet

1. Beskriv eventuella förändringar beträffande medverkande deltagare / ledare.
2. Beskriv eventuella problem som uppkommit och vilka åtgärder som vidtagits för att hantera problemen.
3. Beskriv eventuella avsteg som gjorts i förhållande till projektplanen.
4. Beskriv betydelsefulla händelser som är av intresse för utvärderingen.
5. Eventuell personlig reflektion.

Figur 2: Digitalt frågeformulär till projektledare

Varje termin (halvår) har det arrangerats ett gemensamt uppföljnings- och utvecklingsmöte med samtliga projektledare och föreningsansvariga (ordförande, klubbchef etc.). Då har varje IOP fått redovisa sina resultat och lärdomar, som sedan har diskuterats och problematiserats i relation till både den samlade gruppens erfarenheter och aktuell forskning.

Därefter har vi som utvärderare sammanställt delrapporter (halvårsrapporter) för respektive IOP utifrån den projektplan som är fastställd. Det har handlat om att se om partnerskapet ligger i fas med projektplanen eller om det bör iscensättas några förändringar för den fortsatta verksamheten under nästkommande termin för att planen ska uppfyllas. Det har, även om den tänkta projektplanen löpt som planerat, varit aktuellt att utveckla delar som blivit uppenbara under verksamhetens genomförande och som stärker såväl projektets måluppfyllelse som den långsiktiga hållbarheten. Delrapporterna har sedan följts upp med ansvariga i Växjö kommun. Kommunens representanter har avslutningsvis, i vederbörliga fall, tagit diskussioner med berörda föreningar kring eventuella förändringar.

Sammanfattande analys av satsningarna på idéburna offentliga partnerskap (IOP)

Denna del utgörs av en sammanfattande analys av de olika IOP-satsningarna och vilka lärdomar som dragits. Analysen utgår från de utvärderingar och utvecklingsdialoger som genomförts med respektive IOP varje halvår, men själva utvärderingen är grundlagd i forskningsgenomgången som utgör rapportens avslutande tredje del. Alla referenser finns i denna del. Det handlar alltså om en övergripande bild av den samlade IOP-verksamheten, där exempel hämtas från de olika delprojekten, men att varje enskilt projekt i sin helhet behandlas i rapportens andra del.

Inledningsvis görs en översiktlig beskrivning av utfallet av projekten i relation till de kriterier som var framtagna för ansökan. Förklaringar till utfallet, och särskilt angelägna områden som framkommit, tydliggörs i avsnittets fortsatta delar. I den första delen sätts frågorna kring integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbete in i ett samhällsperspektiv. Därefter följer tydliga resultat med förklaringar från den IOP-verksamhet som bedrivits. Resultaten är uppdelade i två avsnitt – ett som tar upp frågor som blivit påtagliga på en övergripande föreningsnivå och ett som riktar sig mer mot själva genomförandet av aktiviteterna. De två avsnitten är i sin tur strukturerade i olika områden.

Övergripande bild av utfallet

Som framgått fastställdes under planeringsarbetet sex effektmål för IOP-satsningen som i nästa steg preciserades i åtta kriterier för ansökan. Kriterierna var följande:

1. Aktiviteter som bidrar till en meningsfull fritid.
2. Verksamhet baserat på samhörighet och kunskapshöjande insatser.
3. Inkluderande mötesplatser för att minska utanförskap, öka trygghet och främja integration.
4. Insatser som stärker en mer jämlik hälsa och likvärdiga levnadsvillkor för invånare i Växjö kommun.
5. Verksamheten ska fokusera på barn- och ungdomar men en plan bör även finnas på hur föräldrar och familj kan inkluderas.
6. Upprättad, alternativt planerad samverkan med skolor och/eller fritidsgårdar.
7. Verksamheten är beprövad och etablerad utifrån tidigare genomförda projekt eller insatser.
8. Organisationen besitter den kompetens, erfarenhet och nätverk som behövs för att genomföra insatsen.

Nedan delger vi kortfattat utfallet i relation till kriterierna. Det finns därefter utförligare klagöranden i de efterföljande delarna i detta avsnitt samt i slutrapporterna för respektive IOP som utgör rapportens andra del. Vi vill i sammanhanget tydliggöra att komplexiteten hos begrepp som exempelvis *integration, hälsa, utanförskap* och *trygghet* inte möjliggör en kvantitativ

effektmätning. Därför har utvärderingen handlat om en kvalitativ bedömning som fokuserat på utveckling och lärdomar.

Genomgående har IOP-satsningarna lämnat bidrag till en meningsfull fritid och med tanke på de målgrupper som medverkat också inneburit insatser för en mer jämlik hälsa (kriterierna 1 och 4). Verksamheterna har vanligtvis riktats mot grupper som står utanför föreningslivets utbud och deltagande har understötts av att det ofta har handlat om en kostnadsfri verksamhet som ställer mindre krav på prestation och resultat. De aktiviteter som erbjudits har även till stor del varit inkluderande och trygga med en strävan efter att minska utanförskap och främja integration (kriterium 3). Med tanke på den omfattning och den kvalitet som finns i den så kallade nattfotbollen i Öster i samhället utgör verksamheten ett särskilt gott exempel. I slutet av perioden för IOP-satsningen var det cirka 350 ungdomar i åldrarna 13-25 år som träffades varje fredagskväll i Tipshallen för att spela fotboll och umgås. Aktiviteten hanterades av ett 50-tal ledare. Det huvudsakliga syftet handlar för deltagarna om att minska utanförskap, stärka kamratskap och öka välmående. För ledarna vill Östers IF vara ett stöd att ta sig vidare i livet och arbetslivet. Bland annat ges ledarna möjligheter att utbilda sig på olika sätt och de tilldelas också en mentor. Dessutom följs deras hälsa upp kontinuerligt genom samtal både individuellt och i grupp.

En kritisk fråga handlar mer om deltagarantalet i flera av satsningarna. Ibland har målet om att upprätthålla hög kvalitet i verksamheten ställts i relation till det faktiska antalet deltagare. I flera fall har ambitionerna varit orimligt höga jämfört med utfallet, och det har inte alltid nåtts så många barn och unga som planerat. Flera IOP-satsningar har alltså erbjudit en verksamhet med god kvalitet sett till flera av kriterierna men deltagargruppen har varit avsevärt mindre än planerat. Det handlar inte enbart om att satsningen inte lyckats nå så många barn och unga som man hoppats på, det har även erfarits att aktiviteterna inte varit möjliga att genomföra med så stor grupp som ansvariga hade tänkt sig.

Från ett kommunalt perspektiv är det viktigt att nå många barn och unga med integrations- och folkhälsoinsatser, samtidigt som det är avgörande att dessa insatser ger långsiktiga resultat. Studier har tidigare indikerat att satsningar för att engagera barn som normalt står utanför föreningarnas verksamhet bör rikta sig mot en mindre grupp och vara långsiktiga för att vara effektiva. Därför betonas vikten av att kvalitet måste vara lika viktigt som kvantitet. Trots detta är frågan komplex och måste förstås balanseras mot ekonomiska överväganden.

En fråga som hänger samman med deltagarantalet är hur man når så många som möjligt och även den målgrupp som är önskvärd. Frågan kan också kopplas till målet om en upprättad eller planerad samverkan med skolor och/eller fritidsgårdar (kriterium 6). Några av IOP-satsningarna, särskilt Växjö BK:s Tigerklubb, har goda upparbetade kontakter med alla berörda skolor i deras upptagningsområde vilket innebär allt från årliga besök i klasser och på föräldramöten till olika former av skriftlig information. I några andra IOP-satsningar, i synnerhet 4H:s Klöverklubb, har man däremot stött på patrull i att få möjlighet att synliggöra verksamheten i skolsammanhang. Till viss del har problematiken dock lösts genom att medarbetare som arbetar med integrations- och fritidsfrågor inom kommunen har ”öppnat en del dörrar”.

Nära kopplad till skolsamverkan för att synliggöra de möjligheter som finns i IOP-satsningarna är vikten av interaktion med föräldrar och familj. Det finns ett kriterium som uttrycker att verksamheten ska fokusera på barn- och ungdomar, men att en plan även bör finnas för hur föräldrar och familj kan inkluderas (kriterium 5). Rent generellt finns det kring denna fråga en utvecklingspotential hos flera av IOP-satsningarna. Några satsningar, exempelvis familjeprogrammet hos En frisk generation, förutsätter deltagande från både föräldrar och barn. Inkluderingen av föräldrar byggs alltså redan in i förutsättningarna. Men det finns också exempel från andra IOP-satsningar där det varit svårt att både finna lämpliga insatser för att få med föräldrarna och även att få med dem när man väl försöker göra något.

Att nå föräldragruppen kan vara viktigt för att åstadkomma en fungerande verksamhet över tid. Studier visar att föräldrar till barn och unga från lägre socioekonomiska grupper rent generellt har mindre erfarenhet av föreningslivet och att de anser att det inte är viktigt för sina barn att delta. Till det kommer kulturella perspektiv där exempelvis idrottslig verksamhet ofta enbart ses som något för de som vill satsa på sin idrott. Det begränsar i sin tur deltagandet för barn och unga i fysisk aktivitet och föreningsliv jämfört med övriga. För att ändra dessa uppfattningar behövs initiativ som informerar om de positiva effekterna av fysisk aktivitet och föreningsdeltagande, inte bara för hälsan utan även för social integration, personlig utveckling och framtida möjligheter. Föreningar bör därför aktivt stärka sina band med föräldrar för att skapa långsiktiga förutsättningar för en hållbar verksamhet. Genom att öka medvetenheten och engagemanget hos föräldrarna kan man inte bara minska klyftan mellan socioekonomiska grupper när det gäller barns föreningsengagemang, utan även stärka samhörigheten och stödet för föreningens mål och verksamhet.

Ett kriterium (nr. 2) uppmärksammar att verksamheten ska baseras på samhörighet och kunskapshöjande insatser. Vår bild är att IOP-satsningarna genomgående har präglats av en god samhörighet både mellan deltagare samt mellan ledare och deltagare. Några IOP har mera medvetet arbetat med frågan genom att ha en tydlig värdegrund som hela tiden levandegörs och planerat lyft frågor som bemötande, lyssnande, respekt och att stödja varandra. Det kan då också finnas en tydlig koppling till kunskapshöjande insatser. I exempelvis 4H:s Klöverklubb har verksamheten ofta inletts med ett genomtänkt arbete kring hur man mår och till det frågor som rör deltagarnas självkänsla och självtillit. I En Frisk Generations familjeaktivitet har det i samband med den avslutande gemensamma måltiden regelbundet förekommit diskussioner kring något hälsotema alternativt besök från någon samhällsinstans typ polisen, folkandvården etc.

Det sista kriteriet inriktar sig mot förutsättningarna för respektive IOP att kunna utföra det som efterfrågas och det uttrycks vikten av att organisationen besitter den kompetens, erfarenhet och nätverk som behövs för att genomföra insatsen (nr. 8). Kring detta kriterium finns många goda erfarenheter från de olika IOP-satsningarna som kan bidra viktiga lärdomar för fortsatt verksamhet kring integrations-, inkluderings- och folkhälsoområdet. I de efterföljande delarna i detta avsnitt finns flera delar som uppmärksammar frågor som kan relateras till kriteriet, men vi vill särskilt uppmärksamma betydelsen av de ansvariga ledarnas funktion för en framgångsrik verksamhet. Det blir mycket tydligt i flera av IOP-satsningarna.

En avgörande roll för en framgångsrik IOP-satsning spelar den eller de som har det övergripande ansvaret för verksamheterna. Det handlar om de ansvariga ledarnas samordnande och ansvarstagande funktion och deras överblick över den samlade miljön som borgar för kvalitet och långsiktighet. Givetvis är det viktigt med välfungerande ledare ”på golvet” men det är de ansvariga ledarna som håller ihop och skapar kontinuitet inom verksamheten. Ofta har dessa organisationsledare en omfattande roll som sträcker sig över planering, ekonomi, samverkan med olika aktörer, värning av deltagare samt rekrytering och utbildning av aktivitetsledare. Vi vill understryka att föreningarna och särskilt deras styrelser måste inse och värdesätta denna ansvarsroll för att säkerställa dess hållbarhet och fortsatta utveckling. Det är även angeläget att arbetsprocesser som de ansvariga ledarna håller i dokumenteras för att skapa kontinuitet över tid. Kanske är ansvarsrollen något som kommunen också kan stödja? Vi har i uppföljningsarbetet exempelvis sett att det finns ett värde att denna grupp av ledare, inte sällan ensamma i sin roll, får ha ett utbyte för att lära av varandra.

Sammanfattningsvis visar utvärderingen att samtliga IOP bidragit med aktiviteter som bidrar till en meningsfull fritid (kriterium 1). De har utvecklat en verksamhet baserat på samhörighet och i några fall även kunskapshöjande insatser (kriterium 2). Verksamheten har haft en inkluderande inriktning (kriterium 3) och innehållit insatser som stärker en mer jämlik hälsa och likvärdiga levnadsvillkor, även om det finns utvecklingsmöjligheter (kriterium 4). Verksamheten har fokuserat på barn och ungdomar, men i flera av projekten behöver arbetet med att inkludera föräldrar och familj utvecklas (kriterium 5). Några projekt har en väl utvecklad samverkan med skolor och/eller fritidsgårdar, men i ett par av projekten behöver denna samverkan utvecklas (kriterium 6). Verksamheten har förutsättningar att bli beprövad och etablerad om den inkluderas i föreningarnas långsiktiga arbete (kriterium 7). Flera av projekten har en väl utvecklad organisation med både kompetens, erfarenhet och nätverk, medan samarbetet med den egna föreningens organisation i ett par av projekten behöver utvecklas (kriterium 8).

Förutsättningar i form av situationen på samhällsnivå

Vissa förutsättningar som är synnerligen betydelsefulla för verksamheten inom samtliga fyra IOP-projekt ligger på en samhällelig nivå. Av vår forskningsgenomgång i rapportens tredje del framgår att Sverige sedan 1990-talet har upplevt ökad segregation, synlig inom områden som boende, skola, fritid, arbetsmarknad, levnadsstandard och hälsa. Unga i socioekonomiskt svaga områden känner av socialt utanförskap, och föreningar i dessa områden kämpar ofta med sämre förutsättningar än de i andra områden. Barns och ungas fritids- och idrottsvanor påverkas, där socioekonomi, etnicitet och geografisk hemvist spelar en avgörande roll. Det innebär att barn och ungdomar från lägre socioekonomiska grupper deltar mindre i föreningsidrotten. Störst skillnader syns bland flickor. Det finns även kulturella olikheter som förstärker skillnaderna i deltagande i idrotts- och fritidsverksamhet, inte minst den organiserade. I många utomeuropeiska länder ses organiserad idrott huvudsakligen som något för utvalda talanger, utan breddverksamhet eller föräldraengagemang. Denna syn skapar svårigheter för föräldrarna att förstå och acceptera den strukturerade idrotten i Sverige, vilken

upplevs som konkurrerande med familjetid och därmed påverkar framför allt flickors deltagande negativt.

Förklaringar till det ojämlika deltagandet i föreningsidrotten handlar om att barn och unga från lägre socioekonomiska grupper introduceras och engageras mindre i fysisk aktivitet och idrottsföreningar jämfört med högre socioekonomiska grupper. En anledning är att föräldrar i lägre socioekonomiska grupper själva har tämligen litet engagemang i idrottsföreningar och anser att barnens deltagande är mindre viktigt. Vidare har barn och unga från lägre socioekonomiska grupper mindre tillgång till den kod (insikt, kännedom) som underlättar deltagande i idrottsföreningar, fritidsaktiviteter och kulturskolor jämfört med de från högre socioekonomiska grupperna. Dessutom har ofta familjerna mindre ekonomiska resurser, vilket negativt påverkar deras möjligheter till deltagande i idrottsaktiviteter på grund av de höga kostnaderna.

Segregation och utanförskap är alltså ett omfattande samhällsproblem, och föreningslivet, med bland annat ett stort antal idrottsföreningar, kan vara en betydelsefull aktör för att hantera det. Samtidigt är segregation också ett idrotts-/föreningsproblem på grund av olika begränsningar som har ekonomiska, etniska, geografiska och kulturella dimensioner. Dessa begränsningar påverkar vilka som deltar och vilka som har möjligheter att stanna kvar inom föreningslivet.

Faktorer på övergripande föreningsnivå

Föreningens utmaningar och vikten av etablering

För föreningar som vill göra värdefulla insatser i integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbetet finns det många utmaningar, både sådana som man kan påverka och andra som ligger utanför föreningens domäner. Det kan handla om att potentiella deltagare har såväl bristande vana av föreningslivet som bristfälliga kunskaper och erfarenheter av idrott och andra föreningsaktiviteter i olika sammanhang. Dessutom påverkar begränsade ekonomiska resurser möjligheterna att delta i verksamheten. Att tackla de utmaningar som går att påverka är en svår uppgift. Komplexiteten kring frågorna gör det inte enkelt, men samtidigt är det av största vikt att man är medveten om problematiken.

Värdefulla insatser som kan göras för att ”öppna upp” det föreningsliv som kan vara svårt att begripa för den som kommer från en annan kultur kan handla om att samverka med lokala invandrarföreningar för att introducera barn och unga. Det kan även vara ändamålsenligt att erbjuda flexibla aktiviteter där föräldrar och barn kan delta tillsammans. Vidare kan det underlätta om det ges möjlighet att följa barnen mellan skolan (också hemmet) och aktiviteterna för att minska behovet av föräldrastöd.

En ytterligare avgörande fråga handlar om föreningens intresse att ta emot deltagare som inte tillhör den gängse normen i föreningen. Det finns erfarenheter från tidigare satsningar som gjorts för ökad integration och inkludering som tydliggör att de ofta kommer till stånd tack vare enskilda eldsjälares engagemang. Det är förstas behjärtansvärt men borgar sällan för långsiktighet och hållbarhet. Frågan behöver bli en etablerad del i föreningen. En kollektiv och gemensam förståelse samt

engagemang inom en förening utgör en hållbar grund för att möta utmaningar och främja en miljö där mångfald och inkludering blir en naturlig del av föreningslivet. Genom att alla medlemmar delar och stöder gemensamma värderingar skapas en stark samhörighet som främjar en mer öppen och välkomnande atmosfär där alla känner sig inkluderade och delaktiga.

I vårt uppföljningsarbete av IOP har frågan kring etablering av integrations-, inkluderings- och folkhälsosatsningarna uppmärksammats. Det finns exempel på föreningar som redan hade satsningen på IOP-verksamheten som en vedertagen del i sin samlade verksamhet. Med all säkerhet bidrar det till en mera hållbar och naturlig del i föreningens aktivitetsutbud. Samtidigt är det väsentligt att verksamheten är erkänd i den samlade föreningen och ingen "isolerad ö". Men det förekommer även föreningsexempel där planläggningsarbetet och iscensättningen av IOP inte varit allmänt känt i föreningen, och att ett förankringsarbete har fått genomföras på görligaste sätt när verksamheten är i gång. Det finns i sammanhanget en risk hur såväl medlemmar som ansvariga uppfattar en redan uppstartad aktivitet och vilka konsekvenser det kan få för satsningens långsiktighet.

I sammanhanget har föreningarnas styrelse en central roll för att i ett initialt skede möjliggöra för engagerade föreningsmänniskor att på olika sätt verka för integration och inkludering, men samtidigt se till att det inte blir en isolerad företeelse som inte hänger samman med föreningens övriga verksamhet. Verksamheten behöver rimma med den värdegrund, verksamhetsidé och vision som håller ihop föreningen, och därigenom vilka aktiviteter som ska inrymmas. Styrelsen har även en avgörande betydelse för att en ny verksamhet, exempelvis en IOP-satsning, ska bli en erkänd del i föreningens samlade utbud.

Projektformens utmaningar och vikten av långsiktighet

Frågan kring verksamhetens långsiktighet kan även kopplas till utmaningen att mycket av integrations- och inkluderingsatsningar handlar om temporära, projektbaserade satsningar. Ekonomiskt stöd utgör ofta en viktig förutsättning för att integrations- och inkluderingsarbetet ska bli framgångsrikt, men det gäller att generera effekter som blir långlivade. Det finns osäkerheter kring att skapa föreningsverksamhet där ett tidsbegränsat projektstöd utgör en förutsättning för att det överhuvudtaget ska bedrivas. Projektformen i sig kan förstärka bilden av att det handlar om en "sidoverksamhet" i föreningen, inte något som är en naturlig och viktig del i föreningen samlade verksamhet. Målet bör i stället vara att föreningar kan idka ett framgångsrikt integrations- och inkluderingsarbete som kan genomföras över tid med de ordinarie stöd som erbjuds från såväl föreningens egen organisation som från kommunalt och regionalt håll. Det är då relevant att se över möjligheterna för att det ska vara ett tillräckligt ordinarie stöd som bidrar till att verksamheten går att realisera långsiktigt. Det finns alltså ett behov av att överväga långsiktiga finansieringsmöjligheter och att undvika en överdriven projektinriktning för att säkerställa att integrations- och inkluderingsarbete blir en stabil och naturlig del av föreningslivet.

Det finns dock många tillfälliga projekt som har varit framgångsrika, och en del har även efteråt införts i föreningens ordinarie verksamhet. Men om satsningen enbart

kan genomföras när det finns särskilda medel kan det, förutom att det inte blir långsiktigt, även bidra till en grogrund för besvikelse och brist på förtroende hos målgruppen. I synnerhet gäller det barn som ser äldre kamrater som deltar i olika projekt och som tänker att ”det där ska jag också få vara med om” – men när det sedan är dags för dem finns inte satsningen kvar.

I IOP-satsningarna är denna fråga uppenbar. Det relativt omfattande ekonomiska stödet som erbjudits de medverkande föreningarna har varit en förutsättning för genomförandet. Från kommunens sida har man varit väl medveten om detta och förberett för en övergång till ordinarie föreningsstöd efter avslutad projekttid. Men för några av satsningarna lär det innebära kraftiga nedskärningar av det ekonomiska bidraget som får konsekvenser för det fortsatta integrations- och inkluderingsarbetet. Möjligen hade det varit ändamålsenligt att redan vid ansökan om att bli ett IOP lägga in ett mål om att satsningen ska sträva efter att bli en inrättad del i föreningen där organisation och finansiering ska vara klarlagd i samverkan med kommunen. Nu finns det ett mål som lyder att IOP-satsningen ska bidra till framtida föreningsdeltagande och engagemang, men det är delvis en annan sak.

Överhuvudtaget visar olika studier att för en fungerande och långsiktig verksamhet är det av vikt med såväl strategisk och organisatorisk förmåga som att kunna bygga goda relationer. Det kan i realiteten handla om delar som rekrytering och introduktion av ledare, rekrytera aktiva, ekonomisk hantering, fördelning av arbetet och rutiner för samverkan med andra aktörer.

Lokalkännedom

Studier visar på betydelsen av lokalkännedom när det gäller arbetet med integration och inkludering. Det innebär att man som ledare behöver ha förståelse för hur levnadsvillkor påverkar dessa processer och en insikt i människors villkor och förutsättningar i de områden där deltagarna kommer ifrån. Att ha lokalkännedom kan inkludera att ha kunskap om andra aktörer i området och möjligheten till samarbete, samt att ha goda relationer till föräldrar som kan vara till nytta. Det är dock inte nödvändigt att vara uppvuxen eller bo i det specifika området där verksamheten sker för att ha lokalkännedom, men det betonas att det är en fördel med att ha erfarenhet av områden med utmanande sociala problem. Det antyder att personliga erfarenheter och insikter från liknande sammanhang kan vara värdefulla för att skapa en mer effektiv och anpassad strategi för integration och inkludering.

Frågan om lokalkännedom har visat sig tydligt i de olika IOP-satsningarna. I samtliga IOP finns det god vetskap om de sammanhang som deltagarna kommer ifrån, fast på olika sätt. Det kan innebära att flertalet av ledarna själva kommer från områden där satsningarna görs, som medför att de har en god insikt om de medverkandes vardag och upparbetade kontaktnät. Men det finns även exempel på där lokalkännedomen handlar om ett nära samarbete med de skolor som deltagarna går på. Det ger dels en bild av målgruppen, dels en samverkan som kan tillvaratas för rekrytering och vid situationer där man är betjänt av mer information om enskilda medverkande. Samtidigt har man inom ett IOP en god insikt i målgruppens allmänna situation men saknar den *lokala* kännedomen. Det har visat sig att vara en

utmaning både för att nå den tänkta målgruppen och för att finna samverkan med lokala föreningar i syfte att bidra ett långsiktigt föreningsengagemang.

Att nå och behålla målgruppen

Att attrahera målgrupper som normalt inte är inkluderade, vare sig det handlar om integration eller fysiskt inaktiva barn och unga, är en betydande utmaning på både kort och lång sikt. En framgångsrik strategi för att ta steget att delta involverar erbjudanden av aktiviteter med mindre allvar och tävlingsfokus, samt att göra dem kostnadsfria. Vidare bör verksamheten rikta sig mot en mindre grupp barn och sträva efter långsiktighet. Här spelar ledarna en central roll, och det är nödvändigt att de har förutsättningar att ge barnen ett adekvat stöd. Genom att skapa en trygg och stödjande miljö kan man främja barnens deltagande och skapa en grund för långsiktig engagemang. Men en problematik när det gäller långsiktighet är att den ordinarie verksamheten ser ut som tidigare. Därför krävs det anpassningar som sträcker sig bortom tillfälliga projekt. Det är viktigt att undvika att skapa en uppdelning där projektaktiviteter avviker markant från den vanliga verksamheten.

Olika studier har identifierat flera områden som understödjer att unga stannar kvar i idrottslig föreningsverksamhet. Dessa områden inkluderar möjligheten att lära sig nya färdigheter och utvecklas, en miljö präglad av goda sociala relationer och acceptans, tävlingsmoment med fokus på ögonblickets kamp, samt att aktiviteterna främjar hälsa och välbefinnande. Genom att integrera dessa aspekter i verksamheten skapas en helhetsupplevelse som kan bidra till ett långsiktigt intresse för fortsatt föreningsengagemang.

I vårt uppföljningsarbete av IOP har också frågan kring hur man når den målgrupp som är tänkt varit på tapeten. Den har redan belysts i de tankar som framförts kring vikten av lokalkännedom hos ledare. Detta bland annat för att nå och få med målgruppens föräldrar för att ge access till sina barn och unga att delta, samt att det finns god vetskap om andra föreningar och aktörer för möjligt samarbete.

Överhuvudtaget kan det behövas ett närmare arbetssätt för att minska kulturella, ekonomiska och språkliga barriärer. Det finns på andra håll exempel på satsningar i form av lotsar, slussning, aktivitetsguider eller liknande, vilket vi belyser i vår forskningsöversikt. Dessa personer kan göra viktiga insatser för att stödja dem som av olika skäl har svårt att hitta sin plats inom föreningslivets verksamheter. Rent konkret kan det gå till så att en guide tar kontakt med individen och tar reda på intressen med mera. Tillsammans föreslår de sedan en lämplig aktivitet och den förening den är kopplad till. Guiden fungerar som en brygga genom att hantera föräldrakontakter, introducera dem till föreningsvärlden, informera om utrustning och avgifter, delta i aktiviteten samt underlätta kontakten med ledare. I processen stöttar guiden barnet och familjen tills de känner sig trygga och etablerade i föreningen, för att sedan successivt dra sig tillbaka men ändå finnas kvar vid behov. Arbetssättet kan säkerligen vara verkningsfullt för att skapa en inkluderande miljö men kräver sannolikt långsiktig finansiering och en välorganiserad struktur.

Våra erfarenheter från IOP-satsningarna visar också på möjligheten att nå ”rätt” målgrupp genom att samverka med skolan. Det kan i realiteten innebära

återkommande besök i klasser för att ge direktinformation om verksamheten och att medverka på föräldramöten. Samtidigt gäller det att få tillåtelse att komma in i skolan. Det är säkerligen andra intressenter som också önskar få tillträde till skolans värld. I sammanhanget har vi sett att ansvarig projektledares intresse, förutsättningar och kontaktnät har betydelse om det ska ges access. Men det har även framkommit att medarbetare som arbetar med integrations- och fritidsfrågor inom kommunen kan vara behjälpliga för att underlätta medverkan med skolan.

En form av begränsning för att nå och behålla målgruppen har visat sig i några av IOP-satsningarna vara transporter till och från föreningsaktiviteten. Ett längre avstånd mellan skola/boende och platsen för aktiviteten blir ett hinder såväl genom att föräldrar inte kan skjutsa som att man inte har tillgång till cykel eller inte får cykla för sina föräldrar. Försök har gjorts med att hjälpa till med bil-/busstransport, men det har visat sig vara både en utmanande logistisk fråga och ta (för) mycket tid i anspråk. En möjlig framkomlig väg kan vara att ha kontakt med föräldrar som ger tillåtelse för cykling och att transporten inledningsvis genomförs genom att ledare cyklar tillsammans med barnen.

Kvantitet kontra kvalitet

En annan fråga som varit aktuell under hela perioden med IOP-satsningarna har berört *antalet* barn och unga som deltar, ibland ställt i relation till att det ska vara en god kvalitet i verksamheten. I flera fall har intentionerna varit (över)ambitiösa i jämförelse med utfallet, man har inte nått så många barn och unga som var planerat. Från ett kommunalt perspektiv är det naturligtvis av värde att nå många barn och unga med angelägna integrations- och folkhälsoinsatser, samtidigt som det är betydelsefullt att insatserna ger bestående resultat. Som påtalats tidigare har studier visat att satsningar som görs för att aktivera barn som normalt står utanför föreningarnas verksamhet bör rikta sig mot en mindre grupp barn och vara långsiktiga. Det talar för att kvalitet bör ha minst lika stort fokus som kvantitet. Samtidigt är det ingen enkel fråga eftersom det bland annat måste ställas mot vad som är rimligt i ekonomiska termer.

Frågan kring volym när det gäller deltagare kan även mera principiellt kopplas till den syn på hälsa som präglar satsningarna. Med ett mer ”begränsat” synsätt, där det enkom handlar om att skapa mer fysisk aktivitet, kan det möjligen vara rimligt att ha fler deltagare än om syftet anbelangar ett bredare angreppssätt. Ska man verka för att exempelvis stärka barnens självkänsla och erbjuda en god social miljö som utmärks av trygghet och acceptans blir det svårare med stora grupper.

Projektledarens/ansvarig ledares betydelse

Det är betydelsefullt att betona de ansvariga ledarnas roller, särskilt projektledarens, vilket framgår tydligt i studier som undersöker vad som är kritiskt för att främja positiva och utvecklande föreningsmiljöer. Uppgiften, som kan benämnas som pedagogisk ansvarsroll, blir ofta avgörande för att olika viktiga faktorer som finns i en välfungerande föreningsmiljö ska bli en realitet. Det är vanligt att denna funktion utförs av en begränsad grupp ledare, vilka fungerar som betydelsefulla kulturbärare och därigenom påverkar den övergripande miljön. Ansvarsrollen utgör mer en

samordnande och särskilt ansvarstagande funktion, där den ansvariga ledaren har en överblick över den samlade idrottsmiljön.

I vårt uppföljningsarbete av IOP har det också blivit uppenbart att denna samordnande ansvarsroll, projektledarroll, många gånger är avgörande för verksamhetens kvalitet och långsiktighet. Det gäller samtliga IOP-satsningar. Även om det är av värde med välfungerande operativa aktivitetsledare är det projektledarna som håller ihop den samlade verksamheten och skapar kontinuitet. De ansvarar exempelvis för ekonomi, planering, kontakter med samarbetspartners och rekrytering samt utbildning av såväl deltagare som ledare. Det blir då viktigt för föreningen, och inte minst för ansvariga typ styrelse, att inse att denna ansvarsroll är av stor vikt och göra vad man kan för att funktionen ska både vara hållbar över tid och få fortsätta att utvecklas. Det kan inte nog betonas.

En fråga som vi har uppmärksammat i sammanhanget är betydelsen av att projektledarna har en reflekterande och kritiskt utvecklande syn på den egna verksamheten. Det bidrar till att verksamheten kontinuerligt följs upp och därigenom kan vidareutvecklas. En uppenbar risk kan annars vara att man blir för partisk när man ser till den egna verksamheten och slår sig till ro och tappar utvecklingsfokus.

Faktorer kring genomförande av aktiviteter

Flera av de frågor som vi har belyst på den övergripande föreningsnivån kan också kopplas till den mer operativa nivån där verksamheten utövas. Vi kastar här ljus på några delar som mer är kopplade till funktionen som aktivitetsledare, och genomförandet av själva aktiviteterna.

Kompetens hos aktivitetsledare

I undersökningar av betydelsefulla kompetenser hos ledare och tränare i utvecklande föreningsmiljöer framträder viktiga egenskaper. De inkluderar bland annat skicklighet i att organisera aktivitetstillfällen, en god förståelse för de aktivas lärande och förmågan att anpassa mål och aktiviteter efter deras nivå samt förmågan att skapa en positiv social miljö. Men dessa egenskaper behöver inte nödvändigtvis innehas av en enskild person utan kan fördelas över den samlade ledargruppen. Det understryker vikten av att, om möjligheterna föreligger, överväga sammansättningen av ledarteamet. Genom att skapa en mångfald av bakgrunder och kunskaper inom ledargruppen kan man skapa en dynamisk och gynnsam miljö för verksamheten. Detta förutsätter emellertid att ledargruppen präglas av öppenhet och ett prestigelöst samarbete för att främja en samstämmig ledningsstruktur.

Med tanke på att målgruppen ofta kan ha begränsad erfarenhet av föreningslivet blir ledarskapet ännu mer avgörande. Studier som fokuserar på verksamheter som försöker engagera fysiskt inaktiva barn framhåller att det handlar om ett lärande. Barnen behöver lära sig att vara fysiskt aktiva, och för att möjliggöra detta krävs effektiva undervisningsmetoder som tar hänsyn till de specifika sociala och kulturella sammanhangen. Dessutom betonas behovet av individuellt stöd, vilket kan innebära mindre deltagargrupper och/eller fler ledare för att säkerställa en mer personlig och anpassad vägledning. Genom att skapa en inkluderande och stödjande

miljö kan ledarna verkligen göra skillnad för individer som strävar efter att bli aktiva och utvecklas.

I vår utvärdering av IOP har också frågor kring förmågan att organisera och genomföra aktiviteterna samt skapa en god social miljö blivit tydliga. Det knyter även an till tidigare diskussioner om vad som är rimligt antal deltagare i verksamheterna. Vi har sett i någon av IOP-satsningarna att det med tanke på såväl barnens situation som de individuella målsättningar som finns kring barnens hälsa och självkänsla krävs ett mer individuellt arbetssätt. Frågor som då väcks är om det å ena sidan är realistiska målsättningar eller om det å andra sidan är ok att satsningen vänder sig till en begränsad grupp deltagare.

Rekrytering och utbildning av aktivitetsledare

När det gäller ledarens kompetens är bakgrund, erfarenheter och ledarutbildning avgörande faktorer. Särskilt betonas vikten av lokalkännedom för ledare som arbetar med integration och inkludering. Det innebär en förståelse för hur levnadsvillkor påverkar dessa processer och insikt i deltagarnas specifika förutsättningar i deras geografiska områden. God kännedom om områdets aktörer och samarbetsmöjligheter anses också värdefullt. Frågan är om det är möjligt att förvärva kompetens kring lokalkännedom om man inte redan har den. Svaret är osäkert, men det understryks att introduktion till ledaruppdraget och grundläggande ledarutbildning bör inkludera dessa aspekter. En rekommendation är att införa introducerande utbildning för uppdrag som involverar arbete med integration, inkludering och folkhälsa. Denna utbildning bör även täcka grundläggande didaktiska frågor.

Studier visar på fördelar med att integrations- och inkluderingssatsningar kombineras med ledarutbildning. Förutom att utbildningsinsatser har betydelse för att kunna leda en verksamhet på ett bra sätt ger det generella kunskaper som har värde i andra sammanhang. En annan aspekt är att rekrytering och utbildning av ledare, gärna från samma miljöer som deltagarna, visar på goda förebilder som inspirerar barn och unga samt att det bidrar till ett inkluderande sammanhang.

I våra uppföljningar av IOP har vi observerat vikten av att ta upp grundläggande didaktiska frågor i utbildningar för aktivitetsledare. Det handlar om *varför*, *vad*, *hur* och *när* verksamheten i allmänhet och aktivitetspassen i synnerhet bör bedrivas. När det gäller *varför* är det viktigt att fastställa syftet och målen med verksamheten och aktiviteterna. Att tydligt definiera syftet skapar en stark grund och ger riktning för att uppnå önskade resultat. Vidare är frågan om *vad* som ska ingå i aktivitetspassen central. Det handlar om att identifiera och välja relevanta innehållsdelar som kommer att gynna deltagarna på bästa möjliga sätt. När vi ser till *hur* gäller det att utforma lämpliga metoder och strategier för undervisning och träning. Anpassningen av metoder till målgruppen och innehållets karaktär är avgörande för att skapa en meningsfull och engagerande lärandemiljö. Dessutom är frågan om *när* vital. Att välja rätt tidpunkt för verksamheten och övningarna kan påverka deltagarnas mottaglighet och prestation.

En annan del i utbildning och utveckling av aktivitetsledare som blivit uppenbar i vår uppföljning av IOP handlar om kraften som finns via kontinuerligt erfarenhetsutbyte och lärande. Precis som Fahlström m.fl. (2016) visar på så finns det en god potential för ledarutveckling genom att mer systematiskt tillvarata möjligheten att lära av varandra och utifrån de svårigheter och möjligheter som man möter i sin ledarroll. Även möjligheten att integrera integrations- och inkluderingsinitiativ med ledarutbildning, som Blomqvist Mickelsson m.fl. (2022) visat på, ser vi goda exempel på i IOP-uppföljningen. Det kan skapa synergier och ytterligare stärka effekterna av insatserna. I några fall har ledarutbildningarna visat sig vara mer än bara en praktisk färdighetsträning. De har även fungerat som möjliga medel för att skapa goda förebilder inom gemenskapen. Genom att integrera ledarutbildningar i IOP-satsningarna kan man skapa en plattform där ledarna inte bara förvärvar färdigheter för att leda och organisera, utan även utvecklar en ökad medvetenhet om mångfald, inkludering och socialt ansvar.

Innehåll och genomförande av aktiviteter

Genomförandet av själva aktiviteterna är nära kopplat till de didaktiska frågorna om varför, vad, hur och när, som beskrivits ovan. För att nå den lämpliga målgruppen för integrations- och inkluderingsverksamheten är det viktigt att välja aktiviteter baserat på målgruppens behov och önskemål, snarare än föreningens traditionella verksamhet. Samtidigt blir det något motsägelsefullt i relation till tidigare diskussion om risken av att projektsatsningar inte leder till en fortsatt verksamhet i föreningen. Men det kan eventuellt vara ett incitament för att göra förändringar i den ordinarie verksamheten. En annan aspekt kring genomförandet är att ledaren bör vara lyhörd för "alla" barnens röster, och inte bara de som gör sig mest hörda, vilket studier betonar som avgörande. Även inom spontana idrottsmiljöer har det observerats en tydlig makt- och genusordning, där verksamheten ofta styrs av pojkar och de med stark position i makthierarkin. Detta bör beaktas vid genomförandet av olika aktiviteter.

Det är också viktigt att koppla utformningen och kvaliteten på aktiviteterna till en övergripande syn på hälsa och trygghet. Aktiviteterna handlar inte bara om fysisk aktivitet och roliga upplevelser tillsammans, även om det förstås är värdefullt. På individuell nivå kan det innebära att arbeta med frågor kring självkänsla, att kunna säga nej och att känna tillit till sig själv. På gruppnivå blir frågor om bemötande, lyssnande, respekt och att stödja varandra relevanta. Det kan även inkludera en familjenivå där olika hälsofrågor för barn och unga integreras i ett sammanhang som involverar hela familjen. Sammantaget strävar man efter att skapa en helhetssyn på hälsa och trygghet, där både individens och gruppen/familjens välbefinnande beaktas i genomförandet av aktiviteterna.

I utvärderingen av IOP har en återkommande fråga varit hur pass "styrda eller fria" aktivitetspassen ska vara i sin utformning. Det finns inget facit på frågan utan det är säkert situationsbundet. Det finns dock erfarenheter från IOP-satsningarna som talar för att det kan behövas en viss styrning av passen, typ samlingar och vissa aktiviteter, samt tydliga ramar kring de "fria aktiviteterna". Inte minst för att undvika att vissa deltagare "tar för sig" och bestämmer på bekostnad av de medverkande som känner sig mer osäkra. I grunden bör det självfallet vara en

verksamhet där alla känner sig välkomna och inkluderade. Det ställer krav på det pedagogiska ledarskapet kring att såväl planera för aktivitetspass som kan inkludera både gemensamma inslag och valmöjligheter som att hantera grupsituationer och enskilda deltagare. Detta är utmanande uppgifter.

DEL B – Utvärderingsrapporter
från respektive idéburet
offentligt partnerskap

En Frisk Generation – uppföljning IOP

Bakgrund

En Frisk Generation är en icke-vinstdrivande organisation som står politiskt samt religiöst obunden. Det är en ideell förening som erbjuder en verksamhet som vill bidra till att bryta trenden med ojämlik hälsa genom att ge familjer, oavsett bakgrund, möjlighet till en aktiv gemenskap. Föreningen verkar tillsammans med kommuner, företag och andra organisationer på drygt 20 ställen i Sverige.²

Föreningen genomför ett flertal insatser där de två vanligast förekommande aktiviteterna, ”Öppna hälsofrämjande aktiviteter” och ”Familjeprogrammet”, varit aktuella för IOP-satsningen i Växjö kommun. Aktiviteterna, och särskilt intentionerna i Växjö kommun, beskrivs längre fram.

En Frisk Generation leds av styrelse med fem ledamöter och operativt verkar en generalsekreterare och 10 anställda (2022). Vidare finns tre kunskapsråd kopplade till föreningen. Råden består av expertis inom områdena fysisk aktivitet, mat och psykisk hälsa. Uppgiften är att vara ett stöd i den pågående verksamheten och bistå i utvecklingen av densamma. Vidare finns flera ambassadörer relaterade till verksamheten som inspiratörer.³

Intentioner i En Frisk Generation

Här beskrivs det planerade syftet och förutsättningarna för En Frisk Generations IOP-satsning i Växjö kommun utifrån ansökan och projektplan.

Mål och förväntade utfall

Programmets mål är att deltagarna efter avslutat programår upplever förbättrad psykisk och fysisk hälsa, en mer meningsfull fritid, stärkta familjerelationer, ökad integration, utökade nätverk och tryggare bostadsområden.

Efter ett år i En Frisk Generation (EFG) ska alla barn och föräldrar ha kunskap om vad som finns att göra i området, kunskap om att rätt mat och fysisk aktivitet förbättrar livet på många områden, verktyg för ett aktivt föräldraskap och en mer aktiv samt hälsosam livsstil genom medvetna val. Planen är att föreningslivet sedan tar vid och främjar till fortsatt rörelse. Dessutom uppmuntras familjerna att fortsätta att träffas. EFG påtalar att familjen är motorn för ökad integration, ökad trygghet och en bättre hälsa. Genom att engagera hela familjen går det att förändra ett livsstilmönster och uppnå en mer jämlik och hållbar hälsa.

Vidare ska satsningarna bidra till att fler som bor i aktuella områden (Braås och Lammhult) ska känna sig trygga när de rör sig i sitt närområde och i högre grad

---

² <https://enfriskgeneration.se>

³ <https://enfriskgeneration.se/wp-content/uploads/2023/06/Arsberattelse-2022.pdf>

interagerar med sin omgivning och skapar trygga, tillitsfulla och fungerande sociala gemenskaper.

Innehåll och utformning

EFG ska utifrån intentionerna bedriva två olika satsningar i särskilt identifierade områden i Växjö kommun – Braås och Lammhult. I Braås planeras från höstterminen 2022 att genomföra ”Familjeprogrammet” som riktar sig till barn i årskurs 2 och deras familjer. I programmet ska barnfamiljer erbjudas regelbundna kostnadsfria aktiviteter på kvällar och helger under ett skolår, totalt 70 aktivitetstillfällen/år. Sammankomsterna är tänkta att äga rum utanför skoltid och två gånger per vecka – en vardagskväll och ett helgtillfälle.

I ”Familjeprogrammet” ska det enligt intentionerna genomföras hälsofrämjande aktiviteter (framför allt rörelse och idrott), föräldrastödande insatser samt gemensamma måltider med samtalsstema. I samband med vardagsaktiviteterna ska middag serveras i syfte att främja hälsosamma matvanor och efter helgaktiviteterna ska det bjudas på frukt. Vid måltidstillfället ska olika samtal föras om exempelvis vardagsmotion, hälsosamma val och vikten av att göra saker tillsammans med sin familj och/eller andra.

Samtliga aktiviteter ska ske i närområdet och vara kostnadsfria. Även tillhörig utrustning ska tillhandahållas. Aktiviteterna är planerade att koordineras av en lokal hälsokoordinator från EFG tillsammans med ledare från lokala idrotts- och friluftsföreningar. Utöver ovanstående ska alla föräldrar i området (även de utanför själva familjeprogrammet) erbjudas en kostnadsfri hälsoföreläsning. Dessutom ska vid lov anordnas så kallade plusaktiviteter – vanligtvis handlar det om att få prova på mera kostsamma aktiviteter som inte ryms i de ”ordinarie” aktivitetstillfällena. Under året ska därtill arrangeras ett familjelopp i samverkan med lokala föreningar och företag.

Den andra satsningen ska bedrivas i Lammhult och utgörs av ”Öppna hälsofrämjande aktiviteter”. Här ska barn och vuxna (upp till cirka 50 deltagare) erbjudas organiserad utomhusaktivitet med fokus på idrott och rörelse två gånger per vecka under perioden mars-november. Ett tillfälle är en vardag och det andra är på helgen. Alla aktiviteter ska vara kostnadsfria och utrustning ska tillhandahållas på plats. Insatsen är en drop-in verksamhet och ingen anmälan till aktiviteterna behöver göras. Det går också bra att delta utan vårdnadshavare, vilket innebär att barn som saknar föräldrarnas stöd kan delta. Aktiviteterna ska ledas av hälsokoordinatoren och/eller lokal ledare samt med stöd av frivilliga. Gruppen frivilliga utgörs av de vuxna som är på plats och som hjälps åt att ta ansvar för barnen. Detta för att vara förebilder, skapa en inkluderande aktivitet och bygga nätverk. Aktiviteterna ska avslutas med en fruktstund och samtal kring olika teman, till exempel om mat, rörelse, sömn eller skärmtid.

Organisation, deltagare och resurser

Organisation – övergripande

På ett mer övergripande plan finns en etablerad stödorganisation inom EFG med erfarenheter från liknande insatser i andra kommuner. Den består bland annat av ett

nationellt team med tre ansvarsområden; program, metod och kvalitet. Det nationella teamet leder alla projekt gemensamt och ansvarar för olika delar i programmet.

Det finns en programansvarig för ”Familjeprogrammet” nationellt som utgör ett stöd för hälsokoordinatören i dess vardagliga arbete. EFG har även support av flera ambassadörer och tre kunskapsråd.

Organisation – operativ

Själva verksamheterna, ”Familjeprogrammet” och ”Öppna hälsofrämjande aktiviteter”, ska koordineras och ledas av en lokal hälsokoordinator. Till det kan komma särskilda gruppledare och volontärer som förstärker ledningen av aktiviteterna. Dessutom ska det förekomma en samverkan med det lokala föreningslivet och dess ledare.

Organisation – samarbetspartners

För att bedriva verksamheten behövs en samverkan med skolor och eventuellt fritidsgårdar. Skolan utgör en plattform för att nå alla barn och föräldrar, och i många ögon skapar det legitimitet för verksamheten. Det är också så att ”Familjeprogrammet”, med aktiviteter och servering av middag, vanligtvis sker i skolans lokaler. I sammanhanget blir det viktigt med ett gott samarbete med skolledning och elevhälsan. Familjerna ska värvas via skolan och inför ett nytt program-/verksamhetsår rekryteras familjer med barn som ska börja i årskurs 2.

Kring själva aktiviteterna, i synnerhet i satsningen ”Öppna hälsofrämjande aktiviteter”, är planen att det ska ske ett samarbete med lokala idrottsföreningar och andra organisationer samt med det lokala näringslivet. Genom att samverka med lokala, redan etablerade aktörer, skapas kontaktytor för de föreningar som inte når målgruppen i annat fall.

Deltagare

En Frisk Generations primära målgrupp är barn 4-12 år och deras familjer som bor i områden med socioekonomiska utmaningar. När det gäller ”Familjeprogrammet” i Braås vänder det sig till barn som går i årskurs 2 och deras familjer. I de öppna aktiviteterna i Lammhult är det ett bredare åldersspann på barnen, med möjligheter till deltagande för barn på låg- och mellanstadiet.

Resurser

När det gäller lokaler för aktiviteterna tillvaratas oftast den närliggande skolans lokaliteter, och då i synnerhet faciliteter för rörelse och idrott, samt i ”Familjeprogrammet” även skolans matsal en gång per vecka.

De beskrivna verksamheterna, ”Familjeprogrammet” och ”Öppna hälsofrämjande aktiviteter”, finansieras av det stöd som föreningen erhållit av Växjö kommun under 2022–2023. Till det kan komma stöd från det lokala näringslivet i form av mat och frukt, samt lån av lokaliteter från skolan för vissa aktiviteter. Som framgått tidigare finns det också goda kunskaps- och processresurser inom föreningen En Frisk Generation.

Realitet i En Frisk Generation

Efter presentationen av hur verksamheten var tänkt att utformas går vi nu över till att beskriva hur verksamheten faktiskt kom att realiseras i Lammhult och Braås.

Inledning

På ett övergripande plan finns det mycket i En Frisk Generations (EFG) verksamhet som ligger i linje med det som framkommer som betydelsefullt i olika studier kring integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbete. Verksamheterna inriktas mot grupper som traditionellt står utanför det gängse föreningslivets utbud, och deltagandet främjas genom att erbjuda en kostnadsfri verksamhet med låga krav på prestation och resultat. Några aktiviteter inbegriper föräldrars medverkan tillsammans med barnen. De aktiviteter som tillhandahålls är dessutom utformade för att vara inkluderande och trygga, med en strävan att minska utanförskap och främja integration. Det handlar om att erbjuda en miljö där alla känner sig välkomna och accepterade, och som främjar en god gemenskap. Det finns alltså goda och genomtänkta intentioner i de aktiviteter som EFG erbjuder och utmaningen handlar om att realisera föresatserna genom fungerande förutsättningar och processer.

Målsättningarna – som uttrycks i form av förbättrad hälsa, mer meningsfull fritid, stärkta familjerelationer, ökad integration, utökade nätverk och tryggare bostadsområden – är omfattande och komplexa. Även de mer specificerade delarna om vad man ska ha åstadkommit efter ett års deltagande i En Frisk Generation (EFG) är mångfacetterade och svåra att mäta. Det noteras bland annat kunskapsdelar kring vad som finns att göra i närområdet och goda levnadsvanor, vikten av ett aktivt föräldraskap, bidrag till ökad trygghet och att det skapas förtroendefulla relationer.

De aktiviteter som EFG erbjuder är till stor del utformade för att svara mot de allomfattande målsättningarna som noteras. Det innebär att om verksamheten fungerar på ett tillfredställande sätt är det positivt för att nå målen, även om de inte är möjliga att mäta kvantitativt. Därför handlar denna utvärdering, som tidigare påtalats, om en kvalitativ bedömning som inriktas mot lärdomar av framför allt frågor kring process och förutsättningar. Det berör exempelvis frågor kring rekrytering, deltagare, ledare, arbetssätt, lokaler/utrustning, samverkan och kontinuitet. Vidare gör EFG själva en uppföljning av deltagarnas upplevelser, dock inte särskilt riktad gentemot denna IOP-satsning utan rent generellt i deras utbud av aktiviteter.⁴ Utvärderingen som följer är följaktligen strukturerad i olika avgörande delar för verksamhetens utfall.

Former för rekrytering av ledare och deltagare

Efter att det blev klart att EFG blev en av IOP-satsningarna tog det förhållandevis lång tid innan olika förberedelser var klara och verksamheten kunde starta. Det gällde såväl rekrytering av ansvarig ledare (hälsokoordinator), gruppledare och deltagare som att ordna med lokaler och andra praktiska frågor. Frågan kan säkert kopplas till att en nationell förening som är baserad i Stockholm ska starta

---

⁴ <https://enfriskgeneration.se/wp-content/uploads/2023/06/Arsberattelse-2022.pdf>

upp en verksamhet på en mindre ort ute i landet. Ansvariga inom EFG påtalar själva att det tar tid att etablera sig och hitta fungerande samverkansformer, i synnerhet om man inte är känd på orten. Studier visar på vikten av lokalkännedom och områdeskapital i arbetet med integration och inkludering. Ledare bör besitta en förståelse för hur levnadsvillkor påverkar integrations- och inkluderingsprocesser samt insikt i deltagarnas förutsättningar i deras hemområden. Lokalkännedom innebär även att ha kännedom om andra aktörer i området, vara öppen för samarbetsmöjligheter och ha möjlighet att bygga goda relationer med föräldrarna till presumtiva deltagarna.

Det finns som vi kan bedöma god kännedom och gedigna erfarenheter inom EFG om den rådande situationen kring exempelvis ojämlika, socioekonomiska och etniska utmaningar. Föreningen har verkat under ett antal år i olika områden och införskaffat många lärdomar. Men det existerar däremot helt naturligt inte kunskap om de lokala förutsättningarna i Braås och Lammhult när det gäller exempelvis skola, fritidsverksamhet, andra föreningar och potentiella ledare i närområdet. Det är inte att begära, men det väcker frågor kring hur man från EFG:s sida bäst ska gå till väga kring liknande satsningar på andra platser i landet. Nu löste sig både kontakter med skola och ledarfrågan kring "Familjeprogrammet", men det tog tid, och vad vi har förstått hade föreningen ett bra stöd från kommunen.

Förutom ledarsidan berör frågan även rekrytering av deltagare till verksamheterna. EFG har spridit information på olika sätt, bland annat via anslagstavlor och sociala medier (Facebook). Vidare har det tagits fram flyers som skickats till skolornas rektorer för spridning till årskurs 1-6. I samtal med ansvarig ledare för IOP-satsningen har en återkommande fråga varit om och hur informationen gått ut i nästa steg. Studier visar att det kan krävas ett närmare arbete gentemot potentiella deltagare för att minska kulturella, ekonomiska och språkliga barriärer. Exempel på sådana insatser kan benämnas som lotsning, slussning eller guidning. Det kan handla om funktioner som stödjer de som har svårt att integrera sig i föreningslivet. En lots/guide kan ta kontakt med individer, undersöka deras intressen och tillsammans föreslå lämpliga aktiviteter och möjliga föreningar, exempelvis EFG. Lots-/guidefunktionen fungerar som en brygga genom att hantera föräldrakontakter, introducera till föreningslivet, informera om praktiska saker, delta i aktiviteterna samt underlätta kontakten med ledarna.

Även om det är en omfattande insats kan det vara av värde för EFG att fundera på om det finns någon möjlig utveckling kring ett närmare arbetssätt. Det framkommer att "Familjeprogrammet" i Braås har haft dragkraft genom mun-till-mun metoden, alltså att medverkande familjer har spridit information till andra familjer om de möjligheter som finns. En annan IOP-satsning, Tigerklubben, har goda erfarenheter i rekryteringsarbetet av ett nära samarbete med berörda skolor som bland annat inkluderar besök i alla klasser och på föräldramöten. Det är tidskrävande, men samtidigt ger det en värdefull direktkontakt med både barn och föräldrar. Vi uppfattar att EFG fick en närmare kontakt med skola och rektor i Braås i jämförelse med i Lammhult, vilket har gynnat utfallet i Braås. Dessutom har verksamheten i Braås säkerligen haft en del hjälp kring rekryteringen under hösten 2022 genom att EFG:s hälsokoordinator fick en tidsbegränsad anställning som lärare på ortens skola.

Medverkande från IOP har själva påpekat vikten av samverkan med skola och andra samhällsfunktioner, men också uttalat att de önskat mer draghjälp från skolorna på de berörda orterna, framför allt i Lammhult. Samtidigt är man medveten om att det är många som önskar få kontakt med elever och lärare i skolan och att det därmed inte enkelt att få access. De har även påtalat betydelsen av att beslut om satsningar på kommunal nivå behöver nå ut till exempelvis skolor och rektorer från kommunala företrädare för att de tänka insatserna ”ska tas på allvar” och få stöd. En mer principiell fråga i sammanhanget blir hur en nationell förening som EFG kan skapa en god och fruktbar relation med lokala skolor – hur mycket ansvar åvilar föreningen respektive vilket stöd bör den aktuella kommunen erbjuda? En utveckling kan vara att EFG å ena sidan utformar och dokumenterar ett lämpligt tillvägagångssätt vid denna typ av uppstart på nya platser, och att Växjö kommun å andra sidan sammanställer vad deras roll kan vara för att en etablering av värdefulla insatser ska nå ut till potentiella deltagare.

Ansvariga inom EFG påpekar likaså att det rent generellt är svårare med rekrytering av deltagare på mindre orter. Det finns helt enkelt färre potentiella deltagare och logistiska problem med avstånd, transporter etc. En annan problematik som framkommit, då med tanke på ledarekryteringen, är att EFG har bedrivit sin verksamhet på två orter som dels var och en har sin lokala situation, dels ligger geografiskt långt ifrån varandra.

Verksamhetens omfattning och förutsättningar

”Öppna hälsofrämjande aktiviteter” i Lammhult

I Lammhult startade hösten 2022 verksamheten som benämns som ”Öppna hälsofrämjande aktiviteter”. Inledningsvis var det två organiserade utomhusaktiviteter med inriktning på idrott och rörelse per vecka, med ett tillfälle vardagar och ett annat under helgerna. Aktiviteterna bedrevs företrädesvis på en öppen gräsyta där det även fanns fotbollsmål, det var dessutom ett friluftsområde i närheten. Verksamheten flyttade senare under hösten in i en sporthall och avslutades i november.

De ”Öppna hälsofrämjande aktiviteterna” har planerats och samordnats av hälsokoordinatorn för den samlade verksamheten inom EFG, och det har funnits en yngre gruppleddare, hemmahörande i Lammhult, till hjälp. Det har även varit gott övergripande stöd från en medarbetare som har ett nationellt ansvar för ”Familjprogrammet”. Hälsokoordinatorn för verksamheten både i Lammhult och Braås har haft en tjänst på motsvarande 20 %, och gruppleddare har fått ett timarvode. Ibland har hälsokoordinatorn hållit i verksamheten själv, och vid andra tillfällen tillsammans med gruppleddaren. När det gäller helgaktiviteten har koordinatören och gruppleddaren växlats om att själva hålla i verksamheten. I projektplanen nämns att volontärer, typ föräldrar, kan förstärka ledningen, men vad vi förstår har det inte skett. Vi känner inte heller till att ledningen fått stöd av ledare från det lokala föreningslivet och dess ledare.

Vi upplever att det skapats tillbörliga förutsättningar när det gäller aktivitetsytor och lokaler, och till stor del även när det gäller ledarsidan. Men den stora problematiken har varit att få deltagare till aktiviteterna och därigenom en stabilitet i verksamheten.

I början var det upp till 15-20 deltagare per tillfälle, men variationen var stor och ibland var det betydligt färre. Det var även så att det både tillkom och lämnade barn under aktiviteten. Antalet deltagare har också minskat efter hand och vid några tillfällen har verksamheten fått ställas in. Vidare har det varit svårt att få med vuxna som stöd i aktiviteterna. När höstens verksamhet avslutades var tanken att den skulle startas upp igen i mars månad. Men efter diskussioner med bland annat ansvariga inom kommunen beslutades att avbryta ”Öppna hälsofrämjande aktiviteter” i Lammhult för att ersätta det med verksamheten som benämns ”Familjprogrammet” i stället från slutet av mars 2023.

En väsentlig fråga i sammanhanget är varför det har varit svårt att få deltagare till aktiviteten och vad orsaken kan vara till att det blivit färre under ”resans gång”? Ett flertal svar kring dilemmat att rekrytera deltagare har vi varit inne på tidigare som exempelvis en begränsad målgrupp, bristande stöd från/samverkan med skolan och att det kan krävas ett närmare arbetssätt för att verkligen nå potentiella deltagare. Frågan berör också betydelsen av lokalkännedom i arbetet med integration som på en mer pragmatisk nivå kan innebära att ha kännedom om, och vid behov enkelt kunna samarbeta med, andra aktörer i området samt att har möjlighet att tillvarata goda relationer med föräldrar.

Det finns även kulturella barriärer som kan kopplas till att idrotts- och rörelseaktiviteter vanligtvis ses som något för de barn och unga som vill satsa på sin idrott, inte för hälsa och välbefinnande. I synnerhet gäller det flickor. Vid diskussioner med ansvariga för EFG har det likaså framkommit funderingar kring att intresset kan ha påverkats av att det parallellt gjorts andra liknande satsningar i Lammhult och att det i så fall hade varit en poäng med en bättre samordning.

Ytterligare reflektioner kan relateras till själva verksamhetens genomförande, inte minst med tanke på att det blivit färre deltagare allt efter hand. Vi kommer in på det under nästa avsnitt.

”Familjprogrammet” i Braås

”Familjprogrammet” i Braås har vänt sig till barn i årskurs 2 och deras föräldrar samt syskon. Det har erbjudits två kostnadsfria aktivitetstillfällen per vecka – en vardagskväll och en helgdag. Aktiviteten på vardagskvällen har följts av en gemensam middag. Programmet har koordinerats och ofta letts av en hälsokoordinator, men ibland även av en gruppleddare som är hemmahörande i Braås. Verksamheten har haft tillgång till såväl skolans idrottslokaler som matsal. Personal som normalt arbetar med matserveringen på skolan har varit behjälplig med matlagning.

När det gäller ”Familjprogrammet” i Braås var det också en något längre startsträcka, inte minst med tanke på att aktiviteten kräver en hel del kontakter och förberedelse. Här har också medarbetare från Växjö kommun varit behjälpliga. Dessutom tog det lite tid att rekrytera ansvarig hälsokoordinator. Inledningsvis var det begränsat med deltagare men efter hand byggdes gruppen på, bland annat genom att medverkande familjer tipsade andra familjer om möjligheterna. Under senare delen av hösten 2022 (november) var det fullt ”på pappret”, dvs. totalt 50 deltagare fördelat på 13 familjer varav 34 barn och 16 vuxna. I realiteten var det färre som

medverkade kontinuerligt, enligt uppgift cirka 25 deltagare från 5-7 familjer på vardagskvällarna och bara en liten grupp på helgdagsaktiviteten. Deltagarantalet har också tydligt påverkats av Ramadan då aktiviteten ibland fick ställas in eller genomföras med en begränsad skara. Medverkande familjemedlemmar var nästan uteslutande kvinnor med undantag av en manlig förälder.

Ansvariga från EFG undersökte vad det begränsade deltagarantalet på helgaktiviteten kunde bero på. Bland annat nämndes att man är mer med familjen, åker bort eller upptagen av exempelvis matcher på helgen. Vikten av att barnen ska vara med familjen är tydlig i undersökningar med föräldrar som har utomeuropeisk bakgrund, inte minst gäller det för flickor. Ibland kan idrotts- och rörelseaktiviteter ses som något som konkurrerar med familjens gemensamma tid. Samtidigt är EFG medvetna om detta eftersom det är en grundtanke att involvera hela familjen i verksamheten, men det verkar ändå vara så att på helgerna gör familjerna andra prioriteringar. EFG har efter detta gjort försök att ändra tiden för helgaktiviteten från kl. 10:00-11:00 till kl. 13:00-14:00, men förändringen har enligt uppgift inte påverkat storleken på gruppen.

När det gäller förutsättningarna för "Familjprogrammet" i Braås är vår bild att det rent lokalmässigt har varit utmärkt. För idrotts- och rörelseaktiviteterna har det funnits tillgång till två lokaler, en fullstor idrottshall och en mindre gymnastiksal. Det har inneburit goda möjligheter för att erbjuda varierade aktiviteter. Dessutom har det varit bra förutsättningar för att nyttja olika former av idrottsutrustning. De lokalmässiga omständigheterna och tillgängligheten till utrustning har dessutom gynnats av att EFG:s hälsokoordinator under läsåret 2022-2023 också arbetat som lärare i idrott och hälsa på skolan som använder idrottslokalerna. Även ledarsidan för "Familjprogrammet" verkar ha fungerat väl med dels hälsokoordinatoren, dels en engagerad gruppleddare som också kom från orten.

"Familjprogrammet" i Lammhult

Som noterats bestämdes att aktiviteten "Öppna hälsofrämjande aktiviteter" skulle ersättas med "Familjprogrammet" i Lammhult från slutet av mars 2023. En mera tydlig uppstart gjordes sedan från hösten 2023 då verksamheten inte enbart riktades till barn i årskurs 2 och deras familjer utan även till barn i årskurs 3.

Fortfarande var problematiken med relativt få deltagare den stora utmaningen. Enligt uppgift var det under hösten dryga 20 deltagare från ett begränsat antal familjer som medverkade. Samtidigt kom inte alla varje gång, i synnerhet gällde det helgaktiviteten. En grundläggande orsak är att den totala målgruppen med potentiella deltagare är relativt liten. Under hösten bestämdes därför att utöka gruppen genom att även inkludera barn i årskurs 1 och deras familjer.

EFG:s IOP-satsning med "Familjprogrammet" i både Lammhult och Braås fick sedermera en förlängd projekttid för att kunna vara verksamma under hela läsåret 2023-2024. Hur utfallet under vårterminen 2024 ser ut är inte känt.

Verksamhetens innehåll, genomförande och kvalitet

”Öppna hälsofrämjande aktiviteter” i Lamnhult

Som framgått bestod verksamheten i ”Öppna hälsofrämjande aktiviteter” av två aktivitetstillfällen per vecka, med ett pass på en vardagseftermiddag och ett på en söndagsförmiddag. Perioden var höstterminen fram till och med november, respektive vårterminen från mars till terminsslut. Inledningsvis under hösten bedrevs verksamheten utomhus för att sedan när mörkret och kylan kom flytta in i en idrottshall. Det har handlat om en kostnadsfri drop-in verksamhet för primärt barn i låg- och mellanstadieåldern, och den har ledd av antingen hälsokoordinatorn eller en gruppleddare. Tanken har även varit att frivilliga vuxna ska delta och bidra till en säker samt positiv miljö. Huvudaktiviteten handlar om någon eller några fysiska aktiviteter som följs av en fruktstund, och på vardagen ges det också möjlighet till diskussion om något hälsoämne. Idrotts- och rörelseaktiviteterna har, vad vi har kännedom om, präglats av stor valfriheten där fotboll har varit en vanligt förekommande verksamhet, och ibland i kombination med andra aktiviteter.

Vi upplever att innehållet och upplägget är relevant utifrån de målsättningar som föreligger, men problematiken har som nämnts varit att både få deltagare till aktiviteten och delvis även att de ska stanna kvar hela passet. Deltagarintresset beror, som tidigare signalerats, på flera olika parametrar och vi vill här belysa ytterligare några som ligger på själva ”genomförandenivån”. Vi säger i och med detta att dessa delar inte har fungerat i EFG:s aktiviteter, men det kan förhoppningsvis finnas tankegångar att fånga upp för att vidareutveckla verksamheten. Nedanstående inspel är aktuella för både ”Öppna hälsofrämjande aktiviteter” och ”Familjprogrammet”.

För att säkerställa att rätt målgrupp för integrations- och inkluderingsverksamheten nås visar studier att val av aktiviteter i hög grad bör ta hänsyn till målgruppens behov och önskemål. Det är i sammanhanget av vikt att som ledare vara lyhörd för samtliga barns röster, inte enbart de som hörs mest. Även inom miljöer för olika spontana idrottsaktiviteter framkommer ofta att det finns en tydlig makt- och genusordning. Det innebär att verksamheten tenderar att domineras av pojkar, särskilt de som har en stark position i hierarkin. Inte minst kan olika bollspel bli framträdande aktiviteter. Detta är en aspekt som bör beaktas vid genomförandet av olika aktiviteter. Det är viktigt att aktivt arbeta för att motverka en eventuell obalans och skapa en inkluderande och jämställd miljö där alla känner sig delaktiga och inkluderade. Möjligheter kan exempelvis finnas genom att erbjuda olika uppdelningar och valbara alternativ. Frågor kring makt- och genusordning är dessutom innehållsfrågor som bör lyftas i utbildningsinsatser för ledare.

En annan frågeställning som har uppkommit i uppföljningarna av IOP-satsningarna är balansen mellan att ha ”styrda eller fria” aktivitetspass. Svaret på denna fråga är inte enkelt, utan det beror på den specifika situationen. Trots detta tyder erfarenheter på att en viss grad av styrning kan vara lämplig, särskilt vid samlingar, uppstart och avslut av verksamheten. Det kan vidare finnas en möjlighet till utveckling när det gäller att sätta tydliga ramar för de fria eller valbara aktiviteterna. Studier och erfarenheter, inklusive från några IOP-satsningar, indikerar att detta kan förhindra

att vissa deltagare tar över och dominerar på bekostnad av andra som kanske känner sig mindre trygga.

Det är även av vikt att koppla utformningen och kvaliteten på aktiviteterna till en bred syn på hälsa och trygghet. Aktiviteterna kan därför med fördel inkludera frågor som rör deltagarnas självkänsla och att känna tillit till sig själva, men också företeelser i själva gruppen som handlar om bemötande och att respektera samt stödja varandra. I ”Öppna hälsofrämjande aktiviteter” finns redan plats för att belysa olika hälsoteman vid vardagsaktiviteten så det finns goda förutsättningar att även behandla denna typ av frågor. Frågorna kan även belysas vid träffarna som sker i samband med måltiden i ”Familjeprogrammet”.

”Familjeprogrammet” i Braås

”Familjeprogrammet” har som nämnts riktats till barn i årskurs 2 och deras familjer – både föräldrar och syskon. Det huvudsakliga innehållet har bestått av två kostnadsfria aktivitetstillfällen per vecka, en som äger rum på en vardagskväll och en på söndagar. Ett grundläggande inslag har utgjorts av idrotts- och rörelseaktiviteter, och på vardagskvällen har det efter aktiviteten serverats middag för att främja hälsosamma matvanor. På söndagen har det erbjudits frukt. I samband med middagen har det givits möjlighet att diskutera olika hälsofrågor i föräldragruppen som planerats av ansvariga. Programmet har koordinerats och letts av en hälsokoordinator, ibland av en gruppleddare. Dessutom har skolans matpersonal involverats genom att de tillagat måltiden vid varje vardagskväll.

”Familjeprogrammets” innehåll är genomtänkt i sin utformning och om verksamheten fungerar på det sätt som det är tänkt utgör det med all säkerhet värdefulla bidrag för de omfattande målen kring hälsa, meningsfull fritid, familjerelationer, integration, nätverk och trygghet. En viktig pusselbit i sammanhanget är då att nå en tillräckligt stor grupp deltagare och vi har diskuterat denna kritiska fråga tidigare både på organisations- och genomförandenivå.

En generell styrka i ”Familjeprogrammet” är att det inkluderar både barn och föräldrar. Det finns flera studier som tydliggör att medverkan från, och goda relationer med, föräldrar har stor betydelse för framgångsrikt integrationsarbete. Föräldrar spelar en viktig roll i integrationen och inkluderingen av deras barn, och genom att bygga upp förtroendefulla och respektfulla relationer kan ledare få insikt i föräldrarnas behov och önskemål samt engagera dem i processen. På en mer pragmatisk nivå nämns exempelvis värdet av att erbjuda flexibla aktiviteter där föräldrar och barn idrottar tillsammans, vilket stämmer väl med EFG:s familjeaktivitet.

En annan del som genomförts med de vuxna familjerepresentanterna är så kallade föräldraträffar. De kan antingen realiseras parallellt med idrotts- och rörelsepassen, genom att gruppleddaren tar hand om aktivitetspasset med barnen samtidigt som hälsokoordinatorn träffar föräldrarna, eller i anslutning till middagen. Tanken är god och ger möjlighet att såväl skapa närmare och förtroendefulla relationer med och mellan föräldrarna som att delge angelägen kunskap utifrån ett brett hälsoperspektiv. Vid några tillfällen i samband med måltidstillfällena har gäster medverkat. De som har nämnts är folktandvården och polisen. Föräldraträffarna kan

vara betydelsefulla inslag för att realisera flera av IOP-satsningens målsättningar och den kritiska delen handlar som tidigare omtalats om omfattningen – dels hur många föräldrar som nås på träffarna, dels hur ofta som föräldraträffarna har ägt rum. Vi har inte kännedom om omfattningen.

Kopplat till inkluderingen av hela familjen i ”Familjprogrammet” framkommer några utvecklingsområden. Ett berör vad föräldrarnas deltagande innebär. Ansvariga inom EFG konstaterar att det vanligen varit närvarande och intresserade föräldrar men att man gärna hade sett mer hjälp när det gäller att bistå med att leda delar av verksamheten. Det har också funnits barn i gruppen med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och där ledarna har fått säga till föräldrarna att hjälpa till. Vidare har det varit utmanande att erbjuda en ändamålsenlig verksamhet med tanke på det breda åldersspannet bland barnen. Primärt vänder sig programmet till barn i årskurs 2, men många har haft med sig sina syskon. Det är förstås positivt men den stora utmaningen har varit att inkludera de allra yngsta barnen, syskon som inte nått skolåldern. Det har diskuterats att göra en tydligare uppdelning mellan åldersgrupperna under aktivitetspasset, inte minst eftersom det finns goda lokalmässiga förutsättningar.

När det gäller själva genomförandet har vi redan belyst några kritiska frågor i förra avsnittet som att vissa deltagare tenderar att bestämma vad som ska göras och om verksamheten ska vara ”fri eller styrd”. Frågan har diskuterats med hälsokoordinatören eftersom den har funnits i viss mån i Braås, vanligtvis genom att äldre syskon tenderar att bestämma aktivitet när det blir valmöjligheter. En mera specifik fråga som varit aktuell i Braås är att deltagarna har anlänt vid olika tider på vardagsaktiviteten – alla har inte hunnit till starttiden kl. 17:00, och en del har kanske inte anlänt förrän efter 20-30 minuter. Det har diskuterats olika sätt att hantera den uppkomna situationen, men ansvariga inom EFG landade i att hålla på de tänkta tiderna. Slutsatsen var att det är viktigt att vara tydlig och konsekvent med tider, och att det lär få positiva följdverkningar på sikt. En annan fråga som vållat en del huvudbry har handlat om anmälan till vardagsaktiviteten. En anmälan är ett måste med tanke på att det ska serveras mat efter den fysiska aktiviteten. EFG har tagit fram en app-funktion, men enligt hälsokoordinatören har det inte riktigt fungerat. Man har i stället vanligtvis tillämpat anmälan via SMS-kontakter med föräldrarna.

I projektplanen ingår förutom huvudaktiviteten några andra delar. Det nämns en kostnadsfri hälsoföreläsning till alla föräldrar i området, även de utanför ”Familjprogrammet”. Det har vad vi känner till inte genomförts eller planerats. Det gäller även, utifrån vår vetskap, det som kallas ”plus-aktiviteter”. Det är aktiviteter som är mer kostnadskrävande och som inte kan arrangeras vid de ”ordinarie” aktivitetstillfällena, typ simhallsbesök. Enligt planen skulle det ske i samband med skollov. Däremot har den ordinarie verksamheten varit i gång vid de lov som finns under terminerna. I planen noteras också arrangemanget av ett familjelopp i samverkan med lokala föreningar och företag. Ett lopp genomfördes under maj månad 2023 tillsammans med en lokal idrottsförening, och i samband med invigning av en multiarena.

En tydlig utmaning i ”Familjeprogrammet” i Braås har annars varit just samverkan med det existerande föreningslivet. I projektplanen är det framskrivet att det kring aktiviteterna ska ske ett samarbete med lokala idrottsföreningar och andra organisationer. Detta för att såväl skapa kontaktytor för de föreningar som inte når målgruppen som att vara behjälpliga för barnen så att de kan komma in i någon eller några av ortens föreningar. Det är förstås en angelägen del med tanke på att ”Familjeprogrammet” primärt är ettårigt och riktar sig till barn i årskurs 2, även om fler i familjen medverkar. Nu är erfarenheterna att detta har skett mycket begränsat och det väcker frågor om hur EFG kan utveckla samarbetet med lokala föreningar, men även hur föreningar kan bidra till samverkan med EFG. En rimlig målsättning vore att IOP-satsningen utgör en språngbräda in i det lokala föreningslivet.

Vid reflektion kring vad den begränsade samverkan kan bero på har vi redan varit inne på den initiala svårigheten för en tidigare okänd förening att etablera sig på en ny ort. Det tar tid att skapa goda relationer och få förståelse för det som görs, samt se hur olika verksamheter kan stödja varandra. En fråga i sammanhanget är om och hur EFG kan arbeta för att bidra till att deltagarna i ”Familjeprogrammet”, i första hand barnen i årskurs 2, ges möjlighet att komma med i någon förening efter programmet. Eventuellt finns det utvecklingsmöjligheter för EFG framöver genom att dokumentera ett lämpligt tillvägagångssätt när verksamheter ska sättas i gång på en ny plats. Det kan också handla om att tydliggöra vilket stöd som berörd kommun bör ge för att underlätta fortsatt föreningsmedverkan för deltagarna efter tiden i ”Familjeprogrammet”.

En annan fråga i sammanhanget är vilken lust och välvilja som det finns från tänkbara föreningar på orten. Erfarenheter från andra IOP-satsningar indikerar ett bristande intresse från andra föreningar när de erbjuds att visa upp sin verksamhet som en del av en "prova på"-insats för att locka till deltagande. Det kan ha flera orsaker, men en del kan kopplas till en brist på behov och intresse från potentiella föreningar att rekrytera något äldre barn till föreningslivet, särskilt om de är nybörjare. I dagens samhälle ser vi en trend där barn allt oftare börjar med idrottsaktiviteter vid ännu tidigare åldrar, samtidigt som de också tenderar att sluta vid unga åldrar. Denna utveckling drivs ofta av en tävlingsinriktad logik inom föreningsverksamheten, där träning och tävling blir alltmer intensiv ju äldre man blir. Detta scenario komplicerar möjligheterna för dem som vill börja med idrott i en något senare ålder att ansluta till den idrottsliga föreningsverksamheten. För att nå målgruppen kan det därför krävas att etablerade föreningar tillämpar nya tillvägagångssätt och omprövar den traditionella tävlingsfokuserade modellen. Det handlar om att erbjuda alternativ som inte nödvändigtvis kräver en tidig och kontinuerlig satsning utan snarare fokuserar på gemenskap, träning och utveckling. Detta är onekligen en utmaning!

Ansvarig ledares betydelse

Avslutningsvis vill vi belysa de ansvariga ledarnas betydelse. Primärt gäller det i EFG-s verksamhet hälsokoordinatorn, men även programansvarig på nationell nivå spelar en viktig roll.

Olika studier tydliggör vikten av de ansvariga ledarnas roller för att främja positiva och utvecklande föreningsmiljöer. Rollen som projektledare/ansvarig ledare är ofta avgörande för att olika nyckelfaktorer som bidrar till en välfungerande föreningsmiljö ska förverkligas. Det är vanligt att denna roll innehas av en begränsad grupp ledare, ibland bara en person, vilka fungerar som viktiga kulturbärare och därigenom påverkar den övergripande miljön positivt. I vårt arbete med att följa upp IOP-satsningarna har det blivit tydligt att ansvarsrollen är av avgörande betydelse för verksamhetens kvalitet och långsiktighet. Även om det är värdefullt med kompetenta aktivitetsledare (gruppledare) är det ansvarig ledare som håller ihop verksamheten som helhet och säkerställer dess kontinuitet. De har exempelvis ansvar för planering, ekonomi, samarbete med olika partners, rekrytering av både deltagare och ledare och utbildning av ledare.

En styrka i en etablerad, nationell förening som EFG är att det föreligger ett bra stöd i den centrala organisationen. Det finns både god kunskap och gedigna erfarenheter från andra satsningar som gjorts och som kan tillvaratas. Som vi förstår det har programansvarig på nationell nivå varit till god hjälp för hälsokoordinatorn i dennas arbete. En annan styrka är att olika hälsokoordinatorer träffas för erfarenhetsutbyte, och här ges möjligheter att lära av varandra. Vidare finns det nationellt framtaget material som kan nyttjas i den operativa verksamheten. Men de ansvariga ledarnas roll och arbetsinsats, i synnerhet hälsokoordinatorns, är trots det en kritisk fråga. EFG vet säkerligen bäst hur deras olika verksamheter leds och organiseras på lämpligaste sätt, men kanske kan det ändå finnas mer hållbara alternativ? Nu är det en hälsokoordinator som ska ha ett stort och mångskiftande ansvar där det finns visst stöd och avlastning av gruppledare. Kan ett annat alternativ vara ett mindre team av ledare, kanske två hälsokoordinatorer, som delar på både det övergripande ansvaret och själva genomförandet av aktiviteterna? Koordinatorer som också har en god lokal förankring. Det kanske faller på kostnader eller andra aspekter, men det kan bidra till en tryggare och mer stimulerande ansvarsroll som borgar för långsiktighet.

Klöverklubben, Växjö 4H – uppföljning IOP

Bakgrund

4H är en internationell ideell ungdomsorganisation med bred verksamhet inom allt från odling och djur till idrott och teater. Organisationen finns i över 80 länder och riktar sig huvudsakligen till barn och ungdomar 6-25 år. Fyra H står för:

- HUVUD för kunskap
- HJÄRTA för medkänsla
- HAND för färdighet
- HÄLSA för ett sundare levnadssätt

I Sverige finns cirka 200 4H-klubbar varav Växjö 4H-klubb är en av dessa. Klubben har funnits sedan 1961. 4H:s motto är "Lära genom att göra", och att det ska genomsyra verksamheten. Vidare finns också mottot "Av ungdomar, för ungdomar", d.v.s. att ledarna är unga och att ungdomar sitter i styrelser och kommittéer och själva tar ansvar för och fattar beslut gällande sin fritid.

I Växjö 4H finns en varierad verksamhet med exempelvis öppen gård, djurträning, ridning, kurser och läger. IOP-satsningen handlar om att utveckla verksamheten genom att starta en fritidsgårdsverksamhet som benämns Klöverklubben.

Intentioner i Klöverklubben

Mål och förväntade utfall

Syftet med fritidsgårdsverksamheten Klöverklubben är att skapa en trygg plats dit barn och ungdomar kan komma som de är, känna trygghet, delaktighet och meningsfullhet. Det ska vara en plats där de får utvecklas utifrån sina behov och mål med närvarande personal och schyssta kompisar. Verksamheten ska vara inkluderande och ständigt utvecklande för såväl deltagare som personal.

Verksamheten ska alltså primärt innebära en meningsfull fritidssysselsättning och en plats med trygga vuxna till 100-tals barn. En meningsfull fritid är en fritid som deltagarna själva ser om meningsfull. Därför kommer aktiviteterna att tas fram tillsammans med och av deltagarna med stöttning från personal. 4H:s vision ska genomsyra verksamheten: att alla barn och ungdomar ska utvecklas till engagerade, välmående och ansvarstagande människor med respekt för omvärlden.

Föreningen anser att målen med projektet går hand i hand med de effektmål som är behäftade med det idéburna offentliga partnerskapet. Rimligt är att verksamheten kanske når cirka 240 barn sammanlagt, men fokus är inte i första hand antalet barn som deltar utan att de barn som medverkar ska få uppleva en värdefull fritid. Att nå barn som antagligen annars inte hade besökt 4H-gården är prioriterat.

Innehåll och utformning

Växjö 4H ska starta och driva en fritidsgård – Klöverklubben – fyra vardagseftermiddagar i veckan – måndagar, tisdagar, onsdagar och torsdagar.

Förhoppningen är att komma i gång några veckor innan sommaren/sommarlovet (2022). Det ska vara en s.k. öppen fritidsverksamhet som är kostnadsfri. Deltagarna kommer också att få ett gratis mellanmål.

Verksamheten ska styras och planeras av deltagarna i enighet med 4H:s motto: *Lära genom att göra*. Den kommer att innehålla skötsel av gården och djuren med allt vad det innebär i form av varierad fysisk aktivitet, ansvarstagande, empatisk träning etcetera. På 4H gården finns ett klubbhus där det kommer att erbjudas andra aktiviteter som läxhjälp, pyssel, filmvisning, matlagning, samtalsgrupper med mera.

För att göra verksamheten tillgänglig för fler än de som bor i närområdet kommer det att finnas en minibuss som ska hämta barn och ungdomar på olika områden i Växjö. Målsmän ska när det är möjligt hämta deltagarna efter fritidsgårdens verksamhet, men det kommer även att erbjudas skjuts tillbaka.

Rekryteringen till 4H:s fritidsgård kommer att ske genom uppsökande verksamhet i form av skolbesök för att berätta om verksamheten samt ett informationsblad som ska delas ut på mellanstadieskolor i Växjös tätort. Informationsbladen kommer även att finnas på engelska, arabiska, persiska, somaliska och tigrinja.

Deltagandet ska formaliseras genom att man registreras i 4H:s evenemangssystem, vilket inkluderar kontaktuppgifter till deltagarnas målsmän och annan information som kan vara av värde.

Därutöver kommer deltagarna på fritidsgården att erbjudas att delta i 4H:s övriga verksamhet, såväl i Växjö som Kronobergs län och nationellt. Det kan exempelvis handla om kurser, läger och utbyten.

Organisation, deltagare och resurser

ORGANISATION

Övergripande organisation

Verksamheten ska styras och planeras av deltagarna. Med anledning av detta har 4H Växjö bildat en projektgrupp som består av deltagare i åldern 10–16 år samt fem målsmän. Fler målsmän är välkomna. I den övergripande organisationen finns också anställd personal och en engagerad styrelse.

Operativ organisation

Utbildad personal kommer att arbeta på fritidsgården och ansvaret kommer att vila på en utbildad socialpedagog. Satsningen på fritidsgården innebär möjligheten att anställa minst en fritidsledare på heltid. De som kommer att arbeta i verksamheten är en fritidsledare på heltid samt två timanställda personer som idag finns inom verksamheten. Utöver det kommer även ett par av den ordinarie personalen vara med till viss del.

Inom ramen för fritidsverksamheten kommer det på deltagarnas initiativ att skapas olika grupper. Grupperna kommer att vara demokratiskt uppbyggda och deltagarna kommer att lära sig om den demokratiska processen. För detta kommer ett metodmaterial från scouterna att användas (Världsförbättrarna). Gruppverksamheten

ska leda till att barnen till stor del ska vara delaktiga i den verksamhet som genomförs.

Samarbetspartners

4H Växjö har sedan tidigare en god dialog och samarbete med Ungas fria tid inom Växjö kommun. Det finns även kontakt med lärare och rektorer på grundskolor i kommunen – främst med Centrumskolan men även med Elin Wägnerskolan. Tillsammans med kommunen kommer 4H att välja skolor som de tillsammans ska besöka.

Vidare finns en etablerad samverkan med Attention Kronoberg – en lokalförening inom riksorganisationen Attention som är en intresseorganisation för alla med intresse av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). Planen är att tillsammans arrangera särskilda kvällar för barn och ungdomar med NPF-diagnoser. Detta för att underlätta för medverkan i fritidsverksamheten.

4H Växjö har också sedan flera år tillbaka gott samarbete med något som benämns som Arabys aktiva familjer och Araby Park Arena. Föreningen ställer upp med fortbildning för föreningens personal och personal vid aktiviteter kring musik och drama. Det finns även en nystartad samverkan med Najsell academy och Knowledge Exchange hub, som arbetar med värdefull fritid för unga samt med fritid och natur. Dessa kommer att vara samarbetspartners i verksamheten med fritidsgård.

Därutöver finns en kontakt med idrottsföreningen IFK Växjö och Ingela Nilsson som var ansvarig för ett s.k. Idrottsfritids åren 2001–2003. Detta för att dra lärdomar av den verksamheten.

DELTAGARE OCH LOKALER

Den aktuella verksamheten med en fritidsgård riktar sig särskilt till barn- och ungdomar i åldern 10–15 år, men alla inom 4H:s målgrupp kommer att vara välkomna. Det innebär att fritidsgårdsverksamheten fokuserar på mellanstadieåldrarna. Bland annat motiveras detta av att skolans fritids inte är lika intressant under mellanstadietiden som på lågstadiet.

RESURSER

Verksamheten med fritidsgård på 4H Växjö finansieras av det stöd som föreningen erhållit av Växjö kommun under 2022–2023 på 500 000 kronor per år.

Realitet i Klöverklubben

Inledning

4H:s Klöverklubb planerade verksamhet överensstämmer väl med vad forskningen identifierar som kritiska element i arbetet med integration, inkludering och folkhälsa. Initiativen riktar sig delvis mot individer som ofta står utanför traditionellt föreningsliv genom att erbjuda kostnadsfria aktiviteter utan prestationskrav. Genom inkluderande och trygga aktiviteter syftar Klöverklubben till att förbättra deltagarnas självkänsla och främja en känsla av gemenskap i en miljö där alla känner sig välkomna.

Klöverklubbens mål är omfattande och komplexa och innefattar att främja delaktighet, trygghet, inkludering och en meningsfull fritid för deltagarna, vilket är avgörande för deras utveckling. Verksamheten i Klöverklubben är alltså till stor del utformad för att svara mot de allomfattande målsättningarna. Det innebär att om verksamheten fungerar på ett tillfredställande sätt är det positivt för att nå målen, även om de inte är möjliga att mäta kvantitativt. Därför handlar denna utvärdering, som tidigare påtalats, om en kvalitativ bedömning som inriktas mot lärdomar av framför allt frågor kring förutsättningar och process. Det berör exempelvis frågor kring lokaler/miljö, transporter, ledare, deltagare, förankring i föreningen, rekrytering och arbetssätt.

Ett centralt dilemma för Klöverklubben har varit balansen mellan att uppnå en hög deltagarnivå och samtidigt bibehålla en hög kvalitet på verksamheten. Trots ambitioner om att engagera många barn och unga, har verkligheten visat på något annat. Det handlar inte enbart om svårigheter med rekrytering, transporter och inomhuslokaler, utan är också kopplat till att erbjuda kvalitet i verksamheten. Med tanke på det arbetssätt som eftersträvats för att nå flera av målen har det helt enkelt inte varit möjligt att vara för många deltagare. Forskning tyder även på att initiativ som gjorts för att aktivera barn som normalt står utanför föreningarnas verksamhet bör fokusera på mindre, mer hanterbara grupper, vilket understryker vikten av att kvalitet bör ha minst lika stort fokus som kvantitet. Samtidigt är det ingen enkel fråga eftersom det bland annat måste ställas mot vad som är rimligt i ekonomiska termer.

Utvärderingen som följer belyser resultatet i Klöverklubben utifrån projektplanen och är strukturerad i olika avgörande delar för verksamhetens utfall. Det handlar dels om verksamhetens omfattning och förutsättningar, dels om innehåll, genomförande och kvalitet.

Verksamhetens omfattning och förutsättningar

Lokaler och miljö

Växjö 4H-gård är placerad i stadsdelen Hovshaga. Det erbjuds en fin lant- och naturmiljö med många djur placerade i en förhållandevis stadsnära miljö. Här finns både funktionella inomhuslokaler och bra utomhusmiljöer. I princip är gården alltid öppen, med andra ord råder det en hög tillgänglighet. Dessutom finns det på dagtid alltid personal på plats.

Trots 4H-gårdens centrala placering och goda tillgänglighet har satsningen på Klöverklubben haft utmaningar när det gäller möjligheterna för deltagarna att ta sig till gården. Vi återkommer längre fram till frågan kring problematiken med transporterna. Det har förts diskussioner om en utlokalisering av verksamheten för att komma åt frågan, men inget konkret har skett. Däremot blev det mot slutet av projektperioden känt att en 4H-gård, som också inkluderar djur, ska etableras på den andra sidan av Växjö (Teleborg). Det bidrar med all säkerhet till en förbättrad tillgänglighet.

När det gäller den tänkta volymen på antalet deltagare finns det en viss begränsning när det gäller lokaliteter för inomhusverksamhet. Klubbhuset som är tänkt för aktiviteter som bland annat pyssel, filmvisning, matlagning och samtalsgrupper har inte plats för stora grupper.

Aktivitets- och organisationsledning

Frågan kring att finna en stabilitet på ledarsidan för Klöverklubben har varit lite av en följetong under projekttiden. Inledningsvis tog det ett tag att tag att formera ledargruppen, men det löste sig efter ett tag. I projektplanen fanns det framskrivet att de som skulle arbeta i Klöverklubben var en fritidsledare på heltid samt två timanställda personer. Utöver det kunde även ett par av den ordinarie personalen vara med till viss del. Under hösten 2022 blev det tydligt att verksamheten hanterades av en fritidsledare som hade huvudansvaret i verksamheten på cirka 50 % tjänst, samt därutöver en timanställd medarbetare.

Under 2023 var det fortfarande utmaningar på ledarsidan genom att den timanställda medarbetaren slutade i mars månad och det var svårt att finna en ersättare. Initialt löstes det genom att biträdande gårdsföreståndaren med flera hoppade in när möjlighet fanns. Under maj månad började en ny gårdsföreståndare, och som vi har förstått det har ledningen för Klöverklubben under hösten bestått av fritidsledaren på en något utökad tjänst tillsammans med den nya gårdsföreståndaren.

Kontentan är att omfattningen på ledarsidan inte varit den som skrevs fram i projektplanen. Det kan troligtvis kopplas till de ekonomiska förutsättningarna och svårigheter med rekrytering, men även att verksamheten aldrig nått de volymmål som sattes upp. Det har helt enkelt inte varit så många barn att det krävts det antal ledare som var planerat. Den ”ryckighet” som varit på ledarsidan kan få konsekvenser för kvaliteten, både för vad som kan genomföras och för att nå mål som mer rör relationer och personlig utveckling. Vi har dock inte uppfattat detta. I stället har verksamheten, enligt vad vi har tagit del av, präglats av god kvalitet. En viktig orsak till detta är att huvudansvarig för Klöverklubben, som varit involverad hela tiden, verkar ha gjort ett mycket ansvarsfullt, engagerat och genomtänkt arbete. Rollen har inneburit såväl övergripande samordnings- och planeringsansvar som att vara operativt ansvarig för den verksamhet som bedrivits.

Vi har i den sammanfattande diskussionen kring alla IOP-satsningar lyft frågor kring huvudansvarigs betydelse för en framgångsrik verksamhet och likaledes vikten av hållbarheten i funktionen. Det blir tydligt även när det gäller Klöverklubben. Ansvarig ledare innehar en central och varierad roll där vederbörande är ansvarig för en rad viktiga uppgifter såsom rekrytering och utbildning av deltagare (troligtvis även timanställda ledare), ekonomi, planering och samarbete med olika intressenter. Detta omfattande och varierade innehåll ger huvudansvarig en nyckelposition för att säkerställa att verksamheten fungerar smidigt och upprätthåller en god kvalitet. Det är av betydelse för Växjö 4H, särskilt för styrelsen, att erkänna och förstå den viktiga roll som ansvarig innehar. Genom att tillhandahålla resurser och stöd till ansvarig kan föreningen säkerställa kontinuitet och stabilitet i verksamheten. Men det kan även vara av värde att fundera på om ansvarsrollen kan fördelas på fler personer – inte minst för hållbarhet och långsiktighet. Ett citat från ansvarig ledare säger:

Krävs mer än bara en eldsjäl för personalens hållbarhet.

Vår upplevelse är att det blivit mer av ett "lagarbete" sedan den nya gårdsföreståndaren kontinuerligt medverkat i Klöverklubben under projekttidens sista halvår. För såväl Klöverklubbens fortsättning som andra kommande utvecklingsprojekt kan det vara betydelsefullt att fördela ansvaret på flera personer.

När det gäller den övergripande ledningsorganisationen noteras i projektplanen att Växjö 4H har bildat en projektgrupp med deltagare i åldern 10–16 år och fem målsmän. Vi har ingen kännedom om det fanns en dylik grupp under uppstartstiden, men det är inget som existerat under tiden för IOP-satsningen. Det nämns även att det i den övergripande organisationen finns en engagerad styrelse. Den bild vi har fått är lite av det motsatta genom att styrelsen inte haft god inblick i satsningen på Klöverklubben. Vi belyser därför särskilt frågan om Klöverklubbens integration i Växjö 4H i nästa avsnitt.

Integrationen av Klöverklubben i Växjö 4H:s verksamhet

En kritisk fråga i etableringen av Klöverklubben har varit hur verksamheten har introducerats och inordnats i föreningens samlade utbud. En bild som delgivits är att uppstarten av Klöverklubben var svagt förankrad i styrelsen i föreningen, och mer handlade om "några enskilda ledares grej". Samtidigt finns det motsatta synpunkter där ledare tycker att det i stället var styrelsen som inte engagerade sig. Studier visar på att det inte är ovanligt att enskilda eldsjälar driver integrationssatsningar inom föreningar. Det är lovvärt men brister i långsiktighet. För att säkerställa hållbarhet måste satsningen/projektet bli en etablerad del av föreningens samlade verksamhet. Gemensam förståelse och samfällt engagemang är nycklar för att anta utmaningar i syfte att främja mångfald och inkludering i föreningslivet. En gemensam värdegrund och tydlig färdriktning skapar samhörighet och en stabil plattform som borgar för framgång och långsiktighet. I sammanhanget spelar föreningarnas styrelser en central roll i att antingen stödja eller avstyra initiativ för integration och inkludering. De kan avgöra om planerade satsningar ligger i linje med föreningens värderingar och vision.

Frågan kring integration berör även hur medlemmar och andra ledare ser på införandet av en ny verksamhet i form av Klöverklubben som primärt vänder sig till en målgrupp som vanligtvis inte vistas i föreningsmiljön. Vår bild är att det i synnerhet inledningsvis fanns en avvisande uppfattning kring Klöverklubben från en del medlemmar och ledare. Det var en ny målgrupp som var på 4H-gården flera eftermiddagar i veckan och som kunde upplevas som "stökig" i en dels ögon. Vi har även fått indikationer på att andra medlemmar upplevde en viss orättvisa genom att Klöverklubben var en kostnadsfri verksamhet och att deltagarna fick mellanmål när man kom till gården.

Problematiken kan kopplas till den tidigare diskussionen om att Klöverklubben inte riktigt förankrades i föreningen innan den planerades och startades upp. Om man ser i backspeglarna hade det varit lämpligt att alla ledare, och sannolikt även medlemmar, i ett tidigt skede fått tydlig information om vad som var på gång. Eventuellt hade kanske fler aktivitetsledare också kunnat getts möjlighet att medverka kring Klöverklubbens genomförande, men samtidigt finns det en logistisk problematik kring detta. När Klöverklubben var i gång, och problematiken med integrationen i den samlade föreningen blev uppenbar, hade det varit en möjlighet att realisera en

form av informations- och utbildningsinsats för föreningens ledare och kanske även för styrelseledamöter. Detta för att visa på föreningens möjligheter att verka för angeläget integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbete, få information om satsningen med Klöverklubben och de grundläggande värden som verksamheten vilar på.

Vi vill påpeka att Klöverklubbens förankring i hela föreningen har stärkts under ”resans gång”. Det har gjorts informationsinsatser gentemot styrelsen och såväl gårdsföreståndare som biträdande gårdsföreståndare har varit operativa i Klöverklubben. Under projekttidens sista halvår blev det också en påtaglig integrering genom att Klöverklubben gick samman med en av föreningens etablerade aktiviteter som benämns After School, en träffverksamhet på fredagseftermiddagar. Det gemensamma namnet för de båda aktiviteterna blev Klöverklubben och utgör sedan dess en mer öppen fritidsgårdsverksamhet som är verksam tre eftermiddagar i veckan.

Ytterligare en del kring integration handlar om att deltagare i Klöverklubben ska ges möjlighet att involveras i Växjö 4H:s övriga verksamhet och framöver även som ledare. Här har gjorts framsteg under projekttiden, men det har inte varit smärtfritt. Hinder som blivit uppenbara för Klöverklubbens deltagare är att andra aktiviteter är förenade med kostnader och att det finns problematik med transporter och access från föräldrar. Men det finns deltagare från Klöverklubben som medverkat i andra föreningsaktiviteter och även börjat att vara ledare.

Deltagare och aktivitetstillfällen

I projektplanen framkommer att Klöverklubben ska rikta sig till barn- och ungdomar i åldern 10–15 år, men att alla inom 4H:s målgrupp är välkomna. När det gäller volymen talas i intentionerna om 100-tals barn och att det är rimligt att verksamheten når cirka 240 barn. Samtidigt noteras att det avgörande inte primärt handlar om antalet barn som deltar utan att de barn som medverkar ska få uppleva en värdefull fritid. Dessutom ska det ges företräde att nå barn som förmodligen annars inte hade besökt 4H-gården.

För att nå den tänkta målgruppen, och det antal som eftersträvas, ska det genomföras skolbesök och tas fram informationsblad på olika språk. Allt riktas mot mellanstadiet. För att underlätta medverkan för barn och ungdomar från olika stadsdelar i Växjö ska det finnas en minibuss som i första hand kan hämta deltagarna, men även vid behov köra dem tillbaka. När det gäller omfattningen ska Klöverklubben genomföras fyra vardagseftermiddagar i veckan – måndagar, tisdagar, onsdagar och torsdagar.

En tydlig kritisk del i den kontinuerliga uppföljningen av Klöverklubben har gällt att realiteten kring deltagarantalet, och även antalet aktivitetstillfällen, inte varit i närheten av intentionerna. Redan från hösten 2022 genomfördes verksamheten tre eftermiddagar i veckan i jämförelse med planerade fyra. Det har sedan varit så under hela IOP-satsningen. Det har under större delen av projekttiden varit barn från olika skolor, och företrädesvis årskurs 3-6, som deltagit en gång per vecka. De skolor som det handlat om har varit Centrumskolan, Gustavslundskolan, Hovshagaskolan, Lillestadskolan, Pilbäckskolan och Lillestadskolan. Dessutom fanns det under hösten 2022 och våren 2023 medverkande barn från alla låg- och mellanstadieskolor på Teleborgsområdet utom Ljungfälleskolan. Från samtliga skolor, utom de från Teleborg, har målgruppen dominerats av flickor, medan det varit det motsatta i Teleborgsgruppen. Trots mångfalden av skolor har deltagarantalet enligt vår bild

legat på cirka 6-10 barn per eftermiddag. Under hösten 2022 medverkade totalt 22 barn, fördelat på de olika skolorna, vid något tillfälle. Vi har inga siffror för 2023 men vår bild är att det har blivit några fler.

Det finns flera orsaker till att Klöverklubben nått ett begränsat antal deltagare. Som vi redan varit inne på finns det kvalitativa och i viss mån lokalmässiga begränsningar. Det har från ledarhåll tydliggjorts att det inte är möjligt att vara för många om man vill ha kvalitet i det som görs. Vi kommer senare att belysa verksamhetens innehåll och genomförande, men det är uppenbart att Klöverklubben har strävat efter att såväl möta varje barn, känna in hur de mår för dagen och anpassa verksamheten efter detta, som att ge tid för både individens och gruppens utveckling. Med tanke på detta är det säkert svårt att vara för många. Ansvariga uttalar att man hade kunnat vara några fler, kanske upp emot 15, men att det hade då behövts cirka en ledare per fem deltagare, åtminstone i vissa av grupperna. Detta har inte varit möjligt av främst ekonomiska skäl. Så intentionerna och realiteten när det gäller deltagare i Växjö 4H:s Klöverklubb ställer verkligen frågan kring kvantitet i relation till kvalitet på sin spets – en verksamhet som når många med en mera ”begränsad” verksamhet kontra att möta färre deltagare med ett omfångsrikare och mera individuellt anpassat innehåll.

En viss begränsning kring deltagarvolymen finns även kopplad till den inomhuslokal, klubbhuset, som föreningen förfogar över. I klubbhuset sker samlingar, förtäring samt flera av Klöverklubbens aktiviteter och här är svårt att inrymma fler än 10-15 deltagare.

En annan anledning till det begränsade deltagarantalet har gällt utmaningar kring rekryteringen. Planen var att det skulle ske genom skolbesök och informationsblad på olika språk till mellanstadieskolor i Växjö tätort. Inför hösten 2022 visade det sig att det var svårt att få godkännande att besöka skolorna och berörda klasser. I stort sett var det bara på en skola, Centrumskolan, som man var välkommen. Med facit i hand hade det varit bra om ansvariga från kommunen om möjligt redan i uppstarten hade understött Växjö 4H i deras rekryteringsambitioner, exempelvis genom kontakter med skolornas ledning. Det skedde också en positiv utveckling inför våren 2023 då det gavs möjlighet att besöka fler skolor. Det har även skett samverkan med Araby Park Arena i rekryteringsarbetet.

Ytterligare en orsak till det låga antalet deltagare kan kopplas till att ta sig till och från 4H-gården. I ansökan framgick att Växjö 4H skulle införskaffa en minibuss för att i första hand kunna hämta barnen, och vid behov även ordna med transport tillbaka. Detta har visat sig vara en större logistisk fråga än vad som var tänkt. Inledningsvis tog det ett tag att införskaffa ett fordon, och när det var klart blev det en större bil med (bara) sju sitsar. Förutom att det tog tid att hämta vid olika skolor fanns det inte utrymme för mer än två körningar för att hämta upp deltagare. Det innebar inskränkningar i antalet, men också nackdelar kring starten av Klöverklubben eftersom barnen anlände vid olika tider. Samtidigt ska noteras att en del barn tog sig till och från 4H-gården på egen hand.

Transportfrågan kan även kopplas till socioekonomiska frågor genom att alla presumtiva deltagare inte äger en cykel och inte heller får cykla på egen hand. Ansvariga för Klöverklubben har på olika sätt försökt att tackla problematiken genom att exempelvis cykla tillsammans med en del barn för att skapa trygghet så att de senare kan klara av cykelturen själva. Man har även provat olika motivationsinsatser så att man inte väljer biltransport av bekvämlighetsskäl. Detta

har blivit bättre under projekttiden och som exempel cyklade fyra av de sju deltagarna från Centrumskolan (Arabyområdet) under den avslutande höstterminen.

Några avslutande ord behöver också sägas om målgruppen. Det finns en skrivning i projektplanen som säger att det är prioriterat att nå barn som antagligen annars inte hade besökt 4H-gården. Detta har utifrån vår inblick lyckats till en del, framför allt hade de 7-8 barnen från Centrumskolan (Arabyområdet) ingen kännedom om 4H:s verksamhet, och i flera fall inte om föreningslivet överhuvudtaget. Men även en del deltagare från andra skolor hade begränsad erfarenhet av den verksamhet som erbjudits inom Klöverklubben.

När det gäller projektplanen fanns det en notering om planer på att inom ramen för Klöverklubben arrangera särskilda kvällar för barn och ungdomar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). Detta i syfte att underlätta för medverkan i fritidsverksamhet. Vi har inte kännedom om att detta har realiserats.

Verksamhetens innehåll, genomförande och kvalitet

Genomförande av aktiviteterna

I projektplanen framgår att Klöverklubben ska vara en trygg plats där barn och ungdomar kan vara som de är och få uppleva trygghet, delaktighet och meningsfullhet. Vidare ska det vara en plats som är inkluderande och utvecklande på olika plan.

I utvärderingen av Klöverklubben kan vi konstatera att här finns verksamhetens stora styrka. Enligt vår kännedom anländer de olika deltagarna från cirka kl. 14:00 och aktiviteterna startar upp så smått. En mera formell start sker vid 14:30-tiden. En ledare finns på plats för att ta emot deltagarna, medan en annan ledare vid behov är behjälplig med transporterna. Oftast börjar det med ett mellanmål och en avstämning med varje barn kring dagsformen – en s.k. incheckning. Vanligen fortsätter eftermiddagen med ett par valbara och lärande aktiviteter som exempelvis kan handla om olika uteaktiviteter som ibland inkluderar gårdens djur och inneaktiviteter med pyssel, matlagning, samtal etc. Vid något tillfälle har det dessutom genomförts utflykter av olika slag som exempelvis till simhallen. Barnen har under projekttiden blivit successivt alltmer involverade i vad som ska göras och hur.

Innehållet är genomtänkt, strukturerat och varierat, dessutom finns det en närhet till deltagarna där man ser och möter varje barn. Ansvarig påpekar att samtalen, där också vuxna medverkar, är viktiga. Det är en trygg miljö som utmärks av ett kontinuerligt lärande som om möjligt anpassas efter varje individ och som successivt vidareutvecklas. Huvudanledningen till den goda verksamheten är engagerade och kunniga ledare, det gäller i synnerhet den ansvariga ledaren.

Deltagarna verkar över lag uppskatta verksamheten, särskilt aktiviteter som görs med djuren och de utflykter som gjorts. Ansvariga noterar att det tagit tid för barnen att ta initiativ och vänja sig vid miljön, särskilt att vara med djuren. Men det har gått sakta framåt, och bland annat nämns att blyga barn tar mer plats, barnen har blivit bättre på att säga till varandra och att uttrycka känslor. Vidare framkommer att en del barn klarar av att ta mer ansvar, men att det generellt sett tagit längre tid för den nya målgruppen i Klöverklubben i jämförelse med andra grupperingar. En del

deltagare har också blivit unga ledare i föreningen och deltar i flera av föreningens övriga aktiviteter.

Det har funnits en ambition i Klöverklubben att etablera en god kontakt med föräldrar, både innan barnen startar i verksamheten och under tiden. Inte minst gäller det de föräldrar som har barn som medverkar och där det inte finns någon föreningsvana sedan tidigare. Studier visar exempelvis att barn och unga från grupper med stora socioekonomiska utmaningar deltar mindre i föreningsliv än de från grupper med goda socioekonomiska förutsättningar. Det är mer vanligt att föräldrar i dessa grupper inte har varit delaktiga i föreningar och att de anser att det inte är viktigt för sina barn att vara med. För att ändra dessa uppfattningar är det viktigt att informera om och främja fördelarna med att vara aktiv i föreningslivet, inte bara för hälsan utan också för social integration, personlig utveckling och framtida möjligheter. En ökad kännedom och involvering från föräldrarnas sida bidrar till att öka förutsättningarna för en långsiktigt hållbar verksamhet.

Det har dock inte varit enkelt att få närmare kontakt med föräldragruppen. En viss kommunikation har skett inledningsvis genom att föräldrar måste skriva på ett intyg om att barnen får delta i Klöverklubben. En del relationer har även skapats i samband med att föräldrar har lämnat och/eller hämtat sina barn. Våren 2023 gjordes också ett, vad vi förstår lyckat initiativ, genom en uppskattad sommaravslutning. Men det finns mer att göra i frågan.

Vi vill också tydliggöra att flera av de utmaningar som blivit tydliga under det inledande året i Klöverklubben föranledde att projektplanen reviderades inför det avslutande halvåret, hösten 2023. De viktigaste anledningarna handlade om det låga deltagarantalet i förhållande till den ursprungliga planen, bristen på integration i den samlade föreningen och betydelsen av att tydliggöra de kvalitativa aspekterna.

För verksamhetens del innebar det som nämnts en sammanslagning av Klöverklubben med den "fritidsgårdsverksamhet" som bedrivits på fredagseftermiddagar under namnet "After school". Nu blev båda dessa aktiviteter tillsammans den "nya" Klöverklubben. Det är efter projektiden (från 2024) en mera öppen fritidsgård två eftermiddagar i veckan – tisdag och fredag. Målgruppen är årskurs 2-6, alltså även ett år yngre deltagare än tidigare Klöverklubb är välkomna. Man kan komma när man önskar och det är en blandning av barn och unga från olika skolor som medverkar. Har man svårt att ta sig till gården går det att bli upphämtad med cykel av Klöverklubbens personal. Fortfarande är det en kostnadsfri aktivitet. Rent generellt har ledare som intervjuats signalerat att föreningen kommer att utvecklas mer mot öppen verksamhet typ Klöverklubben i stället för kurser med bundenhet över tid. De menar att om verksamheten är baserad på kurser, ofta upplagda på terminsbasis, är man starkt konkurrensutsatt, inte minst från idrottens verksamhet.

Avslutningsvis vill vi uppmärksamma vikten av att dokumentera olika arbetsprocesser i verksamheten för Klöverklubben. Nu finns mycket kunskap hos framför allt ansvarig ledare kring bland annat kommunkontakter, informations- och rekryteringsarbetet i skolor, introduktion av ledare, praktiska saker på gården och aktiviteternas genomförande. För att skapa en långsiktighet och minska

”personberoendet” är det lämpligt att sammanställa arbetsgången kring de centrala uppgifterna.

Tigerklubben, Växjö BK – uppföljning IOP

Bakgrund och verksamhet

Växjö BK:s IOP benämns Tigerklubben och var när IOP-satsningen inleddes 2022 en etablerad verksamhet i föreningen som startade september 2019. Det är en verksamhet som riktar sig till barn och ungdomar mellan 9-12 år och som äger rum i idrottshallar på tre skolor på Teleborgsområdet – Furutåskolan, Ljungfälleskolan och Torparskolan. Tigerklubben utgörs av en gratis rörelseaktivitet fyra eftermiddagar i veckan under hela året (1-2 gånger per skola), med undantag för sommarlovet då aktiviteter genomförs under tre dagar per vecka. Verksamheten utgår vanligen från vad de medverkande barnen önskar och består utöver den huvudsakliga rörelseaktiviteten av ett mellanmål (frukt).

För att kunna erbjuda Tigerklubben genomförs kontinuerligt rekrytering av aktivitetsledare och utbildning kring ämnesområden som ledarskap, tränarskap och rörelseaktiviteter.

Tigerklubben föregås, och understöds, av ett informations- och rekryteringsarbete i samverkan med de berörda skolorna. Exempel är flyers till eleverna, föräldrainformation via skolornas veckobrev, nyttjande av sociala medier, affischering på skolor och information till föräldragrupper inom Studieförbundet och Fältgruppen. Operativt ansvarig för Tigerklubben är också årligen ute i varje klass i de berörda skolorna för att informera om den möjlighet som erbjuds.

Tigerklubben bedriver även spontanfotboll för högstadiel elever på fredagskvällar i Teleborg.

Organisation

Tigerklubben handhas ytterst av en styrgrupp som består av klubbens ordförande och kassör samt en marknadsförare och ansvarig projektledare. Dessutom finns en referensgrupp som förutom projektledaren inkluderar två ledare för Tigerklubben, deltagande ungdomar och representanter för skolorna. Den operativa organisationen för Tigerklubben leds av en projektledare och fem aktivitetsledare.

Vidare betonar Växjö BK att nätverk och samarbetspartners är viktiga för att både ta del av olika erfarenheter och sprida verksamheten. Partners som nämns är Växjö Kommun, RF-SISU Småland, Vimmerby IF (som har en liknande verksamhet), Fältgruppen, Linnéuniversitetet (Coaching och Sport Management programmet), Studieförbundet, 4H, Växjöbostäder, ICA Kvantum Teleborg och andra idrottsföreningar i Växjö.

Resurserna till Tigerklubbens verksamhet kommer från RF-SISU Småland i form av ekonomiskt bidrag och utbildning, sponsringsintäkter från Växjöbostäder och Emilshus samt Växjö kommun genom IOP-satsningen.

Intentioner i Tigerklubben

Mål och förväntade utfall

Målformuleringarna är något otydliga i projektplanen men det uttrycks att det är grundläggande för Växjö BK att föreningslivet har en viktig roll för att bidra till ett jämlikare samhälle där alla ges en chans att lyckas. Detta genom bland annat ökad integration, meningsfull fritid, hälsosammare liv och ökade livschanser.

För att bidra till detta vill därför föreningen genom Tigerklubbens verksamhet (1) att fler barn och ungdomar som saknar tillhörighet till någon förening ska aktivera sig. Med hjälp av (2) ökad föreningstillhörighet ska det i sin tur bidra till att skapa en väg in i samhället för barn och ungdomar.

Vidare uttalas att målsättningen är att barn och ungdomar ska (3) få möjlighet att röra på sig och på så sätt få en bättre hälsa, må lite bättre och förhoppningsvis öka förmågan till inläring och prestation i skolan. Dessutom är det klubbens tankar att det även kan bidra till andra positiva effekter i samhället.

Det noteras också att Växjö BK genom Tigerklubben vill att (4) fler flickor ska ges möjlighet att vara fysiskt aktiva, detta med tanke på de kulturella skillnader som råder. För det krävs ett utvecklat arbete gentemot föräldrar och skolor samt att använda mer kvinnliga ledare.

När det gäller aktivitetsledarna finns det ett mål (5) att utbilda dem inom området kost. Dessutom uttrycks ett kvantitativt mål (6) att Tigerklubben ska utökas med ytterligare en skola.

Realitet i Tigerklubben

Verksamhetens omfattning och förutsättningar

Växjö BK är genom satsningen på Tigerklubben framgångsrik om man ser till flera av de ovanstående mål som är relaterade till att fysiskt aktivera barn och unga, inte minst de som står utanför föreningslivet. Under IOP-satsningen har Tigerklubben utökats med ytterligare en skola, Bäckaslövskolan, och verksamheten bedrivs numera under veckans alla vardagar. Deltagarantalet har ökat på respektive skola i Tigerklubben och ligger på cirka 25-30 deltagare på de tre skolor som varit med under hela tiden, och något färre på den skola som inlett sin verksamhet under IOP-tiden. Könsfördelningen har också enligt uppgift blivit bättre och den tidigare pojkdominansen på några skolor har minskat. Fördelningen närmar sig lika många flickor som pojkar.

Precis som tidigare finns det Tigerklubsaktiviteter utöver de som arrangeras under terminstid, i princip på alla lov förutom jullovet. Även denna verksamhet har expanderat något, inte minst på sommarlovet, och det finns ett bra samarbete med det lokala bostadsbolaget. Därutöver har Tigerklubben startat ett uppskattat skoldisko för barnen från de aktuella skolorna som genomförs en gång per termin sedan hösten 2022. Ett brett utbud av aktiviteter under hela året är angeläget inte

minst eftersom stadsdelen Teleborg inrymmer områden med en avsevärt lägre föreningskoppling för barn och ungdomar än andra delar i Växjö.

Det finns flera förklaringar till den positiva utvecklingen. I grund och botten handlar det om att erbjuda en verksamhet som upplevs som positiv så att man vill delta. Så är säkert fallet och frågan diskuteras mer nedan under punkten kring verksamhetens genomförande och kvalitet. Det gedigna rekryteringsarbetet av deltagare är en förklaring. Ett omfattande informations- och marknadsföringsarbete görs av ansvarig för Tigerklubben – bland annat besöks samtliga klasser i årskurs 3-6 på de fyra skolorna. Ansvarig har goda kontakter med skolans personal och det upplevs enkelt att få komma på besök både i klassrummen och på föräldramöten. Men som tidigare påtalats inkluderar rekryteringen även flyers, information i skolornas veckobrev, nyttjande av sociala medier, affischering på skolor och information till föräldragrupper som finns i andra sammanhang. Till det kommer ett nära samarbete med personalen på skolornas fritidshem. Man kan exempelvis medverka i Tigerklubben på sin tid på "Fritids". Kring det gedigna informations- och rekryteringsarbetet finns det säkert lärdomar att göra för andra föreningssatsningar.

Vidare är det en stabil bas av aktivitetsledare som håller i verksamheten, och det är alltid minst två ledare per tillfälle. Det medför att det kan skapas värdefulla relationer med deltagarna, inte "bara" att erbjuda fysisk aktivitet. Ledarna har också ofta en god kännedom om lokalområdet, vilket är en styrka. Samtidigt finns det möjligheter att vidareutveckla verksamheten genom utbildning och erfarenhetsutbyte för de operativa ledarna. Mer om det i en kommande del kring rekrytering och utbildning av ledare. Andra starka delar i Tigerklubben, som även lyfts fram som framgångsfaktorer i olika studier, handlar om att deltagandet är kostnadsfritt och att det erbjuds en mer kravlös verksamhet som har färre moment av tävling och bedömning av prestation.

En gynnsam förutsättning är att Tigerklubben får använda skolornas idrottslokaler och det ges även möjlighet att nyttja den "lösa" utrustning som finns till förfogande typ redskap och bollar. Ekonomin är förstås en grundläggande premiss för att Tigerklubben kan bedrivas i princip året runt. Nu erhålls stöd från några olika håll, men IOP-satsningen från Växjö kommun har utgjort den huvudsakliga finansieringen. Som tidigare noterats i den sammanfattande analysen för IOP-satsningarna är det för en hållbar verksamhet över tid angeläget att finna ett långsiktigt ordinarie föreningsstöd från kommunen, som också rimmar med andra föreningars situation och ambition. Det är också en viktig fråga hur föreningen själva ser på Tigerklubben på lång sikt och att det är en del av föreningen som behöver intern uppbackning precis som andra delar. Nu har vad vi förstår verksamheten inget internt ekonomiskt stöd.

Frågan kring föreningstillhörighet

En fråga som diskuterats under uppföljningsarbetet är tankarna kring föreningstillhörighet. Det finns framskrivet att ett mål med Tigerklubben är att barn och unga som saknar tillhörighet till någon förening ska få aktivera sig. Samtidigt tydliggörs även att ökad föreningstillhörighet i sig ska bidra till att skapa en väg in i samhället. Det är något motsägelsefullt. Enligt uppgift från ansvariga är i dagsläget

cirka hälften av ungdomarna redan medlemmar i en idrottsförening, men hälften är det följaktligen inte.

Frågan är hur Tigerklubben kan arbeta för att bidra till att deltagarna blir medlemmar i en idrottsförening ("som skapar en väg in i samhället") – både i sin egen förening och andra föreningar? Sett till det sistnämnda har det gjorts försök att bjuda in föreningar till Tigerklubben som får visa upp sin verksamhet – alltså en "prova på verksamhet" för att inspirera till deltagande. Det har dock varit ett svagt intresse från föreningarna som kan bero på flera saker. För det första är det enligt vår kännedom förhållandevis begränsat med antalet föreningar i stadsdelen Teleborg om man jämför med andra stadsdelar med motsvarande storlek. Om så är fallet blir utbudet av möjliga föreningsalternativ begränsat. Detta bör då vara en fråga för Växjö kommun att se över på längre sikt. Men det kan även vara relaterat till att det inte finns behov och intresse från potentiella föreningar av att rekrytera lite äldre barn till föreningslivet. Vi har en utveckling idag som ofta innebär en allt tidigare start i idrottsföreningar men också att man slutar vid unga åldrar. Verksamheten följer vanligen en så kallad tävlingslogik vilket innebär att man tränar och tävlar alltmer ju äldre man blir vilket försvårar en senare start i idrottslig föreningsverksamhet.

Frågan kring föreningstillhörighet bör också hanteras i den egna föreningen. Man blir inte medlem i Växjö BK när man deltar i Tigerklubben, men det går att synliggöra de möjligheter som finns i föreningen genom att bli medlem. Enligt vår bild görs det mycket begränsat. Vi säger inte vad som är rätt eller fel, men det kan vara viktigt att tydliggöra hur föreningen ser på detta. Det tangerar även hur föreningen ser på deltagare som blir för gamla för att vara med i Tigerklubben (börjar på högstadiet). Finns det möjligheter för en fortsättning för de som "faller för åldersstrecket"? Om Växjö BK ska bli/vara en viktig "samhällsaktör" på framför allt Teleborgsområdet är det säkert av värde att det finns en fortsättning i föreningslivet för ungdomar som faller för åldersstrecket i Tigerklubbens verksamhet. Frågan bör komma upp på dagordningen, kanske i dialog med kommunen, aktuella skolor och andra föreningar.

Föreningsfrågan väcker också en mer övergripande fråga. Tigerklubben kan ses som att den har ett värde i sig genom att den ger möjlighet för en idrotts-/fritidsverksamhet för barn och unga som i flera fall inte är med i en förening. Men integrationsaspekten kan kanske utvecklas genom att ett deltagande i Tigerklubben medför goda förutsättningar att fortsätta i idrottslig föreningsverksamhet.

Verksamhetens innehåll, genomförande och kvalitet

Tigerklubben handlar i huvudsak om rörelseaktiviteter under cirka en och en halv timma på eftermiddagstid. Tillfällena inleds normalt med en gemensam aktivitet följt av fruktstund och därefter valfria aktiviteter.

I utvärderingen av samtliga IOP-satsningar har en återkommande frågeställning varit balansen mellan att ha "styrda eller fria" aktivitetspass. Svaret på denna fråga är inte entydigt, utan det är beroende av situationen. Erfarenheter indikerar emellertid att det kan vara lämpligt med en viss grad av styrning, bland annat vid samlingar, uppstart och avslut av verksamheten. En mer ledarledd inledning är också något som införts mera genomgående i Tigerklubbens verksamhet. Vidare kan det finnas en utvecklingspotential när det gäller att sätta tydliga ramar för de fria/valbara aktiviteterna. Både andra studier och erfarenheter från bland annat IOP-

satsningarna visar på att det kan förhindra att vissa deltagare tar över och bestämmer på bekostnad av andra som kanske känner sig mindre säkra. Inte minst gäller det rent generellt pojkar och de som står högt i "maktordningen". Frågan om "ramar" och "styrning" kan även relateras till diskussioner som förts med ledningen för Tigerklubben kring viss oro/stökighet och höga ljudnivåer vid aktiviteterna. Vi återkommer till frågan kring ledarkompetens och ledarutbildning.

Det är även av vikt att koppla utformningen och kvaliteten på Tigerklubbens aktiviteter till en övergripande syn på hälsa och trygghet. Aktiviteterna bör sträcka sig bortom enbart fysisk aktivitet och gemensamma roliga upplevelser, även om dessa naturligtvis har sitt värde. På individuell nivå innebär det att arbeta med frågor kring deltagarnas självkänsla, deras förmåga att kunna ta ställning i olika sammanhang och att känna tillit till sig själv. På gruppnivå blir aspekter som bemötande, lyssnande, respekt och att stödja varandra högst relevanta. Att skapa en positiv gruppdynamik och främja ett öppet och stödjande samspel mellan såväl deltagare som deltagare och ledare blir därmed centrala delar. Det är i sammanhanget positivt att det är flera ledare, det ger en flexibilitet där någon kan verka mer individuellt medan någon annan ansvarar för en gruppaktivitet. Samtidigt är det något som kan utvecklas genom utbildning, planering av aktiviteter med mera.

Aktivitetsledare – rekrytering och ledarutbildning

Med tanke på att Tigerklubbens verksamhet har utvidgats under IOP-tiden är det för närvarande ett 10-tal aktivitetsledare som är ansvariga för verksamheten. Vanligtvis är det två ledare per tillfälle, men på en av skolorna är det tre ledare eftersom det är en oroligare och stökigare miljö.

Det har inte varit några problem för Tigerklubben att värva ledare och en viktig rekryteringsbas är Linnéuniversitetet och i synnerhet programmet Coaching och Sport Management. I rekryteringsarbetet använder man "mun till mun" metoden, dvs. att verksamma aktivitetsledare är behjälpliga med att nå nya. Dessutom nyttjar man studerandeföreningar i sitt rekryteringsarbete. Men det finns även aktivitetsledare som varit med länge och som kommer från de egna föreningsleden. Ansvarig för arbetet är projektledaren för Tigerklubben.

Alla ledare ska gå grundläggande tränarutbildning som arrangeras av RF-SISU Småland, senast under det första året. Dessutom går ledare i Tigerklubben en utbildning kring det som benämns som rörelseförståelse. Det noterades i projektplanen om intentioner att genomföra utbildning inom kostområdet, för att sedan tillämpa kunskapen i sin ledarroll gentemot ungdomarna. Vi som utvärderar har uttryckt farhågor kring att belysa denna typ av frågor med unga utan gedigen kompetens och i stället lyft betydelsen av att utveckla den pedagogiska och ledarskapsmässiga kompetensen hos aktivitetsledarna. En möjlighet är att realisera detta är i samband med uppföljningsträffar som nu genomförs cirka en gång per termin. Flera aktivitetsledare har uttryckt att dessa träffar är uppskattade erfarenhetsutbyten, och att man gärna ser fler. En idé är att öka antalet träffar i ledargruppen, förslagsvis till 2-3 per termin och då mera strukturerat lyfta ledarskaps- och lärandefrågor. Det kan även vid tillfälle bjudas in kompetens inom området. En annan variant kan vara att ta ett mer samlat grepp kring en mera specifik ledarskapsutbildning för ledare i Tigerklubben och utbilda i någon form av

koncept som alla ledarna följer. Här kan eventuellt inspiration hämtas från ledarutbildning i Öster i samhället.

Vid intervjuer framkommer att aktivitetsledarna upplever ett tydligt stöd och en trygghet i ansvarig ledare (Claes Holmberg). Ansvarig ledare fördelar aktivitetsledarna på veckans verksamhet och ser medvetet till att de arbetar med olika ledare. Vederbörande sköter också allt det ”administrativa” med kontakter, rekrytering av både barn och ledare, bokning, leverans av frukt, löneutbetalning etc.

Ansvarig ledares betydelse

Ansvarig ledare för Tigerklubben har en heltidstjänst i föreningen varav drygt halvtid går till arbetet med den årliga verksamheten inom Tigerklubben. Precis som vi sett i IOP-satsningarna rent generellt har den samordnande ansvarsrollen, projektledarrollen, en avgörande betydelse för verksamhetens övergripande kvalitet och långsiktighet. Trots värdet av kompetenta operativa aktivitetsledare är det projektledarna som fungerar som limmet som håller samman hela verksamheten och skapar en nödvändig kontinuitet.

Projektledaren har en betydande roll där vederbörande ansvarar för ekonomi, planering, samarbete med olika aktörer, rekrytering och utbildning av både deltagare och ledare. Denna breda ansvarsfördelning gör att projektledaren är central för att säkerställa att verksamheten fungerar smidigt och håller hög kvalitet. Överhuvudtaget visar olika studier att för en fungerande och långsiktig verksamhet är det av vikt med såväl strategisk och organisatorisk förmåga som att kunna bygga goda relationer.

Det blir därmed av yttersta vikt för föreningen, särskilt för styrelsen, att erkänna och förstå betydelsen av projektledarens ansvarsroll och göra vad som krävs för att säkerställa dess långsiktiga hållbarhet och fortsatta utveckling. Frågan är särskilt angelägen eftersom det kan stunda pensionsavgång inom en överskådlig tid och det därmed kan bli aktuellt att finna en ersättare. Samtidigt vet vi inte hur nära i tiden detta förväntas bli en realitet.

Ett annat medskick vi vill göra är vikten av att projektledaren intar en reflekterande och kritiskt utvecklande syn på den egna verksamheten. Detta bidrar till en kontinuerlig uppföljning och möjliggör därmed förbättring och fortsatt utveckling. Att vara självkritisk och reflektera över verksamheten är avgörande för att undvika att bli för partisk och för att behålla ett starkt fokus på utveckling i stället för att nöja sig och tappa initiativet. Vi har inte sett något problem kring detta i uppföljningen av Tigerklubben, men däremot har projektledaren signalerat uppskattning för de regelbundna samtal som vi har haft i samband med utvärderingen. Det har gett möjlighet att sätta in den egna verksamheten i ett bredare sammanhang och få input till utveckling.

Avslutande reflektioner kring Tigerklubben

Avslutningsvis vill vi ge några reflektioner kring ett par områden på olika nivåer. En mer övergripande fråga är vilken roll som föreningen Växjö BK ska fortsätta att inneha på Teleborgsområdet. Vi har redan varit inne på att det förefaller vara ett förhållandevis begränsat föreningsliv i stadsdelen, åtminstone när det gäller

idrottssidan, trots att området är stort och också växer. Flera av de stora ungdomsidrotterna finns exempelvis inte representerade. Om så är fallet är det i första hand en fråga för kommunen, och det görs exempelvis en viktig insats på lokalsidan i form av en ny idrotts hall som enligt uppgift ska vara klar år 2027. Men frågan berör även Växjö BK:s utveckling.

Växjö BK är en stor förening inom stadsdelen Teleborg och erbjuder huvudsakligen möjligheter att spela fotboll för flickor/damer och pojkar/herrar, inte minst barn och unga. På ungdomssidan har föreningen närmare 500 aktiva. Föreningen är därmed en viktig aktör för en positiv fritid i närområdet. Till det kommer då Tigerklubben med sin öppna eftermiddagsaktivitet som till viss del når barn i åldrarna 9-12 år som står utanför föreningslivet. Men med tanke på att bli en ännu värdefullare förening för såväl individer och grupper som samhället (stadsdelen) är frågan vad som kan och bör göras?

En fråga som vi har lyft i våra utvärderings- och uppföljningssamtal är vad som händer efter tiden i Tigerklubben. Den tid som kommer efter, företrädesvis högstadietiden, är väsentlig ur många perspektiv. En sak som har ventilerats är om det finns möjligheter till en fortsatt "Tigerklubbens verksamhet" för åldrarna 13-16 år. Då givetvis anpassat efter målgruppens intresse, möjligheter etc. Studier visar på vikten av en öppen och mindre strukturerad verksamhet, där sammanhanget är viktigare än själva aktiviteten, för att nå unga från sämre socioekonomiska förhållanden. Det handlar om en fritidsverksamhet som kräver mindre resurser och engagemang från föräldrar. Som exempel nämns föreningsdrivna mötesplatser, men även fritidsgårdar, skolidrottsföreningar, allaktivitetshus och bibliotek.

Men frågan om "livet efter Tigerklubben" berör också hur föreningen ser på utvecklingen av sin huvudsakliga verksamhet fotboll. Finns det några möjligheter kring fotboll som kan attrahera målgrupper efter medverkan i Tigerklubben? Nu följer fotbollsverksamheten den gängse "idrottsresan" med alltmer träning och tävling ju äldre man blir, vilket gör det svårt att börja spela i ungdomsåldern. Vi förstår att denna del är central i föreningens fotbollsverksamhet, men går det att även utveckla en del där fotbollen främst utgör ett medel för i huvudsak andra syften som sociala, hälsomässiga och integrerande aspekter? Vad vi förstår finns det en mer begränsad aktivitet i dagsläget i form av kvälls-/nattfotboll. Eventuellt är detta utvecklingsbart. Kanske kan det även finnas andra möjligheter för att Växjö BK ska bli den stora och naturliga "kvartersklubben" även upp i ungdomsåren och för ungdomar som behöver en bra fritidsverksamhet. Frågan får vid intresse behandlas i föreningen för att se vilka utvecklingsmöjligheter som kan finnas.

En helt annan fråga som kommit upp i uppföljningsarbetet är möjligheterna som kan finnas i att öka kontakterna med föräldrar/vårdnadshavare. Nu sker det, oss veterligen, enbart kontakt i samband med att Tigerklubben presenteras på föräldramöten. Studier visar att barn och unga från lägre socioekonomiska grupper introduceras i mindre utsträckning till fysisk aktivitet och idrottsföreningar jämfört med deras motsvarigheter i högre socioekonomiska grupper. En faktor som bidrar till detta är att föräldrar från lägre socioekonomiska grupper i mindre grad har deltagit i idrottsföreningar själva och dessutom anser att det inte är särskilt viktigt för sina barn att vara engagerade i dessa aktiviteter. Det är därför viktigt att möta

dessa uppfattningar genom information och initiativ som belyser de positiva effekterna av fysisk aktivitet och deltagande i idrottsföreningar, inte bara för individers hälsa utan också för social integration, personlig utveckling och framtida möjligheter.

Det är således av värde att föreningen utvecklar sina kontakter med föräldrar/vårdnadshavare till barnen i Tigerklubben. Önskemålet har också framförts av flera aktivitetsledare i samband med intervjuer. En ökad kännedom och involvering hos föräldrar bidrar till att öka förutsättningarna för en långsiktigt hållbar verksamhet. Det har diskuterats någon form av ”öppet hus verksamhet”, men förslagsvis får den samlade ledargruppen samtala vidare om hur frågan kan realiseras.

Avslutningsvis vill vi uppmärksamma betydelsen av att olika arbetsprocesser i verksamheten för Tigerklubben bör dokumenteras. Nu finns mycket kunskap hos i synnerhet projektledaren kring bland annat kommunkontakter, informations- och rekryteringsarbetet i skolor, rekrytering, introduktion och utveckling av aktivitetsledare och olika ”praktiska sysslor” kring själva aktiviteterna. För att skapa en långsiktighet och minska på ”personberoende” är det ändamålsenligt att sammanställa arbetsgången kring de centrala uppgifterna.

Öster i samhället, Östers IF – uppföljning IOP

Bakgrund och verksamhet

Öster i Samhället (ÖiS) är en verksamhet i Östers IF som verkar för att främja delaktighet, gemenskap och välbefinnande för barn och ungdomar i Växjö. Genom olika aktiviteter och program, särskilt inom fotboll, strävar de efter att nå och stödja unga människor från olika bakgrunder och ge dem möjligheter till positiv utveckling. Verksamhetsgrenen arbetar med frågor som benämns som Corporate Social Responsibility (CSR), vilket innebär att man tar ansvar i sin verksamhet för frågor som påverkar samhället. Det kan handla om olika aspekter som berör ekonomiska, miljömässiga och sociala frågor. För ÖiS berör det i synnerhet ett socialt ansvarstagande gentemot en mångfald av grupper och problemområden i samhället.

ÖiS bedriver flera olika aktiviteter; Nattfotboll (spontanfotboll), Kvartersfotboll, Parafotboll (Öster Stars), Alblebish Trophy, Träning för tjejer med tjejer, Ledarakademin och Sida vid Sida. Genom dessa verksamheter försöker de skapa mötesplatser och aktiviteter som främjar hälsa, kamratskap och integration. Av ovanstående aktiviteter valdes Nattfotbollen, Träning för tjejer med tjejer och Parafotbollen ut för utvärderingen av IOP-satsningen. I vår uppföljning som följer redovisas aktiviteterna var för sig.

ÖiS leds av en anställd CSR-ansvarig på 20 % tjänst och två arvoderade verksamhetsutvecklare. De sitter även med i en styrgrupp som i övrigt består av representanter från näringslivet och offentlig sektor samt en person från Östers IF:s styrelse.

Öster i Samhället - Nattfotboll

Bakgrund och verksamhet

Öster i Samhället (ÖiS) är en etablerad verksamhetsgren i föreningen Östers IF som på olika sätt arbetar med att stödja unga människor med skiftande bakgrunder. Här redovisas Nattfotbollen.

Nattfotbollen inleddes 2015 och var en etablerad verksamhet inom ÖiS när IOP-satsningen inleddes under 2022. Detta gör att förhållandet mellan intentioner och realitet skiljer sig åt från nystartade projekt. Verksamheten är redan en realitet. Det innebär att utvärderingen har tagit sin utgångspunkt i målen för verksamheten, där utfallet värderas och förklaras utifrån de faktiska förutsättningar som föreligger. Här följer en beskrivning hur Nattfotbollen såg ut när IOP-satsningen inleddes.

Nattfotbollen bedrivs i Tipshallen på Arenastaden på fredagar kl. 21.00-00.00 från oktober till april, och deltagarsnittet var vid utvärderingsarbetets start runt 250 ungdomar per aktivitet. Målgruppen är ungdomar i åldrarna 13–25 år från områden med lågt föreningsdeltagande, primärt från stadsdelen Araby. ÖiS uttalar att alla är välkomna att delta, oavsett om du är med i en fotbollsförening, bara älskar sporten eller vill njuta av atmosfären från läktaren. Tipshallen förvandlas till flera mindre fotbollsplaner där ungdomar delas in i lag och möter varandra. Målet är att glädje, gemenskap och fair play genomsyrar verksamheten.

Verksamheten ser ut så att kvällen inleds med en samling där deltagarna hälsas välkomna och ledarna informerar om vikten av respekt, kamratskap och att visa god sportsmannaanda. De aktiva delas sedan upp i olika lag och spelet är i gång i cirka 1,5 timme innan ledarna bryter för fruktstund, därefter väljer några spelare att åka hem medan andra stannar till midnatt. När samtliga deltagare lämnat lokalen samlas ledarna för att utvärdera kvällens aktivitet, utbyta erfarenheter och diskutera förbättringsområden inför kommande tillfällen.

ÖiS utvecklar såväl Nattfotbollen som flera andra aktiviteter i samarbete med Stiftelsen Goodsport. Stiftelsen är en svensk ideell organisation som arbetar för att främja hälsa och integration genom idrott och fysisk aktivitet. Deras fokus ligger på att skapa möjligheter för barn och ungdomar från olika bakgrunder att delta i sportaktiviteter och därigenom främja en aktiv och hälsosam livsstil samt bygga broar mellan olika samhällsgrupper. I samarbete med Stiftelsen Goodsport har ÖiS tagit fram sin vision om att skapa en meningsfull fritid för ungdomar i Växjö, där hälsa och inkludering står i centrum. Nattfotbollen är en plats där integration är i fokus.

Organisation

ÖiS i sin helhet leds av en huvudansvarig anställd CSR-ansvarig (Corporate Social Responsibility) på 20 % tjänst och två arvoderade verksamhetsutvecklare. Nattfotbollen leds av en övergripande ansvarig aktivitetsledare. Därutöver finns ytterligare ett 25-tal arvoderade ledare och samverkan med ett stort nätverk av olika samarbetspartners. Ett samarbete är med den så kallade Fältgruppen inom Växjö

kommun med syfte att fånga upp ungdomar som har behov av aktiviteter på fritiden, men även för att finna ledare till verksamheterna. En annan samarbetspartner handlar om organisationen Trygga, som har personal som kommer och spelar fotboll med ungdomarna för att sprida trygghet. Vidare finns ett särskilt samarbete med stormarknaden ICA Maxi för att trygga upp i och utanför butiken på helger. ÖiS har vidare ett samarbete med idrotts- och fritidsarenan Araby Park Arena, där de anordnar bland annat Sommarnattsfotboll tillsammans på fredagar mellan kl. 21.00-24.00 under juli månad. ÖiS får också möjlighet att utnyttja Araby Park Arena vid turneringar. Det finns också ett samarbete med Svenska Fotbollförbundet kring utbildning för ledarna. Vidare tillhandahåller Växjö kommun med lokal och ekonomiskt stöd. Utöver dessa samverkanspartners har ÖiS ett flertal samarbeten med företag som sponsrar verksamheten.

Intentioner i Nattfotbollen

Mål och förväntade utfall

Den samlade verksamheten i ÖiS syftar till att bidra till en bättre vardag för en mångfald av målgrupper och för hela samhället. Med både långvariga aktiviteter och punktinsatser syftar verksamheten till att öka välmående och minska utanförskapet hos barn och unga i Växjö. Vidare har ÖiS ambitionen att bidra till en meningsfull uppväxt och fritid samt kunna förhindra psykisk ohälsa över tid.

I projektplanen uttrycker ÖiS flera olika omfattande och komplexa målsättningar med specifikt Nattfotbollen. De vill 1) med fotbollen som verktyg nå så många ungdomar man kan inom den primära målgruppen 13–25 år i syfte att minska utanförskap. De vill också 2) skapa mötesplatser för hälsa och kamratskap, och som ett led i detta uttalar ÖiS ambitionen att varje vecka ha samtal kring den rådande machokulturen med ett material som heter ”No more macho” (från Stiftelsen Goodsport). ÖiS har också en mer riktad målsättning gentemot sina ledare, där de 3) vill vara ett stöd för ledarna att ta sig vidare i livet och arbetslivet.

Realitet i Nattfotbollen

För att analysera hur utfallet har blivit utgår vi från de målsättningar som ÖiS lyft fram i projektplanen. Analysen görs såväl utifrån de tänkta förutsättningarna och processen (utformningen av verksamheten) som vad olika studier och tidigare erfarenheter inom området visar. Inledningsvis presenteras verksamhetens förutsättningar, därefter dess utfall i förhållande till målsättningar och slutligen orsaker till utfallet.

Verksamhetens förutsättningar

Organisering och ledning

ÖiS är en del i föreningen Östers IF och de satsningar som görs i verksamheten har stöd av föreningens ledning. Östers IF:s klubbdirektör ser ÖiS som en betydelsefull del i föreningen vilket gör att ledningsgruppen för Nattfotbollen får det stöd som krävs för att organisera och genomföra verksamheten på ett bra sätt.

Ledningsgruppen för Nattfotbollen bestod i uppstarten av IOP-satsningen av huvudansvarig för ÖiS och en ansvarig aktivitetsledare. Under processens gång har verksamheten vuxit och ledningsgruppen har därför utökats med två erfarna aktivitetsledare, främst för att hinna möta och stötta alla ledarna. Vid samtal med huvudansvarig framgår det att ledningsgruppen har en tydlig struktur beträffande fördelning av arbetsuppgifter. Huvudansvarig svarar för organisationen kring verksamheten och kontakter med samarbetspartners, medan ansvarig aktivitetsledare stödjer de arvoderade ledarna och bidrar till utformningen och atmosfären i hallen. De två ”nya” aktivitetsledarna ansvarar för en nystartad kioskverksamhet och utgör också ett stöd för de operativa ledarna. De upplever att de har ett välfungerande samarbete och jobbar mot samma mål.

Samverkan

Vår bild är att ledningsgruppen har tydliga mål och rutiner för samverkan med sina samarbetspartners. De olika samarbetspartnerna bidrar med det de är bra på. Samarbetet med Svenska Fotbollförbundet syftar främst till att utveckla den sportsliga verksamheten genom att erbjuda alla ledare utbildning. Stiftelsen Goodsport bidrar med sin erfarenhet kring liknande projekt, med särskilt fokus på integration. De företag som sponsrar verksamheten bidrar exempelvis med stöd för ledarna i form av mentorer och vägledning i att skriva CV. Fältgruppen besöker Nattfotbollen varje vecka, de finns på plats som trygga vuxna som ”hänger” med ungdomarna. ÖiS hjälper också Fältgruppen genom att ta in killar som behöver hitta ett positivt sammanhang genom att vara ledare för Nattfotbollen. För vissa ungdomar kan detta vara avgörande för att hamna på rätt bana i livet.

En annan samarbetspartner är Trygga, en organisation som har personal som kommer och spelar fotboll med ungdomarna. Aktivitetsledaren upplever att det är betydelsefullt att vuxna engagerar sig och är med och spelar så att ungdomarna får lära känna dem och får fler trygga vuxna i sin närhet. När personal från organisationen Trygga sedan träffar ungdomarna på stan så har de Nattfotbollen som gemensamt samtalsämne. Det påpekas att ungdomar som både lär känna varandra och vuxna genom Nattfotbollen sällan vill starta bråk eftersom de vet att de träffas på fredagskvällarna. Samarbetet med ICA Maxi som fanns vid uppstarten av IOP-satsningen har avslutats då det inte längre anses finnas ett behov av att finnas vid stormarknaden under helgerna.

Aktivitetsledare

Nattfotbollen har under hela utvärderingsprocessen haft god tillgång till ledare. Majoriteten av aktivitetsledarna väljs ut bland deltagarna i Nattfotbollen. Det finns ett stort intresse hos deltagare att bli ledare, och ledningsgruppen skriver upp kontaktuppgifter till samtliga som visar intresse. Ledarna väljs dock ut med omsorg och en förutsättning för att bli ledare är, enligt ansvarig aktivitetsledare, att värdegrunden följs och ”att man har ett leende på läpparna”. Ledare kan också handplockas i andra sammanhang om någon i ledningsgruppen möter positiva förebilder som anses passa som ledare i deras verksamhet. Ledarna skolas sedan in i det positiva ledarklimat som finns. Ett annat viktigt mål vid rekrytering är att ha ledare från alla olika stadsdelar och som talar alla de språk som deltagarna gör. Ledarna ska representera samhället.

Verksamhetens utformning, omfattning och kvalitet

Det första målet med Nattfotbollen syftar till att öka omfattningen av verksamheten. ÖiS vill genom Nattfotbollen *nå så många ungdomar de kan inom målgruppen med syfte att minska utanförskapet*. Vid uppstarten för IOP-satsningen våren 2022 deltog i snitt 250 ungdomar i verksamheten, under hösten 2023 var siffran runt 350–400 ungdomar varje fredag. Vid några tillfällen fanns 450 ungdomar på plats. Hösten 2023 var deltagarantalet dessutom för första gången över 350 deltagare redan vid första tillfället i oktober. Tidigare år har ca 50–100 deltagare kommit de första gångerna på hösten och antalet har sedan successivt ökat för varje vecka.

Majoriteten av deltagarna kommer från Araby, ett så kallat prioriterat område i Växjö. Men Nattfotbollen har även deltagare från andra stadsdelar som Råppe, Sandsbro och Öjaby, samt andra orter i form av Alvesta, Braås, Lessebo och Moheda. Vi upplever att det är positivt för integrationen att det kommer deltagare från flera olika områden, både från tätorten och kringliggande platser. I takt med att antalet deltagare har blivit betydligt fler har även antalet aktivitetsledare ökat. Vid uppstarten av IOP-satsningen hade ÖiS ett 25-tal arvoderade ledare, den siffran är nu drygt 50. Varje fredag finns 15 av dessa ledare på plats. Verksamhetens omfattning har alltså ökat markant och når nu cirka 150 fler ungdomar varje fredagskväll och inkluderar drygt 25 fler ledare än för två år sedan.

Den andra målsättningen var att *skapa en mötesplats för hälsa och kamratskap*. Nattfotbollens ansvarige aktivitetsledare gör inför varje aktivitetstillfälle en välorganiserad utformning av fotbollsplaner anpassad efter antalet deltagare. Målet är alltid att ha många planer så att varje deltagare ska få röra bollen så mycket som möjligt. En strävan är att varje lag ska bestå av max 5 spelare, för att uppnå detta krävs dock fler fotbollsmål än vad som finns i dagsläget. Utformningen utvärderas av ledarna efter varje aktivitet för att om möjligt göra det ännu bättre till nästa gång. Verksamheten har inte som prioriterat mål att utbilda spelarna till bättre spelare, de gör inga övningar, utan det handlar endast om matchspel. Det finns inga långsiktiga mål med aktiviteten, utan deltagarna ska uppleva glädje ”här och nu”. Lagen delas varje vecka in på olika sätt så att ungdomarna lär känna nya deltagare. Ledarnas uppgift är att sprida glädje, lära deltagarna att visa respekt för varandra och se till att spelreglerna respekteras.

Som ett led i att skapa hälsa och kamratskap hade ansvarig aktivitetsledare vid uppstarten av IOP-satsningen varje vecka samtal med deltagarna. Det skedde i pausen för själva fotbollsspelet, och utifrån ett material kallat *No more macho*. Ämnen som togs upp var bland annat hur man är en bra vän och hur man respekterar varandra och tar hand om varandra. Denna ambition har dock reviderats. Ansvarig aktivitetsledare har på grund av det ökade antalet deltagare och ledare fått prioritera om. I stället för att ha gruppdiskussioner i pausen så pratar ledarna, vid behov och när tillfälle ges, med deltagarna om värderingar och hur man kan hantera olika situationer. Ambitionen om samtal i grupp kring machokulturen var positiv i en strävan efter att skapa trygghet, och eventuellt kan detta viktiga ämne diskuteras i någon ny form i samband med den fortsatta verksamheten i Nattfotbollen.

Såväl deltagarna som ledarna i Nattfotbollen, och vi som utvärderar, upplever att målet, *att skapa en mötesplats för hälsa och kamratskap*, uppnås i hög grad. Deltagarna som ledarna samtalat med lyfter fram att de trivs väldigt bra. Några av dem uttryckte att:

”Det är det finaste andra hemmet jag har”

”Folk har respekt för varandra, alla är snälla”

”Det är som ett hem”

En av deltagarna uttrycker att han älskar det han ser, en stor mängd planer med plats för alla. Han skulle vilja jobba som ledare för att bidra till att barnen känner sig trygga. Han upplever att alla beter sig bra mot varandra och är hjälpsamma.

”Jag hör bara skratt och sånt, inget hat...det ger folk trygghet”.

En annan deltagare upplever att ledarna är proffs och att de är fina människor.

”Ledarna är alltid positiva, hjälper alla och höjer andra”.

”Ledarna är anledningen till att alla kommer hit”.

Anledningen till att de deltar är att de gillar fotboll, vill träffa vänner och de känner sig trygga. En allmän upplevelse hos deltagarna är att alla som deltar i Nattfotbollen är glada, de har roligt under kvällen och är glada när de går hem. Vid observationer av aktiviteten har vi som utvärderare samma uppfattning – en lugn och trygg atmosfär med många glada deltagare.

Stiftelsen Goodsport har låtit ett urval av deltagare fylla i en enkät om sina upplevelser kring Nattfotbollen. Resultaten bekräftar att Nattfotbollen i hög grad bidrar till att skapa hälsa och kamratskap. Nedan görs en kort sammanfattning av resultaten.

66 % upplever att de idrottar mer tack vare Nattfotbollen. 39 % har ingen annan aktivitet, endast Nattfotboll. 75 % upplever att kriminaliteten har minskat i deras hemområde tack vare Nattfotbollen. 64 % upplever att gemenskapen har blivit bättre i bostadsområdet. 82 % har fått nya vänner.

Det tredje målet med verksamheten var att *föreningen vill vara ett stöd för ledarna att ta sig vidare i livet och arbetslivet*. Utvärderingen visar att ÖiS gör flera insatser för att stötta sina ledare i detta syfte. Ledarnas välmående, och inte minst psykiska hälsa, följs upp kontinuerligt genom samtal både individuellt och i grupp. Varje hösttermin, innan uppstarten av Nattfotbollen, hålls individuella samtal med varje ledare och i samband med varje aktivitetstillfälle förs gruppsamtal. Alla ledare ska känna sig sedda. Ledarna tilldelas vid behov en mentor, de ges möjligheter att utbilda sig på olika sätt och får hjälp att utforma ett CV. Ansvarig aktivitetsledare lyfter fram ett exempel;

”En tjej var väldigt stressad, hon behövde en mentor, så då hjälpte vi henne att hitta en mentor, en utomstående från Visma, då får vi hjälp från våra partners”.

ÖiS erbjuder också ledarna att varje år delta i en karriärsdag, samt i Svenska Fotbollförbundet ledarutbildning. En utbildare från förbundet bjuds in till ÖiS så att utbildningen kan hållas på hemmaplan. Utöver det personliga stöd och de utvecklingsmöjligheter ledarna får så erbjuds ledarna även arbetstillfällen på Östers IF:s hemmamatcher.

Orsaker till verksamhetens utfall

I tidigare studier kring fenomenet Nattfotboll i Sverige lyfts avgörande framgångsfaktorer fram. Vi ser flera av dessa faktorer i Östers IF:s Nattfotboll som exempelvis vikten av strategisk och organisatorisk kapacitet samt förmågan att bygga goda relationer. Det handlar om exempelvis utformningen av själva fotbollsspelet, ledningsgruppens organisering, formen för rekrytering av ledare, struktur för samverkan med andra aktörer samt lokala förutsättningar. Nedan presenteras faktorer som vi har upplevt som avgörande för verksamhetens positiva utfall.

Ledningsgruppens engagemang

Vi upplever att en avgörande faktor för Nattfotbollens framgång är engagemanget från ledningen i ÖiS och Östers IF. Klubbdirektören i Östers IF tillsammans med huvudansvarig för ÖiS och ansvarig aktivitetsledare i Nattfotbollen jobbar alla mot samma mål och med samma värdegrund samt genuina engagemang för ledarna. De jobbar lösningsfokuserat och engagerat för att nå de mål som är satta för verksamheten och dess ledare och anpassar ständigt verksamheten efter de nya förutsättningar som en växande verksamhet resulterar i. Klubbdirektören anses vara mycket inspirerande och lösningsfokuserad vilket påverkar övriga positivt. Huvudansvarig lyfter fram att stödet från högsta chefen är avgörande för ett framgångsrikt utfall. Vi kan se att detsamma gäller engagemanget från huvudansvarig och ansvarig aktivitetsledare – de utgör ett mycket stort stöd för Nattfotbollens aktivitetsledare, som i sin tur är viktiga för deltagarnas välmående och trygghet.

Ledningsgruppen har också tydliga mål med sina samarbetspartners och goda relationer med dessa, vilket gör att verksamheten kan få det stöd som önskas för att hålla en god kvalitet.

Aktivitetsledarna

Såväl ledare som aktiva lyfter fram att den mest avgörande faktorn för tryggheten och kamratskapet under Nattfotbollen är aktivitetsledarnas sätt att fungera. En ledarkultur har skapats som får deltagarna att känna sig trygga och sedda och därmed stanna kvar i verksamheten. Att verksamhetens värdegrund lyfts fram av ansvarig aktivitetsledare varje vecka innan aktiviteten startar bidrar till att såväl aktiva som ledare vet vad som förväntas av dem. Ledarnas viktigaste uppgift är, enligt ansvarig aktivitetsledare, att skratta, vara aktiva och engagerade i matcherna,

samtala med ungdomarna och lära känna alla. Ledarnas filosofi är att fokusera på det ungdomarna gör som är positivt.

”Vi har två val, vi kan lyfta det negativa eller det positiva. Lyfter vi det positiva så växer barnen. En del barn gör misstag och det blir fel, det viktiga är att leda dem på rätt spår och lyfta det de gör bra.”

Ledningsgruppen i ÖiS uttrycker att det är högprioriterat att se och möta varje enskild ledare för att skapa ett positivt ledarklimat. De lägger stor vikt vid att låta ledarna vara delaktiga och påverka sina roller på olika sätt. Varje fredagskväll efter aktivitetstillfället träffas alla ledarna och utvärderar kvällens aktivitet. Ledarna får då möjlighet att komma med förslag på förändringar eller lyfta fram utmaningar de ställts inför som de vill diskutera med de andra ledarna. Alla ombeds också tänka på något som någon annan har gjort bra. Att lyfta varandra som ledare är en central del i att skapa ett positivt ledarklimat. Ledarna påminns också om att verksamheten fungerar så bra tack vare deras insatser. Inför varje aktivitetstillfälle skriver ansvarig aktivitetsledare ett förslag på vem som ska göra vad under kvällen. Innan aktiviteten börjar får ledarna frågan om de känner sig bekväma med den roll de har tilldelats eller om de vill ändra på något. Ansvarig aktivitetsledare ger på så vis ledarna möjlighet att påverka vad de vill bidra med i verksamheten.

Former för rekrytering av aktivitetsledare

Ansvarig aktivitetsledare och huvudansvarig i ÖiS lyfter båda fram att deras former för rekrytering av ledare är avgörande för verksamhetens positiva utfall. Ledarna väljs ut med omsorg, det är viktigt att ledarna lever upp till verksamhetens värdegrund och, som tidigare nämnts, har ett leende på läpparna. Ledarnas sätt att leda avgör atmosfären i hallen, därför är det viktigt att ”rätt” ledare rekryteras, dvs. ledare som kan inspirera, vägleda och stötta deltagarna.

Övriga framgångsfaktorer

Utöver ovanstående framgångsfaktorer kan vi också se andra faktorer, som också lyfts fram i tidigare studier, som avgörande för verksamhetens positiva utfall.

Nattfotbollen:

- har lokalt förankrade ledare. Flera av de ledare som verkar inom Nattfotbollen har etablerade nätverk i målgruppens bostadsområde, vilket kan öka tilliten hos föräldrar och deltagare. Kunskaper och erfarenheter från det aktuella området kan också göra så att ledarna tänker och arbetar på ett sätt som skiljer sig från arbete som sker i ”idrottsstarka områden”.
- är en kostnadsfri aktivitet vilket möjliggör för fler att kunna delta.
- har en värdegrund som bygger på respekt, inkludering och god sportsmannaanda och efterlevnaden är högt prioriterad i verksamheten.
- bedömer inte deltagarna utifrån prestation, det finns inga krav på prestation för att få delta eller tillhöra ett visst lag.

- har som mål att alla ledare ska möta deltagarna med ett leende på läpparna, vilket skapar förtroende och trygga relationer mellan ledare och deltagare.

Det lyckade utfallet inom Nattfotbollen kan med stor sannolikhet förklaras av att Nattfotbollen är en mycket välorganiserad verksamhet från övergripande organisatorisk nivå till organisering av varje enskilt aktivitetstillfälle. Alla delar i verksamheten hanteras på ett väl genomtänkt sätt utifrån den värdegrund och vision som finns.

Avslutande reflektioner kring Nattfotbollen

I detta avsnitt diskuteras utmaningar och möjliga utvecklingsområden utifrån det som framkommit i utvärderingsarbetet.

Långsiktighet i verksamheten

Hållbart ledarskap

Vi lyfte tidigare fram att Nattfotbollen leds av ansvariga personer med gediget kunnande och ett stort engagemang för verksamheten i allmänhet och för de verksamma ledarna i synnerhet. Detta är en av de avgörande framgångsfaktorerna. Vi har genom samtalen förstått att det är en utmaning att hitta nya kompetenta och engagerade ledare som kan ingå i ledningsgruppen, och så småningom ta över, för att skapa en långsiktig hållbar verksamhet. Vi har vid samtal lyft fram att det är viktigt att prioritera att bygga ett större team i ledningsgruppen för att göra verksamheten mindre sårbar och beroende av enskilda personer. ÖiS är medvetna om detta och har jobbat för att bygga upp ett team. Detta är dock en utmaning. Det har funnits några ledare som haft engagemang och kompetens att ta över, dessa har dock valt att flytta till annan ort för att studera. Det finns även ledare som skulle möjlighet att ta över rollen som ansvariga, men det uttrycks från ledningshåll att det är centralt att det i så fall ges möjlighet för dessa ledare att utveckla både sin organisatoriska och pedagogiska kompetens. Ett förslag kring ledarrekryteringen som lyfts fram är att bjuda in Växjö kommun, Fältgruppen och Trygga för att tillsammans hitta ledare som skulle kunna ingå i ledarteamet.

Ekonomisk hållbarhet

Ett mål med Nattfotbollen har varit att minska utanförskapet och öka antalet deltagare i verksamheten. Ett ökat antal deltagare leder till att ledarstaben måste byggas ut eftersom en stark ledarstab är väsentlig för att bibehålla ordning och trygghet. I sammanhanget blir det betydelsefullt att det finns en långsiktig och hållbar finansiering för att kunna tillhandahålla det antal ledare som krävs. Huvudansvarig lyfter fram att det ÖiS gör är så mycket mer än bara fotboll. Att bidra ekonomiskt till denna typ av verksamhet ger långsiktiga resultat, Nattfotbollen är ett konkret exempel på tidiga insatser för ökad trygghet och minskad kriminalitet i samhället. En utmaning för kommunen, som ger ekonomiskt stöd för att starta upp projekt, och för ansvarig förening, är att hitta lösningar för långsiktig finansiering av verksamheten. Rent generellt är detta något som bör beaktas redan vid uppstarten av nya projekt. En lösning som diskuterats är om det skulle vara möjligt för kommunen att utforma ett bidragssystem för denna typ av verksamhet i likhet med det lokala

aktivitetsstödet som finns. En långsiktigt hållbar ekonomisk plan för verksamheten bör tas fram av Växjö kommun i samråd med ÖiS.

Egen kontinuerlig utvärdering

Utvärderingsarbetet, i synnerhet de samtal som förts, kring Nattfotbollens verksamhet har på flera sätt varit positivt enligt de vi samtalat med, och vi kan se flera fördelar med att kontinuerligt utvärdera insatser som görs. I detta utvärderingsarbete har huvudansvarig varje månad fått reflektera kring verksamheten och skriva några rader kring utfallet och utmaningar som finns. Varje halvår har samtal kring verksamheten förts med såväl andra som leder integrationsinsatser som de som studerar området. Vi tror att det är en styrka att även fortsättningsvis kontinuerligt utvärdera det arbete som görs och kort dokumentera mål, utmaningar och utfall. Dels för att utveckla verksamheten, dels för att en sådan dokumentation skulle kunna tillvaratas för att påvisa det arbete som görs vid exempelvis diskussioner om stöd från kommunalt håll, näringslivet med flera. Ett led i detta kan vara att både ta fram tydliga modeller för hur ansvariga för olika satsningar/projekt själva kan utvärdera sina verksamheter och hur kommunen kan följa upp dessa utvärderingar i en ömsesidig utvecklingsdialog.

Vi har också förstått, genom de samtal vi haft med berörda personer, att det upplevts positivt att samtala kring den egna verksamheten och bolla idéer med någon som inte är engagerad i verksamheten. Det kan handla om att hitta lösningar på utmaningar eller att lyfta fram och beskriva den egna verksamheten och få feedback och nya perspektiv. Att starta ett samarbete med en organisation för utvärdering och utveckling av verksamheten framöver skulle kunna tillföra mycket positivt för verksamheten. Det kan eventuellt finnas möjligheter till ett fortsatt samarbete med Linnéuniversitetet, och särskilt programmet Coaching och Sport Management. En annan reflektion som lyfts fram är om det skulle vara eftersträvansvärt att göra en mer systematisk utvärdering av hur deltagande ungdomar upplever verksamheten. Det kan handla om intervjuer med ungdomar samt någon form av enkel enkät som kan besvaras under en fredagskväll.

Slussning till etablerad idrottsverksamhet

Ett annat utvecklingsområde som diskuterats är slussning från Nattfotbollen till Östers IF eller annan etablerad fotbollsförening. Idag saknas en funktion som kan vägleda de föräldrar och ungdomar som önskar börja i en förening för att spela seriespel och träna mer utvecklingsinriktat. En sådan slussningsfunktion kan ses som extra viktig för just denna målgrupp, då många föräldrar har begränsad kunskap om föreningslivet.

Könsfördelning

Majoriteten av deltagarna i Nattfotbollen är killar och det finns i dagsläget inget uttalat mål kring könsfördelningen, däremot en strävan om att få in fler tjejer. Kanske är nästa prioriterade utmaning att öka antalet tjejer. Det ska dock sägas att antalet har ökat något för varje år. Tjejerna rekryteras framför allt ifrån kvartersfotbollen som anordnas på sommaren. Denna aktivitet lockar en yngre målgrupp och fler tjejer. Ledarna upplever att det är en utmaning att få med tjejer. En ledare lyfter fram att vissa föräldrar inte vill att tjejerna ska spela. Detta kan även

bli ett problem för de tjejer som är ledare då föräldrarna tror att de deltar i fotbollen. En av tjejerna har sagt att *"pappa tror inte att jag är här och jobbar"*. Vid insatser för att rekrytera fler tjejer till olika aktiviteter är denna aspekt viktig att beakta.

Samverkan

ÖiS har, som tidigare beskrivits, ett samarbete med Araby Park Arena. Huvudansvarig lyfter ett utvecklingsområde i detta samarbete. Hon uttrycker att det är viktigt att ge och ta för att skapa ett välfungerande samarbete, i samarbetet med Araby Park Arena upplever vederbörande att ÖiS i dagsläget har en utmaning med att ge tillbaka till Araby Park Arena. Det är främst Araby Park Arena som ger till ÖiS. Vår reflektion utifrån detta är att ÖiS bör inleda en dialog med Araby Park Arena kring formerna för ett fortsatt samarbete.

Ett annat samarbete som ÖiS önskar stärka är föräldrakontakten. I dagsläget finns ingen rutin för kontakt med vårdnadshavare. Vårdnadshavare är dock vid intresse välkomna att sitta på läktaren och titta. Ansvarig aktivitetsledare ser en utmaning i att ungdomarna som inte är med och spelar fotboll har "fritt spelrum" på rundbanan under läktaren i Tipshallen. En lösning skulle kunna vara att föräldrar finns på plats och går runt på banorna för att trygga miljön där. Utmaningen för ÖiS är då att skapa kontakter med föräldrar för att kunna rekrytera för detta ändamål. Ett förslag som lyfts fram är att inleda kontakter med de vårdnadshavare som är på plats på läktaren.

Det finns också en önskan från ÖiS om att starta upp ett samarbete med någon organisation som skulle vilja bidra med trygga vuxna utanför Tipshallen när alla ungdomar ska gå hem efter aktiviteten. ÖiS ser dock inte vilken organisation det skulle kunna vara. Kanske kan kommunen hjälpa till att hitta en lösning för att öka tryggheten.

En annan utmaning som framkommer beträffande samverkan är samarbetet med polisen. Det fanns under en längre tid en strävan efter att samverka med polisen i syfte att skapa goda relationer mellan ungdomar och polis. Ansvarig aktivitetsledare bedömde att det skulle kunna skapa trygghet hos ungdomarna om de får en närmare relation till polisen. Det har dock inte blivit av, men däremot kom poliser till Nattfotbollen i samband med en incident. Men det blir det då ett annat fokus än det mer förebyggande och främjande arbetet. Vi ser från vår sida att det finns ett värde för poliser att besöka Nattfotbollen – men då med fokus på att skapa goda relationer som kan ha bäring för exempelvis trygghetsskapande och brottsförebyggande verksamhet.

I övrigt lyfts det fram att den framgångsrika verksamheten har lett till att ÖiS får många förfrågningar om samarbeten, vilket ses som positivt, men det kräver tid att hantera alla önskemål. Det är en utmaning att kunna göra det, inte minst med den personalstyrka som finns för tillfället. Den främsta uppgiften, med tanke på personalen, är dock att kunna klara av den ständigt växande verksamheten.

Öster i Samhället - Parafotboll

Bakgrund och verksamhet

Öster i Samhället (ÖiS) är en etablerad verksamhetsgren i föreningen Östers IF som på olika sätt arbetar med att stödja unga människor med skiftande bakgrunder. Här redovisas Parafotbollen.

Parafotbollen, som benämns Öster Stars, var en etablerad verksamhet inom ÖiS när IOP-satsningen inleddes under 2022. Öster Stars beskrivs som fotboll för barn och ungdomar med funktionsvariationer. Initialt var aktiviteten tänkt för målgruppen som har Cerebral Pares, men på grund av ett bredare intresse har verksamheten även vänt sig till barn och ungdomar med ADHD och autism.

Parafotbollen bedrivs en gång i veckan, antingen inomhus i Centrumskolan i Araby eller på konstgräsplanen i Araby. Vid uppstarten av IOP-satsningen deltog cirka 10–15 barn i åldrarna 7–19 år. Respektive aktivitetstillfälle består främst av enklare matchspel, men även olika teknikövningar, fysträning, lekar och hinderbanor.

Organisation

Huvudansvarig i ÖiS är ytterst ansvarig för organisationen kring Parafotbollen och en ansvarig aktivitetsledare svarar för ledarna och för att planera aktiviteten. Till sin hjälp har de en lagledare för laget och aktivitetsledare som finns på plats vid varje aktivitetstillfälle. Antalet aktivitetsledare anpassas löpande efter barnens behov. Det finns också en samverkan med barn- och ungdomshabiliteringen på Växjö lasarett för att få stöd i hur träningsverksamheten bör bedrivas på ett bra sätt.

Intentioner i parafotbollen

Mål och förväntade utfall

Den samlade verksamheten i ÖiS vill bidra till en bättre vardag för en mångfald av målgrupper och för hela samhället. Med både långvariga aktiviteter och punktinsatser syftar verksamheten till att öka välmående och minska utanförskapet hos barn och unga i Växjö. Vidare har ÖiS ambitionen att bidra till en meningsfull uppväxt och fritid samt kunna förhindra psykisk ohälsa över tid.

I projektplanen kan vi utläsa tre övergripande målsättningar för Parafotbollen; 1) Att stärka ungdomarnas självkänsla och ge deltagarna upplevelser som innebär att de växer som individer och får uppleva glädjefulla stunder, 2) att verksamheten ger möjlighet till samverkan och samspel med andra samt 3) att den motverkar utanförskap. För att uppnå dessa mål finns en strävan att:

- få fler aktörer så att en samverkan mellan olika föreningar kan utvecklas.
- parafotbollen får en egen grupp i Öster IF:s egen inomhusturnering - LF Cup.
- fortsätta samarbetet med barn- och ungdomshabiliteringen på Växjö lasarett för att ge alla deltagare de bästa förutsättningarna för sin fysiska utveckling.
- fortsätta utbilda ledarna inom Svenska Fotbollförbundets ledarutbildning, men även i specifika utbildningar för barn och ungdomar med funktionsvariationer.

- laget ska ingå i föreningens barn- och ungdomsakademi.
- delta i seriespel tillsammans med andra föreningar från södra Sverige.

Realitet i parafotbollen

För att analysera hur utfallet har blivit utgår vi från de mål och förväntade utfall som finns i projektplanen. Analysen görs såväl utifrån de tänkta förutsättningarna och processen (utformningen av verksamheten) som vad olika studier och tidigare erfarenheter inom området visar.

Verksamhetens förutsättningar

Parafotbollen leds av en ansvarig aktivitetsledare som organiserar verksamheten och finns på plats vid varje aktivitetstillfälle. Till sin hjälp har hon ett flertal arvoderade ledare. En av ledarna har främst rollen som lagledare och ansvarar bland annat för ett samarbete med parafotbollen i Oskarshamn, övriga ledare är aktivitetsledare med uppgift att leda träningarna. Antalet aktivitetsledare varierar beroende på antalet barn och behovet av stöd. Några av de barn som deltagit behöver extra stöd och då kallas extra ledare in till verksamheten. Ansvarig aktivitetsledare har nära kontakt med ledarna och anpassar löpande strukturen efter verksamhetens behov. Verksamheten har under hela IOP-satsningen bedrivits antingen i Centrumskolans gymnastiksal eller på konstgräsplanen i Araby och ansvarig aktivitetsledare upplever att såväl gymnastiksalen som konstgräsplanen är ytor där aktiviteten kan bedrivas på ett bra sätt. De har också tillgång till de redskap som önskas. Huvudansvarig i ÖiS har stort förtroende för Parafotbollens ansvariga aktivitetsledare och upplever att aktiviteterna bedrivs på ett önskvärt sätt.

Antalet deltagare har varierat under projektidens gång. Inledningsvis, i början av IOP-satsningen 2022 var antalet deltagare ca 10–15 per träning, under höstterminen 2022 var deltagarantalet ibland så lågt som en aktiv per träning. Under 2023 ökade antalet något och det var vid IOP-satsningens slut hösten 2023 cirka 4-5 aktiva per träning. Att öka antalet deltagare har under 2023 varit verksamhetens största utmaning. Rekryteringen av deltagare har främst skett via samarbetet med barn- och ungdomshabiliteringen vid Växjö lasarett. Ansvarig medarbetare på barn- och ungdomshabiliteringen har kontaktat ansvarig aktivitetsledare för Parafotbollen när nya barn besökt habiliteringen. Utöver denna rekryteringsprocess så marknadsför sig Parafotbollen främst via Facebook. Målgruppen har varit densamma under hela perioden, alltså barn och ungdomar med funktionsvariationer i åldrarna 7–19 år. Majoriteten av de aktiva har varit 10–14 år.

Verksamhetens utfall i förhållande till målsättning

Stärkt självkänsla och glädjefyllda stunder

Det första av verksamhetens övergripande mål handlar om att erbjuda aktiviteter med hög kvalitet för att *stärka ungdomarnas självkänsla och ge deltagarna upplevelser som innebär att de växer som individer och får uppleva glädjefulla stunder*. Efter samtal med aktivitetsledare och observation av verksamheten upplever vi att detta mål har realiserats. Ledarna jobbar för att individuellt stärka varje barn och ge individuella utmaningar på en anpassad nivå som gör att de växer som individer och känner att de lyckas. Ledarna lyfter fram att det är viktigt att ge

deltagarna beröm och peppa dem att klara nya utmaningar. Parafotbollens ansvarige aktivitetsledare upplever själv att de barn som deltagit i verksamheten fått en starkt självkänsla. Denna upplevelse stöds enligt aktivitetsledaren av de aktivas utsagor. Flera aktiva vågar ta för sig mer i de övningar som utförts. Enligt ledarna är barnen väldigt glada och nöjda på träningarna. Det är en mycket välstrukturerad verksamhet som anpassas efter varje barns behov. Ledarna uttrycker att det är viktigt att känna av stämningen och anpassa övningarna efter de som är där, detta så att alla trivs och blir nöjda. En anpassning som gjorts för att öka glädjen hos de aktiva är inköp av bollar som sitter fast i midjan. Några barn tappade tålamodet av att hela tiden hämta bollarna när de hade skjutit i väg dem, nu har de alltid bollen med sig.

Ledarna har en bra struktur på träningarna och upplever att deltagarna känner sig trygga och respekterar varandra trots deras olika utmaningar. Deltagarna har bra tålamod med varandra och förståelse för varandras svårigheter, vilket sannolikt är ett resultat av ledarnas pedagogiska arbete med deltagarna. Ledarna upplevs kompetenta och har kunskap i hur de ska bemöta barn med olika behov, vilket skapar ett tryggt och inkluderande klimat. En aktivitetsledare nämner att den största lärdomen hon fått genom sitt ledarskap i paraverksamheten är att man som ledare måste vara flexibel när man jobbar med barn med funktionsvariationer. *”Det blir aldrig som man tänkt, allt handlar om barnens förutsättningar, därför är flexibiliteten väldigt viktig...och tålamod.”*

Samverkan

Det andra målet handlar om att *få möjlighet till samverkan och samspel med andra*. Det har inneburit en del utmaningar för ÖiS att försöka få till mer samverkan kring parafotbollen. Samarbete finns i dagsläget endast med en annan paraverksamhet, parafotbollen i Oskarshamn. Verksamheterna bjuder in varandra till cuper och lånar vid behov spelare av varandra till matcher. En ambition från ÖiS är att hitta fler samarbetspartners och de har under IOP-satsningen gjort olika insatser för att kunna samverka med andra föreningar, dock utan större framgång.

Ett samarbete med Växjö Vipers och IFK Växjö har inletts med målet att anordna prova-på verksamhet tillsammans i syfte att samordna aktiviteter för parasport. Prova-på dagar med dessa föreningar har arrangerats, dock på kommunens initiativ. Växjö kommun anordnade en prova-på dag där ledare från alla tre föreningarna fanns representerade. Enligt huvudansvarig i ÖiS var denna dag mycket uppskattad, och eftersom det är flera föreningar som deltar ses det som fördelaktigt att Växjö kommun ansvarar för detta samarbete snarare än att ÖiS gör det. En annan strävan ÖiS har haft var en samverkan med Växjö Vipers för att erbjuda innebandy på vintern och fotboll på sommaren. Dock upplever ÖiS att det inte finns samma intresse hos Växjö Vipers, därför har inget samarbete inletts. ÖiS har också blivit inbjudna till samverkan med lag i Stockholm, Göteborg och Skövde. Föreningar i dessa städer söker lag som har unga spelare och önskade bjuda in ÖiS till samarbete. Av olika anledningar blev detta inte möjligt. Ett samverkan med Ljungfälleskolan, som har en särskild skolenhet för barn med funktionsvariationer, har också varit en ambition, framför allt för att rekrytera fler deltagare. Dock finns i dagsläget ingen person som kan ansvara för ett sådant samarbete.

ÖiS har som planerat fortsatt sin samverkan med barn- och ungdomshabiliteringen. Önskvärt är att ansvarig på barn- och ungdomshabiliteringen skulle kunna hjälpa till mer med rekrytering av aktiva till parafotbollen. I dagsläget ger samarbetet begränsat resultat beträffande nyrekrytering. Ansvarig kontakt förmedlar information om parafotbollen till de barn som är intresserade, men av någon anledning kommer få barn till aktiviteten.

ÖiS hade även en strävan om att anställda på barn- och ungdomshabiliteringen skulle utbilda ledarna i syfte att ge barnen de bästa förutsättningarna för utveckling utifrån deras individuella behov. Ansvarig aktivitetsledare för parafotbollen upplever inget behov av denna typ av utbildning i dagsläget då verksamheten fungerar väldigt bra, därför har detta inte prioriterats.

Motverka utanförskap

För att nå det tredje målet, *att motverka utanförskap*, strävade ÖiS efter att laget Öster Stars ska; spela seriespel, få en egen grupp i Öster IF:s egen inomhusturnering LF Cup och att laget ska ingå i Östers IF:s barn- och ungdomsakademi. Samtliga av dessa mål har helt eller delvis uppnåtts. Laget har spelat seriespel, så kallat seriesammandrag, en gång i månaden i maj till augusti. Ett formellt beslut har tagits om att paralaget ska delta i LF Cup varje år. Öster Stars hade ett eget lag i cupen 2023 och detta gav spelarna mycket glädje, och det tillförde även mycket positivt till hela cupen. Barnen hejade på varandra och pratade med många runtomkring, och spred glädje till andra genom sin positiva inställning till fotbollen. Beslut har också tagits om att verksamheten ska flyttas till Östers IF:s ordinarie barn- och ungdomsakademi. Föreningen har beställt ett akademiställ (matchkläder) så att paralaget nu har ett eget matchställ med sponsorer. Nästa steg i processen är att utse en person som ansvarar för integreringen och för rekrytering av deltagare till paraverksamheten. Det finns också en del utmaningar att hantera innan Öster Stars kan ingå i Öster IF:s barn- och ungdomsverksamhet. Det är mycket att ta hänsyn till för att övergången ska ske på ett bra sätt, exempelvis så vill Östers IF att parafotbollen ska vara avgiftsfri och det krävs dessutom ett större antal ledare per barn för paraverksamheten. Det medför att budgeten för denna verksamhet kommer att se annorlunda ut än för övrig barn- och ungdomsverksamhet.

Ledarutbildning

ÖiS har som planerat erbjudit ledarna utbildning under ledning av en representant från Svenska Fotbollförbundet. De har bjudit in en instruktör och anordnat utbildningen på hemmaplan för att göra det möjligt för så många som möjligt att delta. Specifika utbildningar för ledare som jobbar med barn och ungdomar med funktionsvariationer har däremot inte erbjudits. Anledningen till detta är att ansvarig aktivitetsledare inte upplevt att det funnits behov av detta.

Orsaker till verksamhetens utfall

Den främsta orsaken till verksamhetens positiva utfall när det gäller organisatoriska frågor, som att Öster Stars ska få en egen grupp i LF-cup och att laget ska bli en del av Östers IF:s barn- och ungdomsakademi, är att ÖiS har en engagerad huvudansvarig som ansvarar för att driva parafotbollens verksamhet mot de uppsatta målen. Vederbörande har också ett nära samarbete med Östers IF:s klubbdirektör

som värdesätter det arbete som ÖiS gör. När det gäller barnens individuella utveckling så avgörs den av aktivitetsledarnas sätt att hålla i verksamheten. Ansvarig aktivitetsledare uttrycker att det är viktigt att varje ledare har den kompetens som krävs för att bemöta barnen i verksamheten. Ledarna strävar ständigt efter individuellt anpassade övningar och att skapa ett klimat av acceptans i en grupp med många olika behov.

En av de främsta anledningarna till att några av målen inte uppnåtts, samt att verksamheten har relativt få deltagare, upplevs vara tidsbrist. Huvudansvarig som också jobbar med Nattfotbollen och flera andra aktiviteter inom ÖiS upplever att det är svårt att få tiden att räcka till. Nattfotbollen har vuxit mycket i omfattning vilket tagit mycket tid att hantera. Ett exempel på ett mål som inte uppnåtts på grund av tidsbrist är ambitionen om att starta ett närmare samarbete med Ljungfälleskolan. I dagsläget finns ingen som har tid att arbeta med ett sådant samarbete. Det kan även bero på oklarheter kring hur ett sådant samarbete ska utformas. Även rekryteringsproblematiken kan till viss del kopplas till tidsbrist enligt reflektioner från huvudansvarig och ansvarig aktivitetsledare.

Andra utmaningar som diskuterats beträffande rekrytering är bristen på en övergripande samordning av aktiviteter för målgruppen. Om flera föreningar har aktiviteter samma dag kan det medföra att det blir svårt att rekrytera till dessa aktiviteter eftersom målgruppen är relativt begränsad. En samordning från kommunalt håll av samtliga aktiviteter för målgruppen skulle därför vara positivt. En annan möjlig anledning till lågt deltagande kan vara att det är svårt att få till matchspel på träningarna när det är få deltagare. Om de deltagare som provar på inte tycker att det är roligt att spela match på grund av få spelare skulle det kunna resultera i att de inte kommer tillbaka. Att det är få barn kan också bero på att föräldrarna inte tror att deras barn har de förutsättningar som krävs för att kunna delta. Enligt ledarna i parafotbollen anpassas övningarna för varje enskilt barn vilket gör att barn med flera olika funktionsvariationer har möjlighet att delta, detta måste dock tydligt framgå vid information och marknadsföring. Samtidigt är det en stor utmaning att samköra vilka funktionsvariationer som helst, det kräver en ordentlig planering och insikt.

Avslutande reflektioner kring parafotbollen

Vi upplever att parafotbollen har flera goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet. De har tillgång till bra träningsytor, material, entusiastiska och kompetenta ledare samt en väl insatt och engagerad ansvarig aktivitetsledare. De har också stöd av ledningen i Östers IF i att utveckla verksamheten. Flera av de uppsatta målen med verksamheten har uppnåtts, men inte alla. Parafotbollens främsta utmaning framöver är, som lyfts tidigare, rekrytering av deltagare. Vi har genom utvärderingen kunnat konstatera att verksamheten saknar en resurs som kan ansvara för detta. Under IOP-satsningen har utmaningen med rekrytering diskuterats med ansvarig aktivitetsledare och huvudansvarig och flera insatser har gjorts. De har under den tid vi följt verksamheten jobbat lösningsfokuserat för att öka antalet deltagare, bland annat genom följande insatser;

⇒ Reklamblad har delats ut på högstadieskolan Teleborgs Centrum.

- ⇒ Ansvarig aktivitetsledare har under träningarna haft en dialog med föräldrarna i syfte att skapa en bättre relation.
- ⇒ Träningstiden flyttades från kl. 17.00 till kl. 18.00, detta för att ge föräldrarna bättre förutsättningar att hinna till träningen med sina barn.
- ⇒ En Parasportsdag hölls i Tipshallen i september 2023. Kontaktuppgifter samlades in till föräldrar med deltagande barn och information om verksamheten skickades ut.
- ⇒ Regelbunden kontakt med barn- och ungdomshabiliteringen.

ÖiS har också satt upp mål för fortsatt arbete med rekrytering. 1) Särskolor ska besökas där ledare från ÖiS ska delta på idrottslektioner för att lära känna de aktiva och på så vis skapa trygghet med ledaren. 2) Ett möte med ansvarig på barn- och ungdomshabiliteringen är planerat där diskussioner ska föras kring hur de kan rekrytera fler.

Under samtalen som förts med ansvarig aktivitetsledare och huvudansvarig har följande förslag på insatser diskuterats;

- En översyn av all paraverksamhet i Växjö hade varit önskvärd. Målgruppen är relativt liten och en samordning av all paraverksamhet skulle kunna göra det enklare för föreningar att samordna träningstider så att tiderna för aktiviteterna inte sammanfaller. Om Växjö kommun gör en sammanställning av alla paraaktiviteter skulle detta också kunna marknadsföras på olika sätt via kommunens kanaler. I en sådan sammanställning bör det tydligt framgå vilken målgrupp aktiviteten riktas mot, hur föräldrar ska gå till väga om barnet ska prova på aktiviteten och vilka förväntningar som finns på föräldrarna (om de bör/ska/inte ska delta i aktiviteten).
- ÖiS kan bli bättre på att möta och fånga upp föräldrar till de barn som provar på aktiviteten. Samla in kontaktuppgifter och återkoppla till föräldrar vars barn inte återkommer. Kan varje deltagare fånga upp bättre är det också lättare att få information om varför de inte fortsätter i verksamheten.
- ÖiS kan också i sin marknadsföring förtydliga att barn med olika typer av funktionsvariationer är välkomna och att träningen är individuellt anpassad.
- Ett samarbete med Ljungfälleskolan kan vara viktigt för rekrytering. ÖiS kan vid föräldramöten informera om sin verksamhet och skapa relationer till föräldrar med barn i målgruppen. Detta kräver dock att någon i ÖiS har tid att hålla i ett sådant uppdrag.
- Det har också framkommit att föräldrarna till de barn som deltog när verksamheten var som störst hade en väldigt nära relation till varandra. Numera finns inte denna gemenskap mellan föräldrarna, alla håller sig på sin kant. Insatser för att möjliggöra för föräldrarna att lära känna varandra skulle kunna stärka relationerna.

En annan reflektion kring utmaningen med rekrytering är hur många deltagare som är rimligt att rekrytera med tanke på målgruppens storlek. Samtal med Ljungfälleskolan och barn- och ungdomshabiliteringen kan vara betydelsefulla för att få en tydligare bild av målgruppen. För att underlätta rekrytering är det också betydelsefullt att veta vad målgruppen önskar. Barn och ungdomar med funktionsvariationer är beroende av sina föräldrar för att ta sig till aktiviteter, det kan därför vara viktigt att ta kontakt med föräldrar till barnen för att få en uppfattning om vilken typ av aktivitet föräldrarna föredrar, samt vilka hinder de ser för deltagande.

Sammanfattningsvis kan sägas att det finns en stor utmaning när det gäller rekrytering av deltagare, men också ett stort engagemang hos ledare i ÖiS att ta sig an utmaningen. Många insatser har gjorts och fler planeras. Att utse en person som ansvarar för rekrytering kan vara angeläget med tanke på att det i dagsläget är den största utmaningen med verksamheten. Detta i kombination med stöd från Växjö kommun i form av kartläggning av målgruppen och deras behov, och samordning av paraverksamheter, skulle kunna få verksamheten att växa.

Öster i Samhället – Träning för tjejer med tjejer

Bakgrund och verksamhet

Öster i Samhället (ÖiS) är en etablerad verksamhetsgren i föreningen Östers IF som på olika sätt arbetar med att stödja unga människor med skiftande bakgrunder. Här redovisas Träning för tjejer med tjejer, tidigare Gymträning för tjejer.

Vid IOP-satsningens start fanns en etablerad verksamhet för tjejer i form av Gymträning för tjejer. Tillsammans med en partner, Idrottskliniken, anordnade ÖiS gymträning för tjejer på fredagskvällar kl. 19.30-20.30 från oktober till mars. Enbart kvinnliga instruktörer deltog i satsningen. Verksamheten hade cirka 45–50 deltagare som antingen tränade på egen hand eller deltog i pass. Deltagarna var från olika platser i Växjö kommun, såväl från vissa stadsdelar som från några kransorter. Platsen för verksamheten var en av Idrottsklinikens anläggningar. Efter aktivitetens slut gick flera av tjejerna till Nattfotbollen för att spela fotboll och/eller hänga med vänner. Ansvarig för organiseringen av träningen var huvudansvarig i ÖiS.

Intentioner med Träning för tjejer med tjejer

Mål och förväntade utfall

I projektplanen lyfter ÖiS fram att Gymträning för tjejer syftar till 1) att öka tjejers deltagande i spontanidrott, 2) ett ökat välmående och 3) att minska utanförskap. Framför allt ska det vara ett steg för att minska den stora skillnaden mellan tjejer och killars spontana idrottsutövande.

Realitet i Träning för tjejer med tjejer

Tjejträningen har inte fortskridit såsom planerat. När utvärderingsarbetet startade samarbetade ÖiS med Idrottskliniken och 45–50 tjejer deltog i aktiviteterna som bedrevs. Avtalet med gymmet upphörde dock kort därefter och ÖiS har sedan dess haft stora utmaningar med att starta upp en ny attraktiv verksamhet för målgruppen. Hösten 2022 startades ett nytt koncept som benämndes Träning för tjejer med tjejer i en lokal på Arenastaden anpassad för löpträning. Lokalen valdes för att den låg i nära anslutning till Nattfotbollen, detta eftersom flera av tjejerna även ville delta i den aktiviteten. Målet med den nya aktiviteten var att tjejerna skulle få utöva flera varierande idrottsaktiviteter. Tränare från olika föreningar bjöds in för att hålla olika typer av aktiviteter varje fredag. Denna aktivitet upplevdes dock inte lika attraktiv som gymträningen, och antalet deltagare var endast 2–5 per aktivitetstillfälle under hösten 2022.

Ansvarig aktivitetsledare tror att en anledning till det låga deltagarantalet var en avsaknad av ett tydligt mål med aktiviteten och att den familjära stämning som fanns på gymmet inte gick att återskapa i den nya större lokalen. Det ansågs av ledarna vara lättare att skapa en bra gruppdynamik i en mindre lokal och med ett tydligt mål med verksamheten. Målet med träningen i gymmet var erbjuda en social aktivitet och att alla skulle få en introduktion till gymträning för att sedan kunna

träna på egen hand. Målet med den nya träningsformen var att få prova på olika typer av aktiviteter. I den nya lokalen fanns heller inga redskap eller ljudanläggning, vilket kan ha haft en negativ påverkan.

På grund av det låga deltagarantalet under hösten 2022 tog ÖiS beslut om att pausa verksamheten för tjejer under vårterminen 2023, men också att inleda ett arbete för att återigen starta upp tjejträning. ÖiS kontaktade Stiftelsen Goodsport för att diskutera hur de skulle organisera tjejträningen för att locka fler. De fick då en rekommendation om att välja ledare som har nära anknytning till den målgrupp de vill locka. Huvudansvarig har utifrån detta råd tagit kontakt med ledare som skulle kunna passa för verksamheten, och nästa steg i processen är att starta upp ett samarbete med en lämplig organisation. Samverkan med verksamheterna Crossfit Linné och ATF Gym har diskuterats. Ett annat alternativ som också lyfts fram är att fokusera på att locka fler tjejer till Nattfotbollen i stället för att erbjuda en aktivitet för endast tjejer. Vid IOP-satsningens slut fanns alltså tankar och idéer för fortsatt verksamhet för tjejer, men inget beslutat.

Avslutande reflektioner kring tjejträningen

En reflektion utifrån de samtal som förts med aktivitetsledare och huvudansvarig i ÖiS är att verksamheten för tjejer bör ha ett tydligt mål och ledare som har en relation till målgruppen. Gymträningen var enligt ledarna attraktiv eftersom den hade ett tydligt syfte och dessutom gav social gemenskap. En av ledarna beskrev att det var en familjär och trygg stämning i gymmet vilket gjorde att deltagarna trivdes bra. Deltagarna fick också en introduktion i gymträning som bidrog till att de kände sig bekväma med utrustningen och senare kunde träna på egen hand. Vid uppstart av en ny aktivitet är det viktigt att målet med verksamheten är attraktiv för den målgrupp som ska delta. Vidare bör ledarna ha en relation till målgruppen för att lättare kunna marknadsföra aktiviteten samt skapa en trivsamt stämning och ett förtroende hos deltagarna.

En annan reflektion är att Nattfotbollens växande verksamhet har tagit mer tid i anspråk än vad som var planerat vilket har medfört att mindre tid kunnat läggas på att planera tjejverksamheten. Vid IOP-satsningens start var tjejträningen en välfungerande verksamhet som inte krävde så mycket planering, men när förutsättningarna plötsligt ändrades samtidigt som Nattfotbollens verksamhet växte fanns inte den tid som krävdes för att med kort varsel starta upp en ny aktivitet för tjejer. Som beskrivits ovan har insatser gjorts, men den uppsatta tidsramen har förskjutits.

**DEL C – Forskningsöversikt
kring integrations-, inkluderings-
och folkhälsoarbete**

Integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbete

Som framgått av utgångspunkterna för satsningarna på de idéburna offentliga partnerskapen finns det skrivningar kring syfte och mål genom bland annat effektmålen och ansökningskriterierna. Sammantaget berör formuleringarna mycket kring hur verksamheterna kan bidra till inkludering, ökad integration, minskat utanförskap, meningsfull fritid, ökat föreningsdeltagande samt mer jämlik och förbättrad hälsa.

Vi presenterar därför i detta avsnitt en sammanställning av aktuella studier kring det betydande området om integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbete i fritids- och idrottsverksamhet. I synnerhet de två förstnämnda. Forskningsöversikten utgör en grund för analys av de idéburna offentliga partnerskapen (IOP) som presenteras dels generellt i den första delen av denna rapport, dels för respektive IOP-satsning i den andra delen. Men förhoppningen är att översikten också ska vara användbar i den fortsatta utvecklingen av ett fruktbart integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbete i kommunen.

Inledningsvis vill vi tydliggöra att begreppen integrations- och inkluderingsarbete är nära besläktade med varandra, men tydliggör två olika tillvägagångssätt för att hantera mångfald och främja delaktighet. Integrering inriktas på anpassning till befintliga strukturer, medan inkludering betonar skapandet av inkluderande miljöer där olikheter välkomnas. Båda aspekterna kan ha betydelse för att öka föreningsdeltagandet och bidra till en positiv samhällsutveckling.

Vi har valt att strukturera innehållet i detta avsnitt på olika systemnivåer – på (1) samhällsnivå, (2) organisationsnivå och (3) gruppnivå. Det är väsentligt att försöka förstå helheten och mönster, men samtidigt betydelsefullt att se vilka frågor som är avgörande på olika systemnivåer.

Frågor på samhällsnivå

Återkommande studier visar att segregationen tydligt ökat i Sverige sedan 1990-talet, och att resultatet synliggörs på olika samhällsområden som boende, skola, fritid, arbetsmarknad, levnadsstandard och hälsosituation. Upplevelsen av socialt utanförskap är större hos unga i socioekonomiskt svaga områden och olika föreningar tycker att de har sämre förutsättningar än föreningsverksamheter i andra områden. Även om segregation och utanförskap som samhällsproblem ofta knyts till var och hur vi bor är det en fråga som visar sig i hela vårt samhälle. Det medför i sin tur att frågan behöver hanteras i en bred samhällskontext och inte kan ”lösas” av en enskild samhällsaktör (ex. Andersson m.fl., 2019, Blomdahl m.fl., 2019, Norberg, 2023, Tahvilzadeh, 2023).

Barns och ungas fritids- och idrottsvanor är ett exempel på område som påverkas av segregationen, och vi kommer i denna del att belysa hur aspekter som socioekonomi, etnicitet och geografisk hemvist spelar in. Fritids- och idrottsverksamhet kan följaktligen utgöra ett viktigt medel för såväl ökad integration

och inkludering som förbättrad hälsa. Men det är en pusselbit av flera för att påverka strukturer och villkor i syfte att bidra till minskad segregation. Med tanke på att problematiken ytterst beror på ojämlika villkor på samhällsnivå behövs insatser utanför föreningslivets domäner. Därför erfordras ett brett och långsiktigt angreppssätt som präglas av samverkan mellan olika samhällssektorer och många aktörer. Frågorna kring integration, inkludering och hälsa spänner dessutom över allt från verksamhets-/operativ nivå till betydelsefulla ställningstagande och åtgärder på högsta politiska nivå – därav våra medskick på tre olika systemnivåer.

Ekholm m.fl. (2023) problematiserar frågan kring hur vi ser idrott som en resurs för att verka för minskad segregering och ökad inkludering. I dagsläget handlar det från politiskt håll mycket om att se idrotten som ett verktyg/instrument för olika externa mål – att göra samhällsnytta. Det utgör en grund för olika ekonomiska satsningar. Författarna menar att synsättet präglas av en instrumentell och dualistisk syn på idrotten, dvs. att idrotten kan särskiljas från samhället i övrigt och i stället utgöra ett verktyg för samhällliga ändamål. Man beskriver samhället med problem, risker och hot och att idrotten i form av integration, inkludering och fostran utgör en lösning.

*I stället för att framhäva idrotten som ett verktyg **för** folkhälsa, för demokrati, **för** integration eller **för** nationens välgång, beskrivs den som ett verktyg **mot** segregation, utanförskap och brottslighet, det vill säga som ett reaktivt medel för att förhindra en hotande framtid. (Ekholm & Dahlstedt, 2023, s 108).*

Man behöver därför skapa förståelse för hur idrotten är invävd i samhället och hur politiken kan arbeta för att skapa jämlika villkor för deltagande. Det kan exempelvis handla om att befrämja föreningsbyggande i alla delar av samhället och att underlätta för föreningar att bedriva en långsiktig och hållbar verksamhet.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har i en rapport tydliggjort att det finns ett stort socialt och ekonomiskt värde i att arbeta med tidiga främjande och förebyggande insatser (Nilsson Lundmark m.fl., 2022). Satsningar på öppna fritidsverksamheter för unga, inte minst de som riskerar att hamna i utanförskap, kan minska mänskligt lidande och begränsa kostnader för såväl den enskilde som för samhället i stort. De pekar vidare på ett tydligt forskningsstöd som visar att organiserade, regelbundna och ledarledda aktiviteter har positiva effekter för barns och ungas fysiska och psykiska hälsa. Som viktiga principer för ett arbete med skydds- och friskfaktorer lyfts fram:

- Ju tidigare samhället agerar desto enklare är det – Ju längre man väntar desto dyrare blir det.
- Ju mer man utgår från ungdomsperspektivet, ungas intressen, passion och önsningar desto lättare blir det.
- Ju mer man utgår från det friska, det konstruktiva och det stärkande i ungas liv desto lättare blir det.

Men hur ser egentligen situationen ut när det gäller barns och ungas fritids- och idrottsverksamhet i relation till segregation? Forskningsprojektet Ung livsstil i Sverige har under en längre tid regelbundet genomfört studier kring ett fält som

benämns ”Resursutnyttjande och effekter av offentligt driven eller understödd verksamhet på fritidsfältet” (Blomdahl m.fl., 2019). Faktum är att den första studien gjordes redan 1984. I första hand har barns och ungdomars situation på fritidsområdet studerats. Konklusioner som görs visar att såväl barn och ungdomar som vuxna från de högre socioekonomiska grupperna genomgående deltar mer i föreningsidrotten oberoende av vilket mått på social bakgrund som använts. De allra största skillnaderna finns bland flickor/kvinnor. Vidare framkommer att ojämlikheten utifrån socioekonomisk bakgrund har ökat under de senaste 20 åren. Detta förstärks av resultat från studier där geografiska analyser görs i jämförelse med socioekonomiska förutsättningar i olika bostadsområden. När olika bostadsområden klassas i fem kategorier från (1) områden med stora socioekonomiska utmaningar till (5) områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar framkommer ett tydligt linjärt samband (Arnoldsson, 2023). Områden i kategori 1 har störst underskott av unga i föreningsidrotten, medan områden i kategori 4 och 5 har fler unga som medverkar i föreningsidrott än förväntat. Avvikelserna gäller både flickor och pojkar, men är särskilt tydliga för flickor.

I en mer avgränsad studie inom Ung livsstil, som genomförts över tid i Malmö, diskuteras tre olika kategorier av fritidsaktiviteter; strukturerade, mindre strukturerade respektive ostrukturerade aktiviteter (Tahvilzadeh m.fl., 2023). Uppdelningen är intressant sett till såväl vad som följs upp och räknas som hur kategoriseringen relateras till segregationsfrågor. *Strukturerade aktiviteter* handlar om aktiviteter, träningar etc. inom framför allt idrott eller kultur, där kompetenta vuxna agerar som ledare. Verksamheten har tydliga ramar och regler, och det krävs oftast en avgift för medlemskap i föreningar, avgifter, utrustning, resor och liknande. *Mindre strukturerade aktiviteter* är mer spontana och icke-intensiva former av umgänge, där deltagarna själva tar initiativ till verksamhet och umgänge. Dessa aktiviteter äger rum i öppna former såsom bibliotek, fritidsgårdar, allaktivitetshus, skolidrottsföreningar eller andra mötesplatser, och de är generellt sett avgiftsfria. Slutligen förekommer *ostrukturerade aktiviteter* som helt och hållet karakteriseras av spontanitet och saknar andra målsättningar än själva aktiviteten och umgänget. I dessa fall finns ingen ”övervakning” av vuxna, vilket möjliggör frihet och kreativitet i utförandet av aktiviteterna. Det kan till exempel handla om att surfa på internet, spela e-spel, lyssna på musik, titta på film/serier och umgås med kompisar.

Tahvilzadeh m.fl. (2023) påtalar att människor som lever i mer gynnsamma socioekonomiska förhållanden och bor i stadsdelar med högre genomsnittlig inkomst är mer benägna att delta i strukturerade aktiviteter, fritidsverksamheter som ofta kommuner subventionerar. Skillnaderna är mest framträdande när det handlar om tjejer och unga kvinnor i områden som antingen anses vara utsatta eller välmående. Dessa strukturerade aktiviteter, som ofta kräver betydande engagemang både från deltagarna och deras föräldrar över en längre tid, har också större resurskrav. Det gäller både de faciliteter som behövs och det stöd som föreningar erhåller för finansiering av sina verksamheter. Det resulterar enligt författarna i en betydande obalans i deltagandet, där barn och unga i sämre socioekonomiska förhållanden är överrepresenterade när det kommer till aktiviteter som kräver mindre engagemang och resurser från föräldrar och andra vuxna. Exempelvis nämns

att biblioteksbesök är vanligare bland grupper med sämre socioekonomiska förhållanden, och det är också mer vanligt att tjejer deltar i dessa aktiviteter. Å andra sidan är fritidsgårdar mer populära bland killar och används oftare i områden med lägre socioekonomiska förhållanden. Dessa platser, som bibliotek, fritidsgårdar och föreningsdrivna mötesplatser, erbjuder ett alternativt fritidsutbud som är mer tillgängligt och kräver mindre resurser, vilket i högre grad möjliggör deltagande från grupper med olika ekonomiska förutsättningar (ibid).

Vidare problematiseras frågan kring jämlik och meningsfull fritid utifrån ovanstående resonemang (Tahvilzadeh m.fl., 2023). Utifrån exemplet fritid i Malmö påtalas att meningsfull fritid inte enkom gäller de mer strukturerade aktiviteterna, samtidigt som det är just dessa som premieras i det kommunala systemet med bidrag och andra satsningar. Författarna menar att nuvarande administrativa strukturer har bristande kapacitet att tydligt belysa den betydelse som mindre strukturerade fritidsaktiviteter har för barns och ungdomars meningsfulla fritid. Normer kring vad som betraktas som en meningsfull fritid, rutiner för fördelning av bidrag, kategorisering av föreningar som är berättigade till bidrag och planering av anläggningar verkar sammantaget för att åsidosätta de mer spontana och öppna verksamheterna. Det är därför viktigt att omvärdera och anpassa de administrativa strukturerna för att främja en inkluderande och jämlik syn på barns och ungdomars fritidsaktiviteter (ibid).

Författarna till Ung livsstil uttalar att det inte med säkerhet går att tydligt säga vad orsakerna är till att ojämlikheten utifrån socioekonomisk bakgrund har ökat när det gäller att delta i föreningsidrott (Blomdahl m.fl., 2019). De försöker dock förklara det utifrån följande tre faktorer:

- Barn och ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna introduceras och införlivas i mindre grad till både fysisk aktivitet och idrottsföreningar än samma målgrupp i de högre socioekonomiska grupperna. En orsak till detta är att föräldrar i de lägre socioekonomiska grupperna själva har varit med i lägre utsträckning i idrottsföreningar och även anser att det inte är särskilt angeläget att barnen är med.
- Barn och ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna har i mindre utsträckning än de i högre socioekonomiska grupper förfogande av en form av kod (insikt, kännedom) som underlättar för deltagandet i exempelvis idrottsförening, kulturskola och fritidsaktiviteter.
- Barn och ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna kommer från familjer som har mindre ekonomiska resurser än de i högre socioekonomiska grupper. Eftersom de totala kostnaderna för att medverka i idrotten vanligtvis är relativt stora inverkar det negativt på deltagandet för barn och ungdomar med lägre socioekonomisk bakgrund.

Vi ser motsvarande skillnader när vi kopplar socioekonomiska, och även etniska, faktorer till den aktuella situationen kring fysisk och psykisk hälsa. I Folkhälsomyndighetens senaste rapport (2023) framkommer att hälsan tydligt varierar utifrån socioekonomiska förhållanden som utbildning, boende, arbete, inkomst och sociala kontakter. Hälsoläget är sämre i befolkningsgrupper med kort utbildning och låg inkomst, har dålig arbetsmiljö eller står utanför arbetsmarknaden.

Vidare syns motsvarande problematik bland grupper som har otrygga boendeförhållanden respektive har otrygga sociala relationer. Rimlig ekonomisk standard under barndomen och möjlighet till utbildning är viktiga premisser för goda livsvillkor senare i livet och för en god hälsa under hela livet. Drygt var femte barn med föräldrar som saknar gymnasieutbildning, och var sjätte barn fött utanför Europa, lever i ett ekonomisk läge där inkomsterna sedan flera år inte varit tillräckliga för de nödvändigaste utgifterna. Motsvarande grupper har även sämre studieresultat i både grundskolan och gymnasiet.

Den grundläggande orsaken är att hälsa, både i allmänhet och specifikt för flera av våra vanligaste sjukdomar, påverkas av de förhållanden och betingelser som människor lever i. Dessutom har olika hälsobeteenden och levnadsvanor tydliga socioekonomiska kopplingar – där osunda beteenden och vanor är mera frekventa i grupper med sämre ekonomiska och sociala villkor.

Som framkommit finns det samband mellan geografisk hemvist, som inkluderar såväl socioekonomiska som etniska kopplingar, och möjligheter till deltagande i föreningsliv. Det är sedan många år en välkänd storstadsproblematik med olika utsatta områden där föreningsidrotten inte är särskilt framträdande. Men motsvarande utmaningar blir idag alltmer vanliga även i små och medelstora städer (Blomqvist Mickelsson m.fl., 2022).

Wolf-Watz (2023) tydliggör också de allmänna hinder som finns i olika områden på grund av socioekonomisk utsatthet, men påpekar samtidigt att det även finns svårigheter som kan härledas till idrottsrörelsens sätt att fungera – idrottens kultur. En tröskel är föreningsidrottens mer eller mindre uttalade förväntningar på att föräldrar ska engagera sig och bidra på olika sätt. Det kan handla om allt från att sälja lotter och stå för transporter till att engagera sig som ledare. En annan tröskel är att det krävs en hel del kring föreningskunskap och administrativt arbete för att driva en ideell förening och för att hantera olika kommunala krav. Till det kommer olika idrotters regelverk kring frågor som berör exempelvis åldersindelningar och tävlingar. Avslutningsvis påpekar författaren att nystartade föreningar ofta har svårt att få halltider i jämförelse med etablerade föreningar.

De kulturella aspekterna kring hur föreningsidrotten ses av personer med en annan etnisk och kulturell bakgrund uppmärksammas i en rapport från Delegationen för migrationsstudier (Kassman m.fl., 2021). Syftet har varit att belysa flickors lägre deltagande i föreningsidrott genom att undersöka hur föräldrar med olika bakgrunder (från Somalia, Eritrea, Syrien och Sverige) ser på sina döttrars idrottande och idrottens verksamhet i allmänhet. En grundläggande skillnad handlar om hur man ser på idrott, vilka idrotten är till för och hur den organiseras. I länderna som de utomeuropeiska föräldrarna kommer ifrån är organiserad idrott i stort sett bara något för talanger som väljs ut. Det finns ingen breddverksamhet och därigenom inte heller något föräldraengagemang. Det innebär att sättet som idrott bedrivs på i Sverige är svårt att förstå och det uppfattas många gånger som alltför inrutat och något som konkurrerar med familjens gemensamma tid. Detta har främst en negativ påverkan på deras döttrars deltagande i idrott.

Flickornas låga medverkan i idrottslig verksamhet förstärks också av föräldrarnas tydliga meningar om vad som är flick- respektive pojkidrotter. Exempelvis anser man att fotboll passar pojkar bäst medan idrotter som basket och volleyboll är mer lämpliga för flickor. Det bidrar ytterligare till att förstärka skillnaderna mellan könen eftersom det är lättare att idka fotboll genom en avsevärt högre tillgänglighet och närhet till sporten i jämförelse med basket och volleyboll. Vidare uttrycker föräldrarna att pojkar har mer överskottsenergi som de kan få utlopp för genom att idrotta, och att idrotten kan bidra till såväl goda vanor som att man undviker olämpligt umgänge. Flickorna å andra sidan förväntas ta ett större ansvar i hemmet och satsa mer på skolan. Det framkommer även att man som förälder är mer beskyddande gentemot döttrarna. Man är i många fall helt enkelt rädda för att låta flickor gå ut själva, exempelvis att ta sig till en föreningsaktivitet. Detta bidrar förstärkt till att tröskeln är hög för deltagande i idrott för flickor med utomeuropeisk bakgrund. Författarna summerar sina studier med att ”idrottsrörelsen är väldigt svensk” och svår att begripa för den som kommer utifrån med en annan kulturell bakgrund. Lösningen handlar inte enbart om att föräldrar med en utomeuropeisk bakgrund ska förändra sin syn på idrott utan säkert minst lika mycket om att idrottsrörelsen behöver förändra sig om man vill nå dessa flickor.

Som Norberg (2023) påpekar är utgångsläget att segregationen är ett samhällsproblem i stort och att idrottsrörelsen kan vara en aktör till dess lösning. Samtidigt är segregationen också ett idrottsproblem genom olika sociala, ekonomiska, etniska och geografiska begränsningar som får konsekvenser för vilka som får vara med och vilka som ges förutsättningar för att vara kvar. Det i sin tur påverkar allt ifrån framtida medlemsantal och ledare till möjligheter för idrottsliga framgångar på hög nivå.

Frågor på organisationsnivå

I denna del belyses frågor kring integration, inkludering och folkhälsa på organisationsnivå, alltså aspekter som har viktig betydelse på en övergripande föreningsnivå. Frågorna har nära koppling till de tidigare beskrivna delarna på samhällsnivå, men här är de framskrivna på en mer pragmatisk, operativ och föreningsanknuten nivå. Vi har valt att strukturera avsnittet i olika avgränsade delar, som var och en kan ha kopplingar till varandra.

Innehållet är tydligt kopplat till verksamhet som utövas i föreningsform eftersom vår utvärdering handlar om IOP som bedrivs i utvalda föreningar. Men vi vill därför inledningsvis återanknyta till tidigare beskrivningar av att fritid inte enbart handlar om s.k. strukturerade aktiviteter i föreningar. Tahvilzadeh m.fl. (2023) tydliggjorde att det förekommer betydelsefull fritidsverksamhet i mer öppna former (s.k. mindre strukturerade former) som kan handla om allaktivitetshus, bibliotek, fritidsgårdar eller andra mötesplatser och som kan bidra till mer jämlik och meningsfull fritid.

Föreningens förmåga och intresse

När det gäller föreningens förmåga och intresse att särskilt verka för frågor kring integration, inkludering och folkhälsa vill vi inledningsvis lyfta en mer principiell fråga som uppmärksammas i FoU-rapporten ”En match utöver det vanliga: Om ett kunskapsbaserat arbetssätt i idrottssvaga områden” (2022). Det handlar om vilket

synsätt som bör prägla en verksamhet som arbetar med inkludering och som tar sin utgångspunkt i frågan: *Vem är det som ska förändras?* Det blir gärna, mer eller mindre omedvetet, att föreningsverksamheten förväntar sig att individen ska anpassa sig för att ”passa in” i aktiviteterna. Det kan också präglas av att ”vi ska hjälpa dom” eller ”vi vet vad **ni** behöver”. Författarna menar att vi i stället bör utgå från målgruppen och att de utgör utgångspunkten – ”vi vet vad **vi** behöver”. Föreningens och dess ledares sätt att se på denna principiella fråga får konsekvenser för den verksamhet som planeras och bedrivs.

I samma rapport omtalas att olika idrottskonsulenter som särskilt arbetar med integrations- och inkluderingsarbete har identifierat fyra trösklar/utmaningar i arbetet (ibid). De är:

1. **Etnicitet och kultur** – bristande kunskap om och vana av föreningslivet och bristfälliga språkkunskaper.
2. **Ekonomi** – ekonomiska möjligheter som påverkar möjligheterna att delta i idrott.
3. **Idrottspecifika förutsättningar** – bristfälliga kunskaper och erfarenheter av idrott i olika sammanhang, även fysiska förutsättningar.
4. **Sociala aspekter** – föreningens förmåga och intresse att ta emot personer som inte tillhör normen.

Det blir då en utmanande uppgift att hantera de trösklar/utmaningar som är möjliga att påverka. Med tanke på omfattning och komplexitet kring punkterna är det inte enkelt, men samtidigt angeläget. När det gäller den första tröskeln, och särskilt kulturella aspekter kring föreningar och föreningsliv, vill vi återknyta till den tidigare nämnda studien om hur föräldrar från flera utomeuropeiska länder ser på idrottens verksamhet i allmänhet och på sina döttrars idrottande i synnerhet (Kassman m.fl., 2021). Som framgick sammanfattade författarna sina studier med att ”idrottsrörelsen är väldigt svensk” och svår att begripa för den som har en annan kulturell bakgrund. Vidare påpekades att det även behövs en förändring från idrottsrörelsens sida om man vill nå flickor med utomeuropeisk bakgrund. För att tackla problematiken gör författarna följande medskick:

- Samarbeta med lokala invandrarföreningar för att introducera barn och unga i idrottsrörelsen.
- Följ om möjligt barnen mellan skolan (också hemmet) och idrottsaktiviteter för att minska behovet av föräldrastöd, t.ex. inom skolans fritidsverksamhet eller på ideell väg.
- Erbjud flexibla aktiviteter där föräldrar och barn idrottar tillsammans. Föräldrarna vittnar om att organiserad idrott konkurrerar med familjens gemensamma fritid.

Den sistnämnda tröskeln/utmaningen, särskilt föreningens intresse, bottnar i erfarenheter från ett flertal satsningar som gjorts för ökad integration och inkludering som tydliggör att de ofta kommer till stånd tack vare enskilda eldsjälares genuina engagemang. Det är förstas behjärtansvärt men borgar sällan för långsiktighet och hållbarhet. Frågan behöver bli en vedertagen del i föreningen. Mer om det i nästa avsnitt.

Vikten av etablering i föreningens ordinarie verksamhet

Som framgått i tidigare delar finns det utmaningar på en mer övergripande föreningsnivå som handlar om svårigheten att överhuvudtaget komma in i det svenska föreningslivet om man inte har kännedom om dess struktur och kultur. Hertting m.fl. (2021) tydliggör problematiken i en studie kring det svenska samhällets förmåga att ta emot och vägleda nyanlända i allmänhet, och idrottsföreningarnas kapacitet i synnerhet. Idrottsföreningarnas erfarenheter visar att det är svårt för målgruppen att anamma idrottens värderingar och organisation. Dessutom finns det begränsningar som är kopplade till idrottens tradition som fokuserar på konkurrens och en fortsatt verksamhet för de som "satsar" på sin idrott. Det försvårar att börja i idrottslig verksamhet i senare ungdomsåldrar. Samtidigt framkommer positiva aspekter som att idrott kan bidra till personlig utveckling, social anknytning och att bygga broar mellan kulturer.

På en mer konkret nivå inom föreningslivet betonas vikten av att integrations- och inkluderingsåtgärder är väl förankrade i föreningen och utgör en naturlig och integrerad del av dess ordinarie verksamhet (Blomqvist Mickelsson m.fl., 2022). Detta är en grundläggande aspekt för att säkerställa långsiktig och hållbar framgång för dessa initiativ. Det är positivt att enskilda medlemmar inom föreningen är villiga att göra betydelsefulla insatser för integrations- och inkluderingsarbete. Dock är det essentiellt att dessa insatser betraktas som en angelägen och integrerad del av föreningens samlade verksamhet. En kollektiv och gemensam förståelse samt ett engagemang inom föreningen skapar en mer hållbar grund för att möta utmaningarna och skapa en miljö där mångfald och inkludering är en naturlig del av föreningslivet.

I sammanhanget har föreningarnas styrelse en central roll för att möjliggöra för engagerade föreningsmänniskor att på olika sätt verka för integration och inkludering, men samtidigt se till att det inte blir en isolerad företeelse som inte hänger samman med föreningens övriga verksamhet (Blomqvist Mickelsson m.fl., 2022). Frågan bör alltså lyftas upp till de som styr i föreningen och det behövs ställningstagande och agerande kring arbetet från "högsta ort". Det kan exempelvis handla om att visa på vilken värdegrund, verksamhetsidé och vision som håller ihop idrottsföreningen, och därigenom vilka aktiviteter som ska inrymmas. Samtidigt väcker det frågor kring hur nära verksamheten som styrelsen finns. Blomqvist Mickelsson m.fl. (2022) visar på både goda och mindre bra erfarenheter. En nyckel för att förstå medlemmarnas intressen var styrelsens sammansättning där det framkom vikten av att ha med unga människor i beslutande roller.

Att ha en integrations- och inkluderingsåtgärder som är mer eller mindre bortkopplad från föreningens övriga aktiviteter borgar inte för långsiktighet. I stället bör den kontextuella tillhörigheten, både innehållsligt och organisatoriskt, vara lätt att uppfatta. Det kan medföra att föreningen införlivar en ny verksamhet/aktivitet i det ordinarie föreningsutbudet, vilket i sin tur kan innebära att man behöver tänka i nya banor och förändra delar av sina etablerade aktiviteter. Här kan i sin tur behövas stöttning och stimulans från idrotts- och distriktsförbund (ibid).

Projektformens utmaningar

Frågan kring långsiktighet och hållbarhet kan också relateras till utmaningen att mycket av integrations- och inkluderingsåtgärder handlar om temporära, projektbaserade åtgärder. Givetvis utgör ekonomiska resurser en viktig förutsättning för att integrations- och inkluderingsarbetet ska bli framgångsrikt, men det gäller att generera effekter som blir långlivade. Det finns osäkerheter kring att skapa föreningsverksamhet där ett tidsbegränsat projektstöd utgör en förutsättning för att det överhuvudtaget ska bedrivas. Projektformen i sig kan förstärka bilden av att det handlar om en "sidoverksamhet" i föreningen, inte något som är en naturlig och viktig del i föreningens samlade verksamhet. Målet bör i stället vara att föreningsledningen kan idka ett framgångsrikt integrations- och inkluderingsarbete som kan genomföras över tid med de ordinarie stöd som erbjuds från såväl idrottsrörelsen som från kommunalt och regionalt håll (Norberg, 2023). Det kan då vara relevant att se över möjligheterna för att det verkligen ska vara ett tillräckligt ordinarie stöd som bidrar till att verksamheten går att realisera långsiktigt.

Man ska dock inte blunda för att många tillfälliga projekt har varit framgångsrika, och en del har även sedermera införts i föreningens ordinarie verksamhet. Men om åtgärden enbart kan genomföras när det finns särskilda medel kan det, förutom att det inte blir långsiktigt, även bidra till en grogrund för besvikelse och brist på förtroende hos målgruppen. Enligt Lindström (2019b) gäller det i synnerhet barn som ser äldre kamrater som deltar i olika projekt och som tänker att "det där ska jag också få vara med om" – men när det sedan är dags för dem finns inte åtgärden kvar. En annan aspekt som författaren också framför är att integrations- och inkluderingsprojekt som är avgränsade till en viss plats kan leda till föreställningar om att segregation enbart är en fråga för de platser där problemen ger sig till känna (ibid).

Framgångsfaktorer

I FoU-rapporten "En match utöver det vanliga: Om ett kunskapsbaserat arbetssätt i idrottssvaga områden" (2022) påvisas några generella framgångsfaktorer för lyckad integrations- och inkluderingsverksamhet. Det handlar om (1) *lokalkännedom/områdeskapital*, dvs. att både ha en insikt för hur levnadsvillkor påverkar arbetet med integration och inkludering, och att ha en god bild kring människors villkor och förutsättningar i de stadsdelar/orter som deltagarna kommer ifrån. Det kan exempelvis innebära att man som ledare har god kännedom om andra aktörer i området och hur man eventuellt kan samarbeta och/eller att det finns goda relationer till föräldrar som kan tillvaratas. Det är dock inte nödvändigt att vara uppvuxen eller bo i det aktuella området för att ha lokalkännedomen, men det framkommer att det är en tydlig fördel om man någon gång i sitt liv har bott i ett område med olika sociala problem i högre grad än i andra områden.

Vidare betonas (2) *långsiktighet*. Det är, som påtalats tidigare, av vikt att föreningarna kan arbeta långsiktigt så det inte blir temporära åtgärder som är beroende av tillfällig finansiering. Kopplat till långsiktighet finns också betydelsen av att verksamheten är väl förankrad i den arrangerade föreningen och inte enbart ses som en "sidoverksamhet" (ibid).

Ytterligare en del som kan utgöra en framgångsfaktor är (3) *ett närmare arbetsätt* – både för att nå de som åsyftas och för att de ska fortsätta i verksamheten. En del i detta är då den lokalkännedom som har påtalats ovan, en annan handlar om ett närmare samarbete med föräldrarna för att skapa förståelse och tillåtelse för barn och ungdomar att delta. Den bristande förståelsen hos föräldrar beror dock inte huvudsakligen på ett ointresse utan, som noterats tidigare, snarare om okunskap – både om hur föreningslivet fungerar och att, och på vilket sätt, man som förälder förväntas att engagera sig (Blomqvist Mickelsson m.fl., 2022, Kassman m.fl., 2021 och Wolf-Watz, 2023). En nyckelfråga är då hur man från föreningarnas håll kan nå föräldrarna. Det finns i sammanhanget goda exempel på hur föreningsföreträdare genomför hembesök och skapar en mer personlig kontakt som bidrar till ökat förtroende och tillit. Andra erfarenheter är att föräldraengagemanget kan öka om man inte bjuder in till ”klassiska föräldramöten” utan i stället arrangerar mer sociala mötesplatser, typ ”picknick/naturträff”.

Ett intressant exempel på ett närmare arbetsätt är en norsk modell som sedan flera år tillbaka finns i olika kommuner och som benämns som *Aktivitetsguider* (Norges Idrottsförbund, Oslo Idrettskrets, 2024). Aktivitetsguider är en inkluderingsåtgärd för att minska kulturella, ekonomiska och språkliga barriärer för att delta i idrott. Exempelvis finns det i Oslo i fem områden över 30 aktivitetsguider som talar 18 olika språk som hjälper barn och unga mellan 6-19 år och deras familjer att hitta ett passande idrottsutbud.

Aktivitetsguiderna är till för dem som av någon anledning inte har hittat sin plats inom idrotten och som behöver hjälp. Det är en kostnadsfri tjänst där man anmäler sitt intresse. En aktivitetsguide tar sedan kontakt och får den information han/hon behöver – exempelvis var de bor, vilka utmaningar som finns och särskilda intressen. Därefter föreslås en aktivitet och föreningen den är knuten till. Aktivitetsguiden handhar sedan till exempel föräldrakontakter, introducerar dem för vad det innebär att vara med i idrott, informerar om utrustning, avgifter m.m., deltar i träningspass samt sätter familjer och barn i kontakt med tränare. När barnet och familjen är trygga i klubben drar sig aktivitetsguiden mer tillbaka för att familjen ska bli självständig. Familjen har fortfarande stöd i aktivitetsguiden framöver och kan be om hjälp om det är något.

Aktivitetsguiderna är säkerligen ett bra exempel på att det i många fall behövs ett närmare och mer omsorgsfullt arbete för att verkligen nå målgruppen på ett sätt som kan leda till långvarigt deltagande i idrottslig verksamhet. Samtidigt krävs det troligtvis både en stark finansiering och omfattande organisation för att erbjuda denna verksamhet.

De ovan angivna framgångsfaktorerna stämmer in på flera av de slutsatser som framkommit i en rapport om barns- och ungdomars ojämlika deltagande i fritidsutbudet i Malmö (Tahvilzadeh m.fl., 2023). Författarna menar att det finns ett mellanrum mellan det befintliga fritidsutbudet i kommunen och de barn och unga som inte ges möjlighet att delta, och att glappet kan minskas genom att:

- Ha lokalt förankrade ledare (exempelvis fritidsledare med god kännedom om lokalområdet).

- Det är kostnadsfri verksamhet.
- Fokusera på deltagande i ett sammanhang snarare än i specifika aktiviteter.
- Erbjud en mer kravlös verksamhet som har färre moment av konkurrens och bedömning av prestation.
- Aktivt söka och skapa relationer med deltagarna.
- Arbeta medvetet med för att skapa relationer med t.ex. föräldrar och anhöriga.
- Fokusera på deltagarnas *självförverkligande*, att de ges möjlighet att förstå och utveckla sina förmågor, och *självbestämmande*, att de får fatta egna beslut och ta kontroll över sina handlingar.

I ett par artiklar (Ekholm m.fl., 2018 och Dahlstedt m.fl. 2019) belyses bland annat en mera riktad integrations- och inkluderingssatsning som ofta benämns Midnattsfotboll eller Nattfotboll. Författarna synliggör vad som är viktigt för att det ska bli en fungerande verksamhet. Det som betonas är vikten av såväl strategisk och organisatorisk kapacitet som förmågan att bygga goda relationer. Det innebär att det inte enbart handlar om att leda och organisera själva fotbollsaktiviteten. Ekholm & Holmlid (2018) talar om tre olika delar i verksamheten:

1. **Praktiken** – alltså själva fotbollsspelet och hur aktiviteten genomförs.
2. **Programmet** – inkluderar delar som rekrytering av ledare, fördelning av arbetet, ekonomisk hantering, rutiner för samverkan med andra aktörer och vana att söka ekonomiska medel.
3. **Förutsättningarna** – handlar om de lokala förutsättningar som framför allt präglar uppstarten - exempelvis lämpliga ansvariga föreningar och politiska möjligheterna för att stödja verksamheten.

Det räcker alltså inte att själva praktiken fungerar – för långsiktig och framgångsrik verksamhet är både förutsättningar och det samlade programmet grundläggande. Därför ger författarna följande råd för en framgångsrik etablering av Midnattsfotboll, råd som säkert kan ha bäring i andra liknande satsningar:

- Använd etablerade föreningar och organisationer.
- Fördela arbetsuppgifterna internt med särskilt ansvariga för ekonomiska och organisatoriska frågor.
- Fördela externa arbetsuppgifter mellan samverkande aktörer, där olika aktörer får bidra med det som de är bra på och engagerade i.
- Etablera former för regelbunden kontakt och dialog med viktiga aktörer, exempelvis den kommunala förvaltningen.

Vi vill också nämna några framgångsfaktorer som framkommit i Västra Götalands satsning ”Make a move – för ett rörelserikt samhälle” som gjorts under flera år för att få fler människor i rörelse, inte minst barn och ungdomar (RF-SISU Västra Götaland, 2023). Det har handlat om ett tvärsektoriellt samarbete som inkluderat bland annat kommun, region, föreningsliv, skola och länsstyrelse. Några av lärdomarna är:

- Samverka i praktiken, skapa ett sektorsövergripande råd.
- Viktigt med stöd och engagemang från högsta ledningen – både i politiken och på tjänstemannanivå.

- Koppla till visioner, uppdrag och mål som finns inom olika organisationer/verksamheter.
- Påvisa effekter av insatser – och sprid dessa.
- Ha tålmod – hållbar förändring tar tid.

Att nå och behålla målgruppen

Det är på flera sätt en utmaning att attrahera målgrupper som normalt inte är inkluderade – oavsett om det handlar om integration eller om barn och unga som är fysiskt inaktiva. Högman visar i sin avhandling (2021), som belyser frågan om att engagera barn som är inaktiva, att det är vanligt att det skapas gynnsamma förutsättningar i riktade projekt men att den ordinarie verksamheten ser ut som tidigare. Anpassningarna kan exempelvis handla om att det erbjuds aktiviteter med mindre allvar och tävlingsfokus samt att det är kostnadsfritt. Insatser som rimmar väl med några av de slutsatser som Tahvilzadeh m.fl. (2023) visat på i en rapport om barns- och ungdomars ojämlika deltagande i fritidsutbudet i Malmö. Men sammantaget menar Högman (2021) att det i olika projekt ofta saknas fokus på att främja en långsiktig utveckling som för barn och unga närmare ett hållbart intresse för fysisk aktivitet. Ska man verkligen nå målgruppen behöver idrottsaktiviteterna utformas så att de riktas mot fysiskt inaktiva barns specifika behov. De behöver uppleva att man kan utföra aktiviteten och att det är värt att göra det. Satsningarna bör rikta sig mot en mindre grupp barn och vara långsiktiga. Dessutom är det väsentligt med ledare som har förutsättningar att ge barnen ett bra stöd.

Det har över tid gjorts ett flertal studier om vad det är som gör att barn och unga stannar kvar i idrottslig verksamhet (ex. Thedin Jakobsson, 2015 och Lindgren, 2002). Det framkommer ett flertal olika områden som vart och ett för sig är omfattande, vilket innebär att det är en ”resa” att konkretisera och arbeta med delarna i verksamheten. Men samtidigt är det angeläget att beakta delarna för att erbjuda en miljö och aktiviteter som bidrar till ett varaktigt intresse. Områdena är:

- Att få lära sig nya saker och utveckla sina färdigheter – detta oavsett om man strävar efter att prestera på hög nivå.
- Att miljön präglas av goda sociala relationer där man känner sig accepterad.
- Att få tävla men med fokus på ”kampen för stunden”.
- Att aktiviteten bidrar till hälsa och välbefinnande, och att man upplever att det går bättre att hantera vardagen.

Projektledarens/ansvarig ledares betydelse

Avslutningsvis kring organisationsnivån vill vi lyfta betydelsen av ansvarig ledares (projektledarens) roll. Det är något som vi själva har sett i studier kring vad som är betydelsefullt för att bidra till goda idrottsliga utvecklingsmiljöer (Fahlström m.fl., 2016). Vi har benämnt funktionen som ”den pedagogiska ansvarsrollen”. Det är vanligt att funktionen kan innehåsa av en mindre grupp ledare som utgör viktiga kulturbärare som påverkar den samlade miljön. Det är mer en samordnande och särskilt ansvarstagande roll som har en god överblick kring den samlade idrottsmiljön. Den pedagogiska ansvarsrollen blir ofta avgörande för att olika viktiga faktorer som finns i den goda idrottsliga utvecklingsmiljön ska bli en realitet.

Frågor på gruppnivå

Flera av de frågor som vi har belyst på organisationsnivå kan också kopplas till gruppnivå, alltså den mer operativa nivån där verksamheten utövas. Det kan exempelvis gälla allt från att arbeta med ett närmare, uppsökande rekryteringsarbete till att leda en verksamhet med god kvalitet. Vi belyser här några delar som mer är kopplade till funktionen som aktivitetsledare, och genomförandet av själva aktiviteterna. Även detta avsnitt är ordnat i några avgränsade delar.

Kompetens hos aktivitetsledare

I studier som genomförts kring betydelsefulla kompetenser hos ledare/tränare i goda idrottsliga utvecklingsmiljöer framkommer egenskaper som (Fahlström m.fl., 2016):

- Skicklighet när det gäller att organisera aktivitetstillfällena
- God förståelse för de aktivas lärande och förmåga att anpassa målen och aktiviteterna utifrån deras nivå
- Förmåga att åstadkomma en god social miljö
- Fallenhet att skapa tilltro till att man kan lyckas och utvecklas

Samtidigt visar studierna att egenskaperna inte behöver finnas hos en och samma person utan i den samlade ledargruppen. Det medför att man bör tänka på, om möjlighet finns, hur den samlade ledargruppen sätts samman. Om det går att frambringa en ledargrupp med skiftande bakgrund och varierade kunskaper kan det bidra till gynnsammare förutsättningar för en bra verksamhet. Det bygger i sin tur på att ledargruppen präglas av öppenhet och ett gott, prestigelöst samarbete.

Med tanke på att målgruppen i många fall kan ha bristande erfarenhet av föreningslivet blir, som nämnts tidigare, ledarskapet säkert ännu viktigare. Högman (2021), som studerat verksamheter som försöker fånga barn som är fysiskt inaktiva, påtalar att det handlar om ett lärande. Barnen behöver lära sig att vara fysiskt aktiva och för att det ska vara möjligt krävs det att de möter bra undervisningsmetoder som tar hänsyn till de särskilda sociala och kulturella sammanhang som är aktuella. Författaren menar vidare att det därför kan fordras mer individuellt stöd som i sin tur kan innebära mindre deltagargrupper och/eller fler ledare.

Rekrytering och utbildning av aktivitetsledare

I nära anslutning till frågan om kompetens finns delar som ledares bakgrund och erfarenheter och ledarutbildning. När det gäller det förstnämnda har det tidigare uttryckts att det finns det en viktig poäng i att ledare besitter lokalkännedom när det kommer till arbete med integration och inkludering (Blomqvist Mickelsson m.fl., 2022). Det innebär att man har en förståelse för hur levnadsvillkor påverkar dessa processer och en välgrundad insikt i människors villkor och förutsättningar i de specifika stadsdelarna eller orter som deltagarna kommer från. Det kan även medföra att man har god kännedom om andra aktörer i området och kan identifiera samarbetsmöjligheter.

Men om man inte har denna förkunskap är frågan om man ändå kan tillägna sig delar av kompetensen kring lokalkännedom? Vi har inte svaret på frågan, men det

kan i alla fall vara viktigt att inrymma dessa delar i såväl introduktion till ledaruppdraget som i grundläggande ledarutbildning. Överhuvudtaget rekommenderas att det genomförs någon form av introducerande utbildning till uppdrag som handlar om att som ledare bidra till integrations-, inkluderings- och folkhälsoarbete. En dylik utbildning bör också innehålla grundläggande didaktiska frågor. Men Fahlström m.fl. (2016) visar i studier av goda idrottsliga utvecklingsmiljöer att det även kan vara värdefullt att kontinuerligt genomföra kortare internutbildningar och erfarenhetsutbyten för ledare/tränare. Då kan exempelvis frågor kring olika dilemman som man ställs inför behandlas, men det kan även vara ändamålsenligt att stärka kompetensen kring de villkor som gäller för de som medverkar i aktiviteterna.

Det kan dessutom finnas potential i att kombinera integrations- och inkluderingsåtgärder med ledarutbildning. Blomqvist Mickelsson m.fl. (2022) tydliggör goda exempel där olika projekt även inkluderat ledarutbildningar, ibland i tydliga nivåer/trappor baserat på åldrar och erfarenheter. I den bästa av världar kan det, förutom ledarskapsutbildningen i sig, visa på goda förebilder och bidra till en känsla av sammanhang och delaktighet.

I en idealisk situation kan ledarskapsutbildningen fungera som en katalysator för positiva förändringar, inte bara inom den direkta gruppen av aktivitetsledare utan också genom att sprida inspiration och kunskap till en bredare gemenskap. På så sätt kan kombinationen av integrations- och inkluderingsåtgärder med ledarutbildning bidra till att forma en mer öppen, inkluderande och sammanhållen struktur.

Innehåll och genomförande av aktiviteter

Genomförandet av själva aktiviteterna är förstås kopplade till de didaktiska frågorna som beskrivits ovan – *varför, vad, hur* och *när*. Med tanke på att nå den lämpliga målgruppen för integrations- och inkluderingsverksamheten bör val av aktiviteter i största möjligaste mån utgå ifrån målgruppens behov och önskemål – snarare än föreningens sedvanliga verksamhet (ex. Högman, 2021, Nilsson Lundmark m.fl., 2022 och Tahvilzadeh m.fl., 2023). I sammanhanget är det angeläget som ledare att vara lyhörd för ”alla” barnens röster, och inte bara för ”de som ropar högst”. Dovborn m.fl. (2007) visar att i de miljöer för olika spontana idrottsaktiviteter som undersökts finns en tydlig makt- och genusordning. Alltså att verksamheten ”stys” av pojkar och särskilt de som har en stark position i maktordningen. Det här är något att vara uppmärksam på i genomförandet av olika aktiviteter.

Vi ser även vikten av att koppla aktiviteternas utformning och kvalitet till en större infallsvinkel på hälsa och trygghet. Det handlar inte uteslutande om att vara fysiskt aktiv och ha kul tillsammans med andra, även om det förstås är värdefullt. På en individuell nivå kan det innebära att också arbeta med frågor kring självkänsla, reflektera över vad man vill, att kunna säga nej och att känna tillit till sig själv. Sett till gruppen är andra frågor relevanta som bemötande, att lyssna och respektera varandra, maktfördelning i gruppen och att stödja varandra. Det kan även inkludera en familjenivå där olika hälsofrågor för barn och unga sätts in i ett sammanhang som inkluderar den samlade familjen.

Referenser

- Andersson, R. & Holmqvist, E. 2019. *Grannskapseffekter och politik och planering för minskad segregation*. Underlagsrapport till Jämlikhetskommissionen.
- Arnoldsson, Jonas. 2023. Socioekonomi påverkar ungas idrottande – Ny metod för att förstå skillnader i deltagande mellan landets bostadsområden, i *Idrott och segregation – Om idrottens roll i ett ojämlikt samhälle* (antologi). Stockholm: Centrum för idrottsforskning 2023:2.
- Blomdahl, Ulf, Elofsson, Stig, Bergmark, Karolina, Lengheden, Linda & Åkesson, Magnus. 2019. *Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten? En studie om socioekonomisk bakgrund och barns och ungdomars deltagande i idrottsförening*. Malmö: Ung Livsstil.
- Blomqvist Mickelsson, Tony & Lindström, Jonas. 2022. *En match utöver det vanliga: Om ett kunskapsbaserat arbetssätt i idrottssvaga områden*. FoU-rapport 2022. Stockholm: Riksidrottsförbundet, 2022
- Dahlstedt, Magnus & Ekholm, David. 2019. Midnattsfotboll – ett svar eller symptom på ojämlikhet? i *I medlemmarnas eller samhällets intresse?* (red. Christine Dartsch, Johan R Norberg och Johan Pihlblad). Stockholm: Centrum för idrottsforskning.
- Dovborn, Cecilia & Trondman, Mats. 2007. *Bollhegemoni och genusregim: En etnografisk fallstudie om spontanidrott i skolan*. Malmö: Idrottsforum. Tillgänglig på internet.
- Ekholm, David & Holmlid, Stefan. 2018. *Idrott för integration – så blir satsningen hållbar*. Svensk Idrottsforskning. Tillgänglig på internet.
- Ekholm, David & Dahlstedt, Stefan. 2023. Idrott som politiskt verktyg – En problematisering, i *Idrott och segregation – Om idrottens roll i ett ojämlikt samhälle* (antologi). Stockholm: Centrum för idrottsforskning 2023:2.
- Fahlström, PG., Glemne, M. & Linnér, S. (2016). *Goda idrottsliga utvecklingsmiljöer – en studie av miljöer som är framgångsrika i att utveckla elitidrottare*. RF FoU-rapport 2016:6.
- Folkhälsomyndigheten. 2023. *Folkhälsan i Sverige – Årsrapport 2023*. Folkhälsomyndigheten, 2023. Tillgänglig på internet.
- Hertting, Krister & Karlefors, Inger. 2021. *We Can't Get Stuck in Old Ways': Swedish Sports Club's Integration Efforts with Children and Youth in Migration*. Physical Culture and Sport, Studies and Research
- Högman, Johan. 2021. *Barn i rörelse: Om förutsättningar för utveckling i alternativa (?) idrottsaktiviteter*. Diss. Karlstad University Studies 2021:22. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1583361/FULLTEXT02.pdf>
- Karlsson, Ove, 1998. Vägledning genom litteraturen, i *Pedagogiska magasinet – Värdera och utvärdera nr 4-1998*, Stockholm, Lärarförbundet.
- Kassman, Anders & Kneck, Åsa. 2021. *Idrott och hälsa bland flickor – uppfattningar och erfarenheter bland föräldrar från Somalia, Eritrea, Syrien och Sverige*. Delmi rapport 2021:1. Flemingsberg: Delmi, 2021
- Lindgren, Eva-Carin. 2002. *Empowering young female athletes - a possible challenge to the male hegemony in sport: a descriptive and interventional study*. Avhandling. Halmstad: Högskolan I Halmstad.

Lundahl, Christian & Öquist Oscar, 2002. *Idén om en helhet – utvärdering på systemteoretisk grund*, Lund, Studentlitteratur.

Nilsson Lundmark, Eva & Nilsson, Ingvar. 2022. *Utanförskap och unga – En socioekonomisk analys av värdet av främjande fritidsverksamhet för unga*. MUCF rapport 2022.

Norberg, R Johan. 2023. Idrott och segregation – Centrum för idrottsforsknings analys och slutsatser, i *Idrott och segregation – Om idrottens roll i ett ojämlikt samhälle* (antologi). Stockholm: Centrum för idrottsforskning 2023:2.

Norges Idrottsförbund, Oslo Idrettskrets. 2024. *Aktivitetsguiden Oslo*. Tillgänglig på internet.

RF-SISU Västra Götaland. 2023. *Make a move – för ett rörelserikt samhälle*. Tillgänglig på internet.

Tahvilzadeh, N & Kings, L & Nazar, A. 2023. Vägar till en jämlik fritid. En studie om meningsfull fritid och ojämlikt deltagande i Malmö stads fritidsutbud. Södertörns högskola. Stockholm: E-print.

Thedin Jakobsson, Britta. 2015. *Vilka stannar kvar och varför? En studie om ungas föreningsidrottande under uppväxtåren*. Avhandling. Stockholm: Gymnastik- och idrottshögskolan.

Växjö kommun. 2019. *Hållbara Växjö 2023 – Ansvar-Nytänkande-Resultat*. Växjö kommun. Tillgänglig på internet.

Wolf-Watz, Olov. 2023. Idrottens insatser för att motverka segregation, i *Idrott och segregation – Om idrottens roll i ett ojämlikt samhälle* (antologi). Stockholm: Centrum för idrottsforskning 2023:2.

Therése Jaramillo
verksamhetsutvecklare

Kommunstyrelsen

Strategisk stadsdelsplan Teleborg

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att anta strategisk stadsdelsplan Teleborg

Bakgrund

I integrationsplanen för Växjö kommun anges att det ska tillsättas tvärsektoriella områdesteam i kommunens prioriterade områden. Dessa ska ta fram lokala integrationsplaner för respektive område. Sedan 2018 har arbetet med att etablera områdesteam i Araby, Braås, Lammhult och Teleborg pågått i Växjö kommun.

2022 antog Växjö kommunfullmäktige strategisk stadsdelsplan Araby, i november 2023 antogs en strategisk områdesplan för Lammhult, i februari 2024 klubbades den strategiska områdesplanen för Braås och nu sluts cirkeln då strategisk stadsdelsplan för Teleborg ska antas.

Bedömning

Bifogad Strategisk stadsdelsplan för Teleborg följer kommunens struktur för planer och säkerställer således att utvecklings- och insatsområden går i linje med Växjö kommunkoncerns styrmodell. En strategisk stadsdelsplan Teleborg bidrar till Växjö kommuns vision att Växjö ska vara en fantastisk plats att bo, leva och verka i, för invånare, företag och besökare samt till flera målbilder i hållbarhetsprogrammet. Den ligger i linje med ett Växjö som år 2030 är "Tryggt och tillitsfullt", "Rättvist och ansvarstagande", "Växande och inkluderande" och också "Grönt och hälsosamt".

Planen har tagits fram i nära samarbete med de olika tvärsektoriella aktörerna i områdesteam Teleborg. Arbetet har innehållit inhämtning av invånarnas synpunkter i form av enkäter, intervjuer och annat dialogarbete och utgår från de lokala förutsättningar och behov som präglar stadsdelen.

Konsekvensanalys

Ekonomiska konsekvenser	
Total kostnad (tkr)	
Finansiering inom ram (ja/nej/inte tillämpligt), ange det som saknar finansiering	Inte tillämpligt
Påverkar följande nämnder/bolags kostnader	Samtliga nämnder och bolag

Vilka insatser som ska genomföras beslutas i den årliga budgetprocessen genom politisk prioritering.

Konsekvenser för ett hållbart samhälle	
Påverkan på miljön (ja/inte tillämpligt)	Ja
Påverkan på mångfald (ja/inte tillämpligt)	Ja
Påverkan på folkhälsa (ja/inte tillämpligt)	Ja
Påverkan på tillgänglighet (ja/inte tillämpligt)	Ja
Påverkan på barn (ja/inte tillämpligt)	Ja

Teleborg tillhör ett av kommunens prioriterade områden där skillnader i livsvillkor mellan invånarna är särskilt utmärkande. Socioekonomiska skillnader har påverkan på människors liv, i form av ekonomiska förutsättningar, folkhälsa och delaktighet. Genom att samverka med lokala aktörer och ha en gemensam strategi för vad som ska göras, kan utvecklingen vändas. En strategisk områdesplan har därmed stora konsekvenser för ett hållbart samhälle.

Barnrättsbaserat beslutsunderlag bifogas

Implementering och uppföljning

Implementering och uppföljning följer kommunkoncernens styrmodell och arbetas in i den årliga budgetprocessen genom politisk prioritering och vidare uppföljning.

Kommunstyrelsen ansvarar för den övergripande samordningen och uppföljningen av stadsdelsplanen. En handlingsplan tas fram i

områdesteamen för att prioritera insatsområden och möjliggöra uppföljning av insatsernas effekter.

Beslutsunderlag

Strategisk stadsdelsplan Teleborg
Barnrättsbaserat beslutsunderlag

Beslutet skickas till

För åtgärd
kommunchef

För kännedom
Samtliga nämnder och bolag
Externa samverkansparter

Catharina Rydberg-Lilja
Kommunchef

Ann-Sofi Persson
Hållbarhetschef

Växjö
kommun

Strategisk stadsdelsplan Teleborg centrum

Innehåll

1. Inledning.....	3
1.1. Växjö kommunkoncerns styrmodell.....	3
2. Bakgrund.....	4
2.1. Syfte.....	4
2.2. Samverkan.....	4
2.3. Planens framtagande.....	4
2.4. Hållbara Växjö 2030.....	5
2.5. Växjö kommuns processer och riktningmål.....	5
3. Utvecklings- och insatsområden.....	7
3.1. Skola och arbete.....	7
3.2. Kultur och fritid.....	8
3.3. Social inkludering.....	8
3.4. Trygghet och fysisk miljö.....	9
3.5. Delaktighet och dialog.....	10

Dokumentinformation:

Planen har beslutats av Kommunfullmäktige 2024-xx-xx och gäller för verksamhetsperioden 2024–2030. Kommunstyrelsen ansvarar för den övergripande samordningen och uppföljningen av planen.

1. Inledning

1.1. Växjö kommunkoncerns styrmodell

I Växjö kommunkoncerns styrmodell samlas krafterna för att nå visionen om att skapa en fantastisk plats att bo, leva och verka på för invånare, företag och besökare – idag och i framtiden. Hållbarhetsprogrammet och planer blir levande då de tillsammans med nya initiativ, förändringar och behov ses i en helhet i respektive huvudprocess och stödprocess. Detta förmedlas genom den årliga budgetprocessen till varje nämnd och styrelse.

Planen förtydligar den politiska viljeinriktningen och tydliggör beroenden och samverkan mellan processer, förvaltningar och bolag. Externa intressenter kan komma att beröras.

Planen innehåller inga beskrivningar av enskilda aktiviteter utan ger förslag på möjliga åtgärdsområden som kan bidra positivt till hållbarhetsprogrammets målbilder och huvudprocessernas riktningssmål. Enskilda aktiviteter definieras i den årliga budgeten och arbetas in i varje nämnds och styrelser internbudget och affärsplan.

Planen innehåller inga mål eller nyckeltal. Uppföljning av måluppfyllelse sker genom analys av nyckeltal i Växjö kommuns årliga budget och i Hållbara Växjö 2030.

Planen inbegriper prioriterade utvecklingsområden och insatsområden som Växjö kommunkoncern har rådighet över eller har möjlighet att påverka. Växjö kommun ses härmed som en möjliggörare för att åstadkomma goda resultat för den långsiktiga utvecklingen tillsammans med externa intressenter.

Planen innehåller inte aspekter kopplade till organisation eller resurser. Ställningstaganden rörande dessa delar ingår i budgetprocessen.

2. Bakgrund

Arbetet med att ta fram en strategisk stadsdelsplan för Teleborg görs med grund i den politiskt beslutade integrationsplanen.

2.1. Syfte

Syftet med en strategisk stadsdelsplan för Teleborg är att möjliggöra kraftsamling och skapa förutsättningar för ett mer samordnat och långsiktigt utvecklingsarbete i Teleborg centrum, som betecknas som ett prioriterat område i Växjö kommun med socioekonomiska utmaningar.

Genom att tillsammans med andra aktörer verka för gemensamt framtagna utvecklings- och insatsområden stärker vi möjligheterna till en positiv utveckling.

2.2. Samverkan

Komplexa samhällsutmaningar kräver tvärsektoriell samverkan. En ensam aktör kan omöjligtvis lösa de samhällsproblem som handlar om att vända utvecklingen i områden med socioekonomiska utmaningar. En förutsättning för arbetet är tillit, kunskap om varandras olika förutsättningar och samhandling, såväl internt i organisationen som med övriga aktörer så som civilsamhället, näringslivet, akademin och kommuninvånarna själva.

Genomförandet av insatser spänner över många verksamhetsområden och sektorer och ansvaret ligger hos var och en av dessa att utifrån planens riktning prioritera och genomföra insatser. För att samordna arbetet bör samverkan med andra aktörer systematiseras.

Det tvärsektoriella områdesteamet i Teleborg som består av olika aktörer med koppling till samhället är viktigt i genomförandet av planens identifierade utvecklings- och insatsområden. Genomförandet från kommunens håll sker enligt vår styrkedja där nämnder, styrelser med dess bolag och förvaltningar har förutsättningar att ta sitt ansvar i genomförandet.

2.3. Planens framtagande

En nulägesbild har tagits fram med statistik från Segregationsbarometern, kommunens och polisens gemensamma trygghetsmätning och Kultur- och fritidsförvaltningens översyn av föreningsdeltagande. Vidare har planen tagits fram i

dialog med representanter för kommunens förvaltningar och bolag, liksom med externa aktörer så som invånare, lokala näringsidkare, föreningar och myndigheter som tillsammans utgör områdesteam Teleborg.

För att samla in underlag från invånarna har det lokala civilsamhället haft dialoger med de invånare de möter i sina verksamheter. Unga kommunutvecklare har också arbetat under sommaren 2023 med att genom intervjuer och enkät till invånare på Teleborg samla in åsikter om områdets framtida utveckling. Resultatet från detta ligger till grund för denna plan.

Ett barnrättsbaserat beslutsunderlag har tagits fram och beaktats i framtagandet av planen. Även den fördjupade analysen av Hållbara Växjö 2030 har bidragit till att belysa behovet av en strategisk stadsdelsplan för Teleborg centrum.

2.4. Hållbara Växjö 2030

En strategisk stadsdelsplan för Teleborg centrum bidrar till flera målbilder i hållbarhetsprogrammet, den ligger i linje med ett Växjö som år 2030 är "Tryggt och tillitsfullt", "Rättvist och ansvarstagande", "Växande och inkluderande" och också "Grönt och hälsosamt". Att arbeta strategiskt med ett geografiskt område med stora utmaningar bidrar till att uppnå ett mer hållbart Växjö 2030, och planen bidrar till samtliga målbilder i hållbarhetsprogrammet.

Vad gäller utmaningarna som identifierats i Hållbara Växjö 2030 bedöms planen kunna bidra till att adressera:

- Samhällsbyggande
- Kunskap, livslångt lärande och utbildning
- Arbetsmarknad och näringsliv
- Hälsa och välbefinnande
- Jämlikhet och jämställdhet
- Trygghet och samhällsgemenskap

2.5. Växjö kommuns processer och riktningmål

En strategisk stadsdelsplan för Teleborg centrum omfattar flera olika utvecklings- och insatsområden som har koppling till Växjö kommuns processer och riktningmål. Arbetet berör Växjö kommuns samtliga processer och verksamheter vilket innebär att alla förvaltningar, bolag och processägare har ett ansvar för att den strategiska stadsdelsplanen för Teleborg centrum realiserar. Insatser för att nå riktningmålen genomförs inom samtliga huvudprocesser:

- Utbilda för ett livslångt lärande
- Stödja individen för ett tryggt och självständigt liv
- Utveckla och förvalta en växande och trygg stad, tätorter och landsbygd
- Skapa förutsättningar för ett växande näringsliv och en fungerande arbetsmarknad
- Möjliggöra en aktiv fritid

3. Utvecklings- och insatsområden

Nedan presenteras de fyra utvecklingsområden som har identifierats under arbetet med denna plan. Dessa är:

- Skola och arbete
- Kultur och fritid
- Social inkludering
- Trygghet och fysisk miljö
- Delaktighet och dialog

Dessa presenteras mer under respektive rubrik nedan.

3.1. Skola och arbete

Utvecklingsområdet innehåller insatsområden som stärker förutsättningarna för individens framtida möjligheter på arbetsmarknaden, oavsett bakgrund. I takt med att utbildningsnivå och kunskapskrav ökar på arbetsmarknaden är det en grupp människor som kommer allt längre från arbete. Det handlar om personer utan gymnasieutbildning och om ungdomar som bor i socioekonomiskt utsatta områden, personer med kognitiva eller fysiska funktionsnedsättningar och personer födda utanför Sverige. Problemen börjar ofta tidigt och att ge rätt stöd och resurser i förskola och skola är en nyckelfråga. Dock är varken skolan eller andra kommunala verksamheter de enda aktörerna som kan agera i detta utvecklingsområde, kompletterande insatser från näringsliv och civilsamhälle är viktiga för att stärka barn och ungas förutsättningar till en god uppväxt.

Närheten till universitetet och de möjligheter som detta kan ge området är unika och bör tas till vara på ett strukturerat sätt.

Insatsområden som främjar detta utvecklingsområde är följande:

- 3.1.1. Att verka för att förskolor och skolor i området har en hög kvalitet och når måluppfyllelse gällande barns och elevers utveckling och behörighet till gymnasiet.
- 3.1.2. Att aktivt arbeta med ungas utanförskap, med särskilt fokus på unga som varken arbetar eller studerar (UVAS)
- 3.1.3. Att verka för att vuxnas delaktighet i arbets- och samhällsliv ökar, med fokus på de som står långt ifrån arbetsmarknaden

3.2. Kultur och fritid

Utvecklingsområdet innehåller insatsområden som stärker delaktighet och gemenskap, leder till en stärkt folkhälsa och främjar möten mellan människor. Insatser som genomförs bidrar till att stärka stadsdelens attraktivitet och där invånarna kan känna stolthet och engagemang. Ett starkt föreningsliv som erbjuder olika aktiviteter och verksamheter bör främjas. Teleborg har unika förutsättningar genom sin närhet till centrum, men som samtidigt präglas av ett rikt naturliv med direkt närhet till sjöar, grönområden och skog vilket bör vara en central del i utvecklingen av kultur- och fritidsaktiviteter i stadsdelen.

Insatsområden som främjar detta utvecklingsområde är följande:

- 3.2.1. Att verka för en jämlik tillgång till kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter
- 3.2.2. Att bevara och utveckla Teleborgshallen som ett nav i området för olika aktiviteter kopplat till såväl kultur som fritid.
- 3.2.3. Att skapa mötesplatser och aktiviteter som möjliggör för människor med olika bakgrund och i olika åldrar att träffas samt verka för att fler evenemang och arrangemang tillskapas i området inom kultur, idrott och friluftsliv
- 3.2.4. Att stärka och uppmuntra invånarnas delaktighet i föreningslivet, såväl i det befintliga som nybildade föreningar i området.
- 3.2.5. Att utveckla aktiviteter och verksamheter med koppling till natur, odling och friluftsliv.

3.3. Social inkludering

Utvecklingsområdet Social inkludering omfattar insatsområden som bidrar till att minska segregationens effekter och minska invånarnas skillnader i livsvillkor. Genom ett aktivt arbete med identifierade insatsområden kan vi förebygga att Teleborg centrum utvecklas till ett så kallat utsatt område enligt polisens definition.

Sociala samhällsfunktioner som har närvaro i stadsdelen och ett starkt civilsamhälle som erbjuder stöd och engagemang kan motverka ofrivillig ensamhet, utanförskap och stärka tilliten till samhällsinstitutioner. En ökad inkludering har stor betydelse för utvecklingen av samhällets långsiktiga välbefinnande och för att trygga ett ekonomiskt hållbart välfärdssamhälle. Individerna som befinner sig i utanförskap ska erbjudas insatser som stärker anställningsbarhet utifrån deras egna förutsättningar och förmågor.

Social inkludering främjas av Växjö kommunkoncern genom följande insatsområden:

- 3.3.1. Att verka för en stabil samhällsservice i stadsdelen, såsom medborgarkontor och Familjecentral
- 3.3.2. Att fortsätta utveckla arbetet med tidiga och samordnade insatser
- 3.3.3. Att vidareutveckla metoder för familjestöd och stärkt samverkan med föräldrar
- 3.3.4. Att aktivt arbeta med att minska den ekonomiska utsattheten för såväl barn som vuxna genom förebyggande insatser
- 3.3.5. Att verka för att minska bruk och missbruk av narkotika och alkohol

3.4. Trygghet och fysisk miljö

Utvecklingsområdet Trygghet och fysisk miljö omfattar insatsområden som bidrar till att öka känslan av trygghet och säkerhet, vilket är en av grundstenarna för att människor ska vilja leva, bo och verka i stadsdelen. Underlagen från dialoger med invånare visar att Teleborg centrum upplevs som otryggt och det finns en rädsla i vissa delar av stadsdelen att utsättas för brott. Insatser som kan bidra till att öka tryggheten behöver stärkas. Den fysiska miljön är inte att underskatta när det gäller upplevelsen av trygghet och välbefinnande, varför insatser för att värna och utveckla den fysiska miljön är viktiga.

Trygghet och fysisk miljö i Teleborg centrum främjas av Växjö kommunkoncern genom följande insatsområden:

- 3.4.1. Att aktivt motverka den öppna narkotikahandeln
- 3.4.2. Att utveckla och systematisera det trygghetsskapande arbetet på Teleborg
- 3.4.3. Att arbeta målinriktat för att stärka bilden av stadsdelen och bryta stigmatiseringen
- 3.4.4. Att stärka sociala hållbarhetsperspektiv i samhällsplaneringen
- 3.4.5. Att verka för ett samordnat arbete kring den fysiska miljön i stadsdelen där samtliga fastighetsägare involveras
- 3.4.6. Att aktivt verka för en trygg yttre miljö som präglas av renlighet, välskötta grönytor, säkra gång- och cykelvägar och belysta aktivitetsytor.

3.5. Delaktighet och dialog

Utvecklingsområdet innehåller insatsområden som stärker delaktigheten och inkluderingen i samhället. Det syftar till att skapa en stadsdel där invånarna känner gemenskap och samhörighet med varandra oavsett ålder och bakgrund, där det ges möjligheter till att påverka, engagera sig och leva ett aktivt liv. Tillhörighet och delaktighet i demokratiska processer är en viktig del i samhällskontraktet, och det sjunkande valdeltagandet är en reell utmaning som måste hanteras. Alla invånare, oavsett bakgrund, ska kunna uppleva tillhörighet och delaktighet i samhället samt kunna leva ett fritt, värdigt och självständigt liv. Att sprida kunskap om det lokala föreningslivet, om samhällsfunktioner och vilka aktiviteter som erbjuds i samhället är en viktig del i att skapa delaktighet, motverka ofrivillig ensamhet och utanförskap. Samhället bygger vi tillsammans *med* invånarna, inte för invånarna.

- 3.5.1. Att arbeta systematiskt med dialog i syfte att skapa möjlighet till påverkan och delaktighet.
- 3.5.2. Att arbeta för ett ökat valdeltagande i området
- 3.5.3. Att stärka samverkan med civilsamhället och det lokala föreningslivet

Barnrättsbaserat beslutsunderlag

Ärendenamn:	Strategisk stadsdelsplan Teleborg		
Ansvarig:	Ann-Sofi Persson	Verksamhet:	Områdesteam Teleborg
Barn som berörs av detta beslut: Barn och unga i Teleborg centrum med omnejd			
Datum: 2024-04-12			

Rätt till likvärdiga villkor, jämlikhet och förbud mot diskriminering (art.2)

Ger vi likvärdiga villkor för alla barn som berörs? Vilka barn riskerar att "hamna utanför"? Gynnas vissa barn på andra barns bekostnad?

Utgångspunkten med planen ur ett barnrättsperspektiv är att utjämna de olikheter i livsvillkor som finns, och att minska klyftorna mellan de som normalt sett hamnar utanför och de som är inkluderade i samhället.

Barnets bästa (art. 3)

Vad är bäst för barn, på kort och lång sikt? På vilket sätt har vi tagit hänsyn till barnets bästa i beslutet?

Barnets bästa är att växa upp i ett samhälle med goda förutsättningar till ett gott och hållbart liv, där det finns goda möjligheter till utbildning, till en aktiv fritid och till ekonomiskt skäliga livsvillkor. Genom att arbeta strategiskt med de aktörer som har påverkan på resultatet stärks förutsättningarna för att barnets bästa ska uppnås.

Rätt till goda förutsättningar för en optimal utveckling (art. 6)

Hur påverkar beslutet barnets rätt till goda förutsättningar för en optimal utveckling? Har beslutet negativ påverkan på (vissa) barns förutsättningar för en optimal utveckling?

Det påverkar i positiv riktning. Planen har nära koppling till Hållbara Växjö 2030 och därmed ges förutsättningar för en hållbar uppväxt och optimal utveckling.

Rätt till delaktighet och inflytande (art. 12)

Vad behöver vi förstå ur barnets perspektiv för att beslutet ska bli relevant för barn?

Att bara besluta om en plan är i sig inte en garanti för att beslutet ska bli relevant för barn, det blir det först när planen ska förverkligas och omvandlas till reella insatser och aktiviteter. Då kan barn involveras i än större utsträckning än hittills.

Vilka barn har vi involverat / vilka barn har vi inte involverat? Hur har de varit delaktiga? Om barn inte varit delaktiga, förklara varför.

I underlaget till planen har resultatet från LUPP 2021 beaktats. Unga kommunutvecklare har varit involverade då de har samlat in information om hur invånare i området ser på utvecklingen i Teleborg. Andra ungdomar har varit involverade i arbetet kopplat till ferieverksamhet vid skolan Teleborg Centrum med fokus på trygghetsfrågor.

Vilka åsikter har de barn som berörs av beslutet lyft fram och vilken vikt lägger vi vid barns uttryckta åsikter i beslutet?

Stort fokus för ungdomar i området kretsar kring trygghet, delaktighet och fritidsliv, vilket även återspeglas i planen.

Andra rättigheter som berörs av detta beslut:

	Rätt till bästa uppnåeliga hälsa, likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård (artikel 23, 24 och 39)
X	Rätt till en trygg och säker uppväxt, skydd mot alla former av våld och övergrepp (art. 19, 32-40)
X	Rätt till utbildning (artikel 28 och 29)
X	Rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard (artikel 26 och 27)
X	Rätt till vila, lek, kultur och fritid (artikel 31)
X	Rätt till information och demokratiska rättigheter (artikel 12, 13, 14, 15, 16 och 17)
x	Rättigheter som rör föräldraskap och omhändertagande (artikel 5, 9, 18, 20, 21 och 25)
x	Rättigheter kopplade till fungerande samhällsservice och samhällsplanering (artikel 12, 24, 26, 31 m.fl.)
	Rättigheter för barn från minoritetsgrupper, barn på flykt samt barn i asylprocessen (artikel 7, 8, 9, 10, 20, 22 och 30)

Beskriv hur dessa rättigheter som berör beslutet har beaktats, om du ej beskrivit dem i artiklarna ovan:

Slutsats

Syftet med planen är att utjämna ojämlika livsvillkor i socioekonomiskt utsatta områden. Men en plan i sig är inte en garanti för en hållbar utveckling, den måste omsättas till praktisk verksamhet i form av aktiviteter och insatser som går i planens riktning. Detta bör göras nära målgruppen, i detta fall barn och unga i Teleborg, liksom övriga invånare i samhället, samt i nära samverkan med andra aktörer som kan ha en positiv påverkan på planens effektivering. I arbetet med att effektuera planen bör barn och ungas perspektiv ta stor plats.

Matina Rosenberg
Hållbarhetsstrateg

Kommunstyrelsen

Uppdrag om att utveckla möbelcirkeln och öka mängden återbrukade möbler och inventarier

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar

- att rapporteringen av uppdraget godkänns.

Bakgrund

Under kommunstyrelsens sammanträde den 12 september 2023 fick kommunchefen i uppdrag att utreda hur Växjö kommuns Möbelcirkel kan utveckla sin verksamhet för att öka mängden återbrukade möbler och inventarier. Utredningen ska ge underlag för eventuella beslut om förändringar i verksamheten. I utredningen ska följande frågeställningar besvaras:

- Vilka möjligheter finns det att skapa samverkan med andra offentliga och privata organisationer för att utöka de cirkulära möbelflödena?
- Hur kan digitalisering underlätta inventering av kommunens möbel- och inredningsinventarier samt cirkulering av möbler?
- Var i organisationen ligger ansvaret för utveckling av verksamheten för att säkerställa kontinuerlig utvärdering och utveckling?

Möbelcirkeln i Växjö kommun har varit i drift sedan 2018 och har sedan dess bidragit till både ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet inom kommunkoncernen. Verksamheten drivs av förvaltningen Arbete och Valfärd på uppdrag av kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Det finns goda möjligheter att utveckla och öka mängden återbrukade möbler och inventarier inom koncernen. Detta behöver dock göras med försiktighet med tanke på Möbelcirkelns primära syfte. Möbelcirkelns verksamhet syftar idag främst till att skapa en meningsfull sysselsättning till personer utanför arbetsmarknaden där cirkulering av möbler och inventarier snarare är en metod eller ett verktyg. Det innebär att den sociala hållbarhetsaspekten utvecklats väl fram till idag. För att öka cirkuleringen av möbler och inventarier och för att främja de miljömässiga och ekonomiska aspekterna behöver ytterligare resurser tillsätta för att inte äventyra den befintliga väl fungerande verksamheten, vilken många kommuner i Sverige idag försöker

efterlikna. Tillsammans med ny resurs skapas bättre kontroll, uppföljning och systematik kring befintlig möbelflotta ute i verksamheterna och i lager.

Det finns intresse att *samarbeta* med externa parter och vice versa. Dock utmanar befintliga lagar och regler. Inom snar framtid kommer sannolikt ökad samverkan ske, men fram till dess är det viktigt att skapa kontroll och systematik i den egna verksamheten. Grunden för ett bra samarbete, både externt och internt, är en *utvecklad användarvänlig digital plattform*.

Ansvar för utvecklingen av Möbelcirkeln ligger inte enbart hos Intern service utan *inom hela kommunkoncernen*. Stor skillnad görs genom att det finns ett strategiskt och systematiskt arbetssätt vid inköp och upphandling. Inom utredningen har det även identifierats ett behov av ytterligare resurs för fler strategiska inköp. Det är i uppströms aktiviteterna de hållbara valen görs för vilken möbelflotta som senare finns att bevara.

Bedömning

Det finns goda möjligheter att utveckla och öka mängden återbrukade möbler och inventarier inom koncernen. Detta behöver dock göras med försiktighet med tanke på Möbelcirkelns primära syfte.

Insikterna är flera bland annat att:

- En bra digital plattform är grundläggande för ett framtida externt samarbete alternativt att ha samma plattform för möbler och inventarier.
- Det finns stort intresse för ökad samverkan. I dagsläget begränsar lagar och regler kommuner att bli mer cirkulära via andra externa aktörer. Fram till detta är möjligt vässar vi vår egen Möbelcirkel.
- Det föreligger inga för- eller nackdelar ur ett juridiskt perspektiv kring var i organisationen självaste Möbelcirkeln ligger. Ansvar för utvecklingen ligger inte enbart på Möbelcirkeln då denna är en koncernövergripande verksamhet. Fler behöver ta ansvar och bidra i större omfattningen till ökad cirkulering.

För ökad cirkulering av möbler av inventarier finns följande behov och insatser för ökad cirkulering identifierade:

- Resursförstärkning på Möbelcirkel, Intern service, med fokus på det administrativa arbetet för ökad kontroll, inventering och ansvar för den digitala utvecklingsresan.
- Resursförstärkning för att kunna genomföra fler strategiska och systematiska inköp och cirkulering av möbler och inventarier. Detta för att sprida det idag påbörjade arbetssättet till fler bolag och förvaltningar.
- Vidareutveckla de digitala arbetssätten. Detta via befintlig plattform alternativt annan på sikt.

- Ta fram en Juridisk vägledning och låta den framgent sätta ramarna och underlätta att göra det lätt att göra rätt vid hantering av möbler och inventarier.
- Begränsa antalet medarbetare att göra inköp och beställning av möbler och inventarier samt kommunicerar kring arbetssättet vid inköp. Detta för att minska mängden kortsiktiga och spontana köp, vilket i sin tur ökar kontrollen och håller nere kostnaderna.
- Skapa en handlingsplan kring befintliga och framtida lager och en tydlighet kring vad och hur mycket möbler som ska finnas i lager och i beredskap. Den senare bör synkas med uppdraget "Utred beredskapsförråd".
- Komplettera befintlig Policy för upphandling och inköp med riktlinjer som vägleder inköpande medarbetare att enklare göra rätt för ökad cirkulering stöttat av ett tänk i linje med avfallstrappan.
- Tydligare kommunicera att möbler och inventarier tillhör koncernen och inte enskild förvaltning eller enhet.
- I samarbete med lokalstrateg föra vidare dialog kring en eventuell framtida gemensam lokal för både Möbelcirkel, Fritidsbank och Återbruksdepå. Det skulle kunna underlätta för samtliga att exempelvis ha en gemensam digital plattform, delade resurser och så vidare.

Konsekvensanalys

Ekonomiska konsekvenser	
Total kostnad (tkr)	-
Finansiering inom ram (ja/nej/inte tillämpligt), ange det som saknar finansiering	-
Påverkar följande nämnder/bolags kostnader	-

Beslutet i sig får inga ekonomiska konsekvenser på budgeten 2024. Däremot tillkommer kostnader på uppskattningsvis 2 miljoner budget 2025, om beslut fattas om genomförande i budgetprocessen. Beloppet avser personella resurser, ökad digitalisering och andra eventuella omkostnader. Dock ska detta i det längre perspektivet leda till minskade kostnader via ökad kontroll, systematik och cirkulering.

Konsekvenser för ett hållbart samhälle	
Påverkan på miljön	Ja, indirekt.
Påverkan på mångfald	Nej
Påverkan på folkhälsa	Nej
Påverkan på tillgänglighet	Nej
Påverkan på barn	Nej

Vid utveckling och ökad mängd återbruk av möbler och inventarier inom koncernen finns positiv påverkan för samtliga dimensioner av hållbarhet.

Beslutsunderlag

Se bifogad

- Slutredovisning av Möbelcirkeln

Beslutet skickas till

För åtgärd

Kommunchef

För kännedom

Alla nämnder och styrelser.

Catharina Rydberg-Lilja, kommunchef

Ann-Sofi Persson, hållbarhetschef, kommunledningsförvaltningen

Växjö
kommun

Utredning av Möbelcirkeln

Slutredovisning

KOMMUNLEDNINGSFÖRVALTNINGEN

Hållbarhetsavdelningen

Uppdragsledare: Matina Rosenberg

2024-04-10

Sammanfattning

Under kommunstyrelsens sammanträde den 12 september 2023 fick kommunchefen i uppdrag att utreda hur Växjö kommuns möbelcirkel kan utveckla sin verksamhet för att öka mängden återbrukade möbler och inventarier. Utredningen ska ge underlag för eventuella beslut om förändringar i verksamheten.

I Sverige produceras årligen möbler för cirka 23 miljarder kronor, varav en fjärdedel utgörs av kontorsmöbler. Dessa kontorsmöbler används i några år, för att sedan kasseras på grund av slitage, för att de blivit omoderna, eller på grund av att verksamheten och dess behov har förändrats. Samtidigt beräknas kontorsmöbelproduktionen bidra till stor negativ klimatpåverkan. Genom ökad cirkularitet av kontorsmöbler är det möjligt att halvera resursförbrukningen och minska klimatpåverkan med cirka 30 procent. Det finns med andra ord både affärs- och klimatnytta vid ökad cirkularitet.

Idag syftar Möbelcirkelns verksamhet främst till att skapa en meningsfull sysselsättning för personer utanför arbetsmarknaden, där cirkulering av möbler och inventarier snarare är en metod eller ett verktyg. Det innebär att den sociala hållbarhetsaspekten av Möbelcirkeln redan idag är välutvecklad. För att öka cirkuleringen av möbler och inventarier och för att främja de miljömässiga och ekonomiska aspekterna behöver ytterligare resurser tillsättas. Ytterligare resurser är också viktigt för att inte äventyra den befintliga välfungerande verksamheten, vilken många kommuner i Sverige idag försöker efterlikna. Tillsammans med ny resurs skapas bättre kontroll, uppföljning och systematik kring befintlig möbelflotta ute i verksamheterna och i lager.

Det finns ett intresse för att samarbeta med externa parter, även om vissa juridiska och regelmässiga utmaningar och frågeställningar kvarstår. Fram till dess att ökad samverkan med externa parter är på plats är det viktigt att skapa kontroll och systematik i den egna verksamheten. Grunden för ett bra samarbete, både externt och internt, är en utvecklad användarvänlig digital plattform.

Ansvar för utvecklingen av Möbelcirkeln ligger inte enbart hos Intern service utan inom hela kommunkoncernen. Stor skillnad för ökad cirkulering görs genom att det finns ett hållbart, strategiskt och systematiskt arbetssätt vid inköp och upphandling. Valen vid inköp avgör vilken möbelflotta som senare finns att bevara och cirkulera.

Innehåll

1. Bakgrund.....	4
2. Beskrivning av utredning.....	4
3. Befintliga ramverk.....	5
4. Analys.....	8
4.1 Invärldsanalys	8
5.1.1 Möbelcirkel idag.....	8
5.1.2 Upphandling viktigt i alla steg	11
5.1.3 Strategiska välmotiverade val och samordning av inköp	12
5.1.4 Digitalisering för inventering och cirkulering	14
4.2 Omvärldsanalys	15
5.2.1 Miljö- och ekonomiska vinster vid ökad cirkulering	15
5.2.1 Göteborg stad.....	15
5.2.2 Malmö stad.....	17
5.2.3 Region Kronoberg.....	18
5.2.3 Linnéuniversitet.....	19
5.3 Sociala företag i Växjö.....	19
5.4 Möjligheternas hus finns i Emmaboda.....	20
5. Digitalisering för inventering och cirkulering	21
6. Slutsats	24
7.1 Framtida insatser för ökad cirkulering	26
7. Källor	28
8. Bilaga – Dnr KS 2023-00415	29
9. Bilaga – befintlig plattform Standout.....	30

1. Bakgrund

Under kommunstyrelsens sammanträde den 12 september 2023 fick kommunchefen i uppdrag att utreda hur Växjö kommuns Möbelcirkel kan utveckla sin verksamhet för att öka mängden återbrukade möbler och inventarier. Utredningen ska ge underlag för eventuella beslut om förändringar i verksamheten.

Möbelcirkeln i Växjö kommun har varit i drift sedan 2018 och har sedan dess bidragit till både ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet inom kommunkoncernen.

Verksamheten drivs av förvaltningen Arbete och Velfärd på uppdrag av kommunstyrelsen. Syftet med Möbelcirkeln är att hjälpa verksamheter inom hela kommunkoncernen att cirkulera interna möbler, hålla lager, transportera och till viss del reparera och rengöra möbler och inventarier. Verksamheten har möjliggjort miljömässiga och ekonomiska vinster genom att kommunkoncernen har kunnat minska möbelinköp och öka livslängden på befintliga möbler och inventarier. Möbelcirkeln har även kunnat bidra till att skapa en meningsfull sysselsättning till personer utanför arbetsmarknaden.

Möbelcirkeln har sett liknande ut sedan start och därför är det tid att undersöka hur verksamheten kan utvecklas.

2. Beskrivning av utredning

Mål

Utredningen ska utgöra ett kunskapsunderlag om hur Möbelcirkelns verksamhet kan utvecklas för att öka mängden återbrukade möbler och inventarier.

Syfte

Syftet är att bidra till ett ökat cirkulärt flöde av möbler och inventarier i kommunen, och på sätt till ökad miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet.

Frågeställningar

I utredningen ska följande frågeställningar besvaras:

- Vilka möjligheter finns det att skapa samverkan med andra offentliga och privata organisationer för att utöka de cirkulära möbelflödena?
- Hur kan digitalisering underlätta inventering av kommunens möbel- och inredningsinventarier samt cirkulering av möbler?
- Var i organisationen ligger ansvaret för utveckling av verksamheten för att säkerställa kontinuerlig utvärdering och utveckling?

Avgränsningar

Utredningen innefattar främst möbler och inventarier kopplat till befintlig Möbelcirkel och exempelvis inte IT-produkter eller annan specialutrustning för särskilda verksamheter. Detta utesluter inte att man i framtiden kan bygga på verksamheten med fler objekt för ökad cirkulering och minskning av nyinköp. Denna förstudie innefattar inte ett helhetstänk kring cirkulär ekonomi inom kommunkoncernen.

Metod

I framtagande av underlaget har intern dialog mellan tjänstepersoner genomförts. Dessutom har dialog och inhämtande av information med andra kommuner gjorts för att komplettera tankarna om framtida möjlig utveckling av Möbelcirkeln.

3. Befintliga ramverk

Liksom Växjö kommunkoncern i stort styrs befintlig Möbelcirkel och eventuell utveckling av lagar och kommunkoncernens styrdokument. Framför allt av styrdokument; upphandlingspolicyn, Hållbara Växjö 2030, Avfallsplanen, Kemikalieplanen.

Hållbara Växjö 2030

Växjö kommun har höga ambitioner inom hållbarhet, vilket framgår av hållbarhetsprogrammet **Hållbara Växjö 2030**. Genom hållbarhetsprogrammet når vi vår

vision att tillsammans kunna skapa en fantastisk plats för alla som lever, bor och verkar i Växjö. Uppdraget om möbelcirkelns verksamhet kan bidra till målbilden *klimat- och miljösmart* genom minskning av avfall och konsumtion via ökad cirkulation av möbler. I den senaste fördjupade analysen av Hållbara Växjö 2030 framgår att Växjös avfallsmängder ökar och det mer än jämförbara städer. Ett av många verktyg för att bidra till ökad cirkularitet är Möbelcirkeln.

Avfallsplanen

I Avfallsplanen ***På väg mot ett Småland utan avfall*** finns en tydlig viljeinriktning mot ökad cirkularitet: "Vi satsar på att klättra högre upp i avfallstrappan där högsta nivån är att undvika att avfall uppstår. De totala avfallsmängderna måste därmed minska och det avfall som uppstår ska återbrukas och återvinnas i högre utsträckning. Framför allt satsar vi på att minska avfallet som skickas till förbränning." I avfallsplanen lyfts att ett sätt att minska avfallsmängderna är genom upphandling av funktioner och tjänster i stället för att upphandla fysiska produkter.

Växjö kommuns styrande dokument

Policy för upphandling och inköp för Växjö kommunkoncern innehåller de huvudprinciper som ska gälla för all upphandling och alla inköp av varor, tjänster och entreprenader i Växjö kommunkoncern. Växjö kommun ska arbeta kategoristyrtd med upphandling. Inköpsprocessen ska innefatta: förbereda upphandling (behovsanalys, marknadsanalys, förstudie), genomföra upphandling, inköp, leverans, fakturahantering och uppföljning.

Hållbarhetsperspektivet ska genomsyra inköpsprocessen. Inom Växjö kommun ska alla hållbara inköp och upphandlingar vara miljömässigt, socialt samt ekonomiskt hållbara. Upphandling eller inköp av produkter ska i första hand innehålla återvunnet material eller material som går att återvinna. I ***Policy för upphandling och inköp*** finns hållbarhetskrav att utgå ifrån för att delta i marknadens utveckling mot ett mer hållbart samhälle. Denna riktlinje fastställer övergripande ramar som ska tillämpas för samtliga upphandlingar och inköp inom Växjö kommunkoncern. Den specifika ramen som är relevant för den aktuella utredningen är: "Växjö kommunkoncerns upphandlingar och

inköp ska bidra till ett hållbart samhälle. Upphandling och inköp är ett viktigt verktyg för att nå målsättningarna i Hållbara Växjö 2030.”

Lagar

Det finns flertalet lagar att förhålla sig till i arbetet med Möbelcirkeln: Kommunallagen, Lagen om offentlig upphandling, men även Miljöbalken, Konkurrenslagen och Lagen om vissa kommunala befogenheter. Lagarna skapar ramarna för frågeställningarna:

- När möbler eller inventarier inte längre kan cirkulera inom organisationen - får möbler eller inventarier skänkas bort eller säljas vidare?
- Får kommunen cirkulera möbler utanför kommunkoncernen?

Enligt tidigare förstudie kring Möbelcirkeln, 2016, framgår:

”... bortskänkande skulle kunna betraktas som individuellt riktat stöd till enskild näringsidkare. Däremot kan skänkandet av möbler ligga i linje med miljöbalkens syfte det vill säga att främja en hälsosam och god miljö. Därav kan man argumentera för att bortskänkning av möbler och inventarier faktiskt innebär minskade kostnader för skattekollektivet genom att det inte uppkommer några kostnader för avfallsbehandlingen.

När det gäller försäljningen av kommunens överskottsmöbler framgår att extern försäljning kan ske med affärsmässighet och vid större omfattning ska anbuds försäljning eftersträvas. Det är däremot viktigt att ta ställning till den konkurrenssituation som kan uppstå med externa aktörer som redan säljer begagnade möbler. Här måste Konkurrenslagen ta i beaktning som bland annat innefattar: *kommuner kan förbjudas att helt driva en viss säljverksamhet om den begränsar konkurrens, snedvrider eller hämmar en effektiv konkurrens för företag.*”

Vid avyttring av möbler och inventarier internationellt vägleder Lagen om vissa kommunala befogenheter och 5 kap Tjänsteexport och internationellt bistånd, 5§: ”Bistånd till ett land som inte får svenskt statligt bistånd får lämnas av kommuner och regioner i form av utrustning som kommunerna och regionerna inte längre behöver för sin verksamhet.”

Enligt 7 § bistånd enligt bestämmelserna i 4-6 §§ får också lämnas till en internationell hjälporganisation för att utgöra hjälp till ett land i en rådande eller framtida nödsituation eller i en annan svår situation som är en följd av en nödsituation.

Detta skulle kunna vara lämpligt vid tillfällen då exempelvis en större inventering eller omstrukturering av möbler i befintliga lager som har en annan framtid. Det skulle dessutom göra det möjligt för Växjö kommun att lagligt bidra till länder i behov på grund av kris eller krig.

Sammanfattningsvis finns flera juridiska ramar som utmanar oss i att bli mer cirkulära. I utredningen fångas in att det finns behov av en juridisk vägledning för att underlätta hanteringen av möbler och inventarier och förstå vad som gäller på koncernövergripande nivå.

4. Analys

4.1 Invärldsanalys

5.1.1 Möbelcirkel idag

År 2016 fick Växjö kommun i uppdrag av kommunstyrelsen att utreda hur kommunen på nya sätt skulle kunna öka miljömässig, ekonomisk, och social hållbarhet. Utredningen resulterade i att kommunstyrelsen beslutade att ge förvaltningen Arbete och välfärd uppdraget att skapa och driva Möbelcirkeln. Möbelcirkeln startades som ett pilotprojekt år 2017. Pilotprojektet bestod då av en arbetsledare och en medarbetare. Vidare hyrdes ett lager på 1000 kvadratmeter, en lätt lastbil och en truck. År 2018 gick pilotprojektet över till ordinarie verksamhet. Ett lokalt företag fick uppdraget att bygga Möbelcirkelns hemsida med funktioner såsom annonsering och bokning av möbler och inventarier.

En del av **Möbelcirkelns verksamhet syftar idag främst till att skapa en meningsfull sysselsättning till personer utanför arbetsmarknaden** där cirkulering av möbler och inventarier snarare är en metod eller ett verktyg. Arbete och välfärd bedriver idag verksamhet för långtidsarbetslösa genom flertalet olika arbetslag. Intern services instruktörer arbetsleder arbetslagen. Arbetslagen utför olika uppdrag åt förvaltningar

och bolag inom kommunkoncernen. Inom ramen för Intern service finns resurser och arbetskraft tillgänglig inom områden såsom flytt- och transporttjänster, snickeri, målning, möbeltapetsering samt lagerhållning. Idag sysselsätter Möbelcirkeln åtta personer, varav en instruktör och en lagermedarbetare. De övriga sex medarbetarna har arbetsmarknadsanställning i vilken det ingår kompetenshöjande insatser i syftet att öka förutsättningarna för den enskilde att komma vidare ut på den öppna arbetsmarknaden. Instruktören arbetar 100 procent och lagermedarbetare 50 procent och är tillsvidareanställda. Resterande medarbetare har en subventionerad, tidsbegränsad, arbetsmarknadsanställning som finansieras av Arbete och välfärd. Arbetsledare fyller en viktig funktion genom att både arbetsleda, och i att ha en övergripande bild över verksamheternas behov och aktuellt inflöde av möbler och inventarier. Detta möjliggör en direkt matchning mellan tillgång och efterfrågan.

År 2017 köpte kommunkoncernen in möbler för cirka 19,5 miljoner kronor. År 2020 låg summan på cirka 7 miljoner kronor. Se tabell nedan för kostnadsutveckling.

År	2017	2018	2019	2020
Inköp, kostnad	20 050	12 977	6 796	7 004

Tabell: Växjö kommuns inköp av möbler över tid, belopp i tkr. (Aktuella siffor 2023-11-29)

Möbelcirkeln kan sannolikt inte tillskriva sig hela den stora besparingen mellan åren utan bakom ligger ett lagarbete som även innefattar förändrat inköpsbeteende och ökad medvetenhet kring cirkulering som klimat- och miljönytta.

Kostnaden för Möbelcirkeln år 2020 var 2,1 miljoner kronor för personal, lokal samt övriga verksamhetskostnader. För 2021 uppgick kostnaden för Möbelcirkeln till 2,2 miljoner kronor. Kostnaden fördelas mellan kommunens förvaltningar samt helägda bolag.

Sedan starten 2018 har cirka 25 000 möbler och inventarier cirkulerat. Dessutom har cirka 13 000 produkter cirkulerats utanför systemet. Dessa produkter har varit allt från husgeråd, leksaker, kontorsmaterial, textilier till konst. Detta kan visa på potentialen och intresset att cirkulera mer än möbler och inventarier.

Lager och förråd

Möbelcirkeln har idag förrådsytor i anslutning till sin verksamhet på Norremark. Utöver detta nyttjas även förråd vid Bäckaslöv och Saga. "Bäckaslövsförråden" ligger på Växjö kommuns mark och ingår i stadsutvecklingsprojektet Bäckaslöv där en ny stadsdel med bostäder, handel och service ska växa fram. "Sagaförråden" fungerar idag som bullerskydd för förskolan Saga. Fastigheten ägs av Vöfab och här finns intresse att driva verksamhet av annan art än förvaring. Detta innebär med andra ord att förråden både vid Bäckaslöv och Saga har en begränsad framtid. Värt att nämna är att det finns rivningslov för förrådet vid Saga samt bygglov för ett bullerplank för att lösa bullerproblematiken för förskolan. Rivningslovet går ut hösten 2024, men möjlighet till förlängning finns.

Bäckaslövsförråden är till viss del tomställda, vilket innebär att sakerna från Saga skulle kunna mellanlanda här. Dock innebär denna lösning att man flyttar från en tillfällig plats till en annan.

Det finns även lagerförda möbler i anslutning till skolor och andra verksamheter i kommunen. Dessa möbler är inte inregistrerade i Möbelcirkelns system och står sannolikt och tar onödig plats i anspråk. Att samla ihop alla möbler som ej används under Möbelcirkelns tak på Norremark är inte möjligt, då kapacitet saknas både vad gäller ytor samt personal.

Till följd av Bäckaslövs- samt Sagaförrådens begränsade framtid pågår en koncernövergripande översyn och förrådsinventering. Utöver Möbelcirkeln är det flera verksamheter som kommer ha ett behov av nya lagringsytor inte minst med tanke på nya säkerhetspolitiska läget och ökat fokus på kontinuitetshantering. I samband denna översyn är det från Möbelcirkelns sida önskvärt att en handlingsplan tas fram för framtida förråd och lagringsytor.

Värt att nämnas i sammanhanget är också att Fritidsbanken med utlåningsverksamhet av fritidsartiklar nyligen etablerat sig i Växjö. Det pågår även ett arbete kring en möjlig återbruksmarknad för byggmaterial, i kommunal och/eller näringslivets regi. Kan dessa två verksamheter tillsammans med Möbelcirkeln ge varandra synergieffekter?

Vid en eventuell större omförflyttning eller avveckling av förråd finns det idag inte tillräckliga resurser på Möbelcirkeln som redan i dagsläget har utmaningar att hinna med att möta de behov som finns inom koncernen. Dessutom behöver det ges svar på vilken buffert av möbler och inventarier som ska finnas inom Möbelcirkeln med bland annat hänsyn till förändrat omvärldsläge. Eller är kanske alternativet snarare att mycket lite ska lagras och snarare cirkuleras, vilket är i linje med hur Göteborgs stad resonerar.

Andra möbler och inventarier inom kommunkoncernen

I utredning har även fångats in att skolorna eller annan verksamhet inte nyttjat möbelcirkeln som sig bör utan lagrar möbler och inventarier i anslutande förråd till verksamheten.

I samband med Ukrainakrisen beställdes ett stort antal madrasser och sängstommar. En stor andel av dessa finns fortfarande kvar. Dessa ligger idag förvarade på GDL i Räfte. Ansvar för dessa ligger på säkerhetschefen i dagsläget. Dessa madrasser och sängstommar adresserar möjligen frågan om det inte behöver finnas en bättre systematik och tydlighet kring var beredskapsmaterial ska förvaras ur ett säkert och kostnadseffektivt sätt.

5.1.2 Upphandling viktigt i alla steg

I intern dialog med medarbetare med kompetenser och roller inom upphandling framgår att man har stort intresse för Möbelcirkeln och belyser vikten av en sådan fungerande verksamhet. I upphandlingar och vid inköp generellt ställs idag krav på hållbarhet och cirkularitet i linje med det vägledande styrdokumentet **Policy för upphandling och inköp**.

Inköp av möbler till Växjö kommuns verksamheter sker idag via Adda Inköpscentrals ramavtal: Möbler för kontor och omsorg och Möbler för skola och förskola. I dessa ramavtal finns bland annat krav på giftfria möbler och inventarier inom skola och förskola. När en förnyad konkurrensutsättning görs via ramavtalet utvärderas inkomna anbud på kvalitet via parametrar som funktion och estetik, men även på pris. Addas avtal bidrar till viss del att kontrollen över inköpen försvåras då man fritt inom kommunkoncernen kan beställa via de avtalade leverantörerna om värdet inte

överskrider 400 000 kronor. Framåt är det önskvärt, för ökad kontroll, att styra organisationens inköp tex. via Marknadsplatsen, men i dagsläget är det inte möjligt att köpa möbler via Marknadsplatsen. Detta belyser vikten av att en samordnande resurs inom respektive förvaltning hade underlättat kontrollen.

Upphandling ska med fördel vara med tidigt i inköpsprocessen och samverka med en samordnare av möbelinköp. Upphandling upptäcker många gånger utvecklingsområden inom samtliga kategoriinköp och inte enbart inom inköp av möbler och inventarier. En samordnare med expertis på funktion och estetik kan dessutom bidra och underlätta för Möbelcirkeln i värderingen. Ett identifierat utvecklingsområde inom upphandling är att komplettera befintlig policy med riktlinjer som vägleder medarbetare att enklare göra rätt för ökad cirkulering stöttat av ett tänk i linje med avfallstrappan.

5.1.3 Strategiska välmotiverade val och samordning av inköp

På utbildningsförvaltningen arbetar en lokalsamordnare med inriktning på inredning till förskolor och skolor. I uppdraget ingår att formge interiörer och rumsfunktioner och visualisera idéer vid nybyggnad, ombyggnad och tillbyggnad. Medarbetaren har nära samarbeten med utbildningsförvaltningens verksamheter och lägger stor vikt vid att hitta kvalitativa, kostnadseffektiva och hållbara lösningar utifrån specifika behov. Stort fokus läggs på att göra strategiska inköp och ansvara för att utveckla förvaltningens strategiska inköpsposition med ett långsiktigt perspektiv i åtanke. Genom att ha goda relationer och samarbeten med avtalade leverantörer skapas värden så som balanserade ledtider, garantier, kvalité, pris och risker med mera.

Utbildningsförvaltningen har tack vare lokalsamordnaren kommit längst i ett mer cirkulärt arbetssätt vid inköp av möbler och inventarier samt nyttjande av Möbelcirkeln.

Under de senaste åren har det genomförts inköp av möbler per förvaltning enligt:

Förvaltning	Inköp 2021, tkr	Inköp 2022, tkr	Inköp 2023, tkr
Kultur- och fritidsförvaltningen	337	175	1 702
Kommunledningsförvaltningen	19 694	398	639
Arbete och välfärd	1 224	1662	2 825
Omsorgsförvaltningen	5 624	11 222	3 114
Utbildningsförvaltningen	7 358	11 989	7 517
Samhällsbyggnadsförvaltningen	55	53	332
Totalsumma	34 293	25 501	16 128

Tabell - möbelinköp per förvaltning år 2021 - 2023.

I samband med nybyggnation och större renoveringar av förskolor och skolor har Utbildningsförvaltningen tidigare anlitat konsulter/inredningsarkitekt för planering av miljöer, val av produkter samt för framtagande av underlag för upphandling.

Utbildningsförvaltningen uppskattar att de i varje projekt, genom att ha kompetensen inom förvaltningen gör en kostnadsbesparing på cirka 10 procent av totalkostnad för möbler. Exempelvis gör man i projekten Hagavikskolan och Ulriksbergsskolan en besparing på cirka 800 000 kronor i konsultarvode.

Samordnaren bidrar med ett strategiskt tänk vid inköp. En inköpstrappa följs; först görs en inventering av utbudet av befintliga möbler inkluderat Möbelcirkeln, i nästa steg ses möjligheten på renovering över och i sista steg görs inköp.

I utredningen har behovet av ytterligare en resurs för fler strategiska inköp identifierats. Det skulle innebära att samtliga förvaltningar skulle kunna få stöd vid inköp av möbler och inventarier. Med fördel skulle de båda resurserna sitta mer centralt inom kommunkoncernen.

Vidare i dialogen med samordnaren framgår att man ser på möjligheten att komplettera Möbelcirkeln med ett mer utvecklat **bokningssystem** för att kunna beställa och flytta möbler och inventarier på ett mer tillgängligt sätt. Man ser även på potentialen av en ökad grad av **restaurering och modernisering** av det som finns på lager och det som kommer i omlopp med syftet att göra utbudet än mer attraktivt. Att dessutom arbeta mer med lika modeller skulle underlätta att cirkulera möbler och inventarier på ett

enklare vis. Ett större antal av samma modell gör det mer användbart i fler delar av koncernen. För att kunna renovera i större omfattning vid behov behövs ett större anslag. Tapetserare, både interna och externa, har nyttjats för att väcka liv i vissa objekt, men det kan också handla om lackering av underrede för bord vars bordsskivor är utdömda.

För att underlätta intern hantering och cirkulering ser man på möjligheten att utveckla värderingen av möbler och inventarier före flytt och eventuellt utveckla befintliga rutiner. Ju tidigare och mer detaljerade objekten **kategoriseras** desto större möjlighet finns för objekten att direkt komma i omlopp, renoveras eller ställas av. För att utveckla kategoriseringen finns ett behov av kunskapshöjning kring produkters värde.

Ytterligare ett sätt att skapa bättre kontroll och överblick över koncernens möbler och inventarier är att utveckla befintlig **digital plattform** för att exempelvis underlätta vid ett byte av objekt mellan två verksamheter. Plattformen skulle också kunna utvecklas med ett **inventeringsverktyg**. Inventering kan förslagsvis ske årligen på respektive enhet.

Sammanfattningsvis finns en önskan om ökad kontroll och överblick samt en bättre samverka. Utöver det har utredningen identifierat behovet av ytterligare en resurs för fler strategiska inköp och cirkulering inom koncernen.

5.1.4 Digitalisering för inventering och cirkulering

Möbelcirkelns nuvarande IT-system heter Standout. Standout upphandlades i starten av Möbelcirkeln och nuvarande avtal sträcker sig över 12 månader. Systemet tillhandahåller verksamhetens webbplats och tillåter användare att boka utannonserade möbler på webbsidan. Beställaren anger kontaktuppgifter samt huruvida transporthjälp behövs. Efter genomförd bokning försvinner produkten från webbplatsen.

I dialog framkommer att det finns en önskan om att utveckla erbjudandepaletten på den digitala plattformen. Exempelvis saknas idag möjligheten att med hjälp av ett klimatberäkningsverktyg kunna visa på klimatnyttan vid publicering av objektet på plattformen. I den interna dialogen framkommer även en önskan om en utveckling av

digital beställarfunktion, kategorisering och databas över samtliga av koncernens möbler och inventarier.

4.2 Omvärldsanalys

5.2.1 Miljö- och ekonomiska vinster vid ökad cirkulering

Enligt RISE cirkulerade endast cirka 3,4 procent i Sverige år 2022, vilket är lägre än det globala snittet på 8,6 procent. Det innebär att den stora majoriteten av resurserna som används i den svenska ekonomin kommer från jungfruliga källor. Parallellt med ökad medvetenhet och skärpta lagkrav för att göra skillnad finns en förväntan i omvärlden på att ta ansvar för ökad cirkulering ska ske. För att möta detta måste förutsättningarna finnas för ökad cirkulering med tydliga vägledningar. Det ska vara lätt att göra rätt. Detta har befintlig Möbelcirkel lyckats med, men även andra kommuner och städer visar på goda exempel vilka följer i detta omvärldsavsnitt. Samtidigt finns det exempel på städer där viljan att göra mer finns, men där man inte kommit lika långt i cirkuleringen som andra.

Enligt cirkularitet.se produceras det möbler för cirka 23 miljarder kronor om året i Sverige, där ungefär en fjärdedel består av kontorsmöbler. Dessa kontorsmöbler används i några år, för att sedan slängas då de blivit nötta och omoderna i sin design – eller helt enkelt på grund av att verksamheten och dess behov har förändrats. Samtidigt så beräknas kontorsmöbelproduktionen i Sverige bidra till klimatpåverkan med mer än 150 000 ton CO₂-ekvivalenter per år.

Genom att använda cirkulära affärsmodeller – där möbler renoveras, repareras och säljs på nytt går det att halvera resursförbrukningen och minska klimatpåverkan med cirka 30 procent i jämförelse med dagens linjära system där möbler produceras, används och slutligen slängs. Det finns med andra ord både affärs- och klimatnytta vid ökad cirkularitet!

5.2.1 Göteborg stad

Göteborgs stad har sedan 2013 drivit cirkulering av möbler och inventarier via Tage, men idén föddes redan 2010. Tage drivs genom bolaget GSL, Göteborgs stads leasing AB. I

detta serviceorgan finns även transport med mera. Under de första åren låg Tage under en förvaltning, men beroende av juridiska dilemman kring transport och möjligheten att samarbeta med andra externa verksamheter gjordes valet att lägga det i ett bolag i stället.

Idag finns en medarbetare som koordinerar Tage. Totalt är de fyra i teamet. Nyligen har det skapats en möjlighet att välkomna in individer som en arbetsmarknadsåtgärd. Idag sker cirka 150 transporter i veckan. År 2024 planeras det för 60h på ren transporttjänst. Tage har en depå, vilken används vid eventuell flytt eller annat. För övrigt är ambitionen att möbler och inventarier inte ens hamnar i depån utan direkt till ny användare. Ombokningsgraden är hög, närmare bestämt 80 procents ombokningsgrad. 90 procent av allt cirkulerar och flyter i Göteborg, vilket minskar behovet av lagerhållning. Det är kostnadsfritt för verksamheterna. Budgeten ligger hos GSL. Det finns en strategi på att det inte ska kosta för att enklare närma sig **nollvision** att *inget ska slängas*. Allt som kan återvändas ska återvändas är filosofin. Det finns olika styrdokument till stöd inom verksamheten. Bland annat *Ramavtal för återbruk* samt *Stadens riktlinje för avyttring av lös egendom och byggmaterial*. Nyligen har ytterligare ett styrdokument *Hanterar lös egendom och byggmaterial* skapats. Benämningen lös egendom är samlingsnamnet för inventarier och möbler.

Grundtanken är att möbler och inventarier som köps in till Göteborgs stad är stadens egendom och inte respektive avdelnings eller förvaltning. Göteborgsstad samarbetar även med Göteborgs universitet för att skapa ett än större omloppsband av cirkuleringen. För att möjliggöra detta samarbete har en **Juridiska vägledning** skapats. I den finns stöd i vad man får skänka och inte. För att säkerställa ett smidigt tillvägagångssätt har en inköps- och avyttringsrutin skapats. Med hjälp av EDP Sverige har klimatberäkningar gjorts, vilket innebär att de kan presentera siffror på verklig klimatnytta. Den ekonomiska nettovinsten för år 2022 ligger på 14 miljoner. Framgångsfaktorer genom åren har visats sig vara enkelhet, god marknadsföring, kontinuerliga utbildningar, att ha en depå inte lager, god transport, bra planering, nätverk och externa samarbete.

Den digitala plattformen som nyttjas är Palats, vilken nyttjar EPD Norge för klimatberäkningar. Koordinatoren inventerar likt övriga teammedlemmar. Föremålen fotograferas, mäts och slutligen annonseras. Sedan en tid tillbaka har avvikelserna minskat pga. av förhandsavvisering före hämtning.

Insikter för det breda samarbetet är att det inte föreligger några juridiskt hinder utan att det snarare är den politiska oviljan att samarbeta över läns- och kommungränserna. Ska vi vara utanför vår verksamhet?

Göteborgs stad har sedan några år tillbaka arbetet med en övergripande strategi kring cirkulär ekonomi. Detta för att ha en helhetsbild kring området och säkerställa att allt hänger ihop och verkar långsiktigt.

5.2.2 Malmö stad

I Malmö är de tre anställda med fokus på cirkulär ekonomi. Arbetet med Malmös interna cirkulering av möbler och inventarier är för tillfället pausat och i skrivande stund pågår framtagandet av en **färdplan för cirkulär ekonomi på övergripande nivå**. Utöver det görs en **materialflödesanalys** i första hand av livsmedel, textil, trä och metall. Dessutom finns ytterligare fler anställda som arbetar inom specifika områden som upphandling, klimatneutralt byggande med mera.

Det interna återbruket benämns Malvin, vilket står för Malmö vinner. Denna verksamhet ligger under serviceförvaltningen. Tidigare låg verksamheten under arbetsförvaltningen, vilka drivit den utan "riktig" budget och långsiktig plan. Flytten av verksamheten möjliggör att möbler och inventarier kan lagerhållas mer. Idag finns behov att utveckla den digitala plattformslösningen då befintlig är egenbyggd av student sedan flera år tillbaka och saknar underhåll. I Malmö sker endast internt återbruk och inget samarbete med externa aktörer.

I Malmö har det tidigare funnits en återbruksgalleria, men gallerian nyligen är nedlagd.

Vid byggavfall nyttjas CCBUILD inom samhällsbyggnad. Än så länge är det under test, men de har även haft ett litet lager. Även inom detta område pågår studie kring hur de ska driva vidare arbetet med byggavfall.

5.2.3 Region Kronoberg

På Region Kronoberg pågår framtagandet av en förstudie kring hur ska de ska öka cirkulering av möbler. Idag finns dessutom ett framtaget Business Case och tillhörande rutiner. I Case framgår det att uppstartskostnaden ligger på cirka 1, 2 miljoner.

Det som fångats in hittills är viljan att öka det mer systematiska arbetssättet av cirkuleringen. Idag drivs den interna cirkuleringen mer på ideella krafter och mestadels av anställda under enheten Logistik och transport. Deras primära uppgift är att hjälpa vården med logistik och transport, men parallellt med det, när tid finnes, stöttar de organisationen med att hämta och lämna möbler. Det finns idag inget större lagerutrymme (50 kvm) och endast ett fåtal möbler och inventarier finns samlade där.

I arbetet med förstudien har flera utmaningar identifierats. Bland annat att större lokal som kan verka som depå saknas. Dessutom saknas uppdraget som möjliggör att fler resurser kan vara engagerade. Finansiering ser de som ytterligare en utmaning att lösa. I förstudien ses just finansieringsmodellen över för att finna en väg att bekosta en verksamhet för cirkulering av möbler och inventarier. Dessutom menar de på att det finns en hel del regelverk att förhålla sig till för att göra det möjligt att hantera cirkuleringen på lagligt sätt. Enligt deras jurister kan möbler och inventarier skänkas om inget värde är kvar. De möbler som inte går att cirkulera skänks till Human bridge och Erikshjälpen.

I en sjukhusmiljö finns behovet att kunna sanera möbler före lagerhållning. Detta skapar därmed ett behov av viss lagerhållning och minskar möjligheten till direkt förflyttning mellan avdelningar.

Region Kronoberg ser dessutom över hanteringen vid inköp samt ställs det krav på att reservdelar ska finnas på plats för att snabbare kunna reovera och ersätta på plats.

Region Kronoberg har sett över möjligheten till reovering av möbler och inventarier inom egen verksamhet. Idag finns exempelvis en snickeriverkstad på Sigfridområdet, men i dagsläget utan resurs. Idag finns inte möjligheten att klä om möbler internt utan det löses med upphandlad tjänst.

I nuläget sker processen för cirkulering genom att ringa till Logistik och transport. Det saknas en gemensam digital plattform.

5.2.3 Linnéuniversitet

Cirkulering inom universitet sker idag, men i en mindre omfattning. De tre som arbetar med cirkulering sitter centralt på universitetsförvaltningen på lokal och serviceenheten som arbetar med lokalplanering. De arbetar med cirkuleringen tillsammans med vaktmästeriet.

Idag saknas ett systematiskt arbetssätt och det saknas en digital plattform. Det finns ett önskemål om att utveckla dem båda. Idag behåller och reparerar de det som är av värde. Lagning och renovering sker inte i någon större omfattning. Det finns ett mindre förråd där möbler förvaras tillfälligt. Vid behov säljs möbler och inventarier via auktionsfirma då de inte får skänkas.

Som stöd i deras arbete finns en skrivning i Linnéuniversitetets upphandlingspolicy som uppmuntrar cirkulering. Det finns idag ingen övergripande strategi, riktlinje eller vägledning för hantering och cirkulering av möbler och inventarier. Det sinns inte heller någon förstudie skapad. Det saknas dessutom underlag och siffror på befintligt arbete.

5.3 Sociala företag i Växjö

Växjö kommun har en nyligen antagen policy ”Växjö kommuns policy för socialt företagande” i vilken det bland annat går att utläsa att där det är möjligt ska samarbete med sociala företag främjas.

Sociala företag är samlingsbegrepp på en idéburen organisation som baserar sin verksamhet på en eller flera samhällsutmaningar, överskottet återinvesteras mestadels i verksamheten och kan bedrivas i form av flera olika associationsformer. I vissa fall är dessa företag så kallade arbetsintegrerade sociala företag, med huvudsakliga syftet att inkludera människor långt ifrån arbetsmarknaden i ett arbete, ofta i form av arbetsträning via Arbetsförmedlingen, praktikplatser eller subventionerade anställningar. Tidigare i år beslutade dock Arbetsförmedlingen att arbetsträningsbeslut i största möjliga mån skall beslutas inom ramen för upphandlade tjänster, vilket påverkar

de sociala företagens möjlighet till sådana beslut. Det kommer påverka de sociala företagens ekonomi negativt. Likheter i syftet för de sociala företagen finns med kommunens egen organisation för intern service, som till stor del bemannar Möbelcirkeln.

I en intern dialog framgår att stort intresse finns och belyser att samarbete med sociala företag har många positiva effekter. Exempelvis skulle ett samarbete bredda verksamhetens kompetenser och kunskap. Detta skulle dessutom vara positivt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv då fler personer i behov av anpassade anställningar eller arbetsprövning kan få en sysselsättning och i längden egen försörjning.

Ett utökat samarbete med sociala företag kan ses som ett kostnadseffektivt sätt att utveckla en verksamhet då kostnaden skulle kunna utgöras av en ersättning för arbetsträning, liknande avtal finns idag. Alternativet kan vara en upphandling av de sociala företagens tjänster. Dessa kan ses som en komplettering av befintlig verksamhet. I Växjö finns bland annat Atrium, Hofs Lifs och Funkibator som erbjuder allt från möbelsnickeri till målning, med mera.

5.4 Möjligheternas hus finns i Emmaboda

Möjligheternas hus är ett **helägt kommunalt bolag**, vilket varit i drift sedan 2006.

Uppdraget för verksamheten är att arbeta med hållbarhet i olika former genom framför allt konkreta projekt där slutprodukterna sålts till olika intressenter. **Möjligheternas hus arbetar med produktutveckling och spillmaterialet** kan vara allt från textil, metall eller trä. I ett av projekten, med fokus på textil, finns ett nära samarbete med ett ingenjörsprogram i Borås där studenterna erbjuds examensarbete i Möjligheternas hus. Inom de olika projekten är ambitionen att koppla ihop näringslivet, forskningen och kommunen i så stor utsträckning som möjligt.

Inom verksamheten finns ett stort fokus på att möjliggöra för arbetsmarknadsanställningar, vilka dagligen vägleds av handledare. Historiskt sett har cirka 30 procent av de arbetstränade gått vidare till en anställning inom andra verksamheter.

Emmaboda kommun ser en utmaning i att år 2025 stå som ansvarig för insamling av textilier i samband med att det nya lagkravet träder i kraft. Produktutveckling på Möjligheternas hus kan vara en av flera lösningar på denna utmaning. Parallellt arbetar de med att ta fram en metod för mottagandet och hämtandet av textilier. De vill successivt bidra till att höja värdet på avfallet textilier. Ett nyligen påbörjat projekt för hantering av textilier, Remake, planeras starta april nästa år till, vilket även projektmedelsökts, kan bidra till att just höja värdet av textilier.

5. Digitalisering för inventering och cirkulering

Digitaliseringen har en stor roll i samhällsförändringar och är ett viktigt verktyg för utveckling och effektivisering inom den offentliga sektorn. Växjö kommun tog år 2019 fram en digitaliseringsstrategi för att kunna möta nya förutsättningar snabbare och arbeta fram nytta för växjöborna (Växjö kommun, 2023).

Det finns idag flera olika digitala lösningar inom ramen för cirkulär ekonomi. Dessa lösningar är integrerade i digitala plattformar som används inom offentlig verksamhet. Plattformarnas främsta syfte är att möjliggöra återanvändning av möbler och hantera processen med hjälp av tydliga funktionella krav vilket innebär funktionernas tillgänglighet i plattformen. Det finns ett omfattande utbud av plattformar på marknaden, och för att hitta den lämpligaste plattform, behövs en noggrann behovsanalys.

Tabellen nedan visar ett urval av digitala plattformar och dess funktioner. Urvalet är baserat på plattformarnas funktioner som framgår av tabellen nedan, samt på integrations- och samarbetsmöjligheter. Utvalda plattformar är Standout, Sajkla, Palats och Loopfront.

Tabell 1 - Jämförelse mellan digitala plattformar

Ja   Nej   Vet ej

System:	Standout	Sajkla	Palats	Loopfront	Place2place
Klimatberäkningsverktyg	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
Inventeringsverktyg	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
QR-kod	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
RFID-taggar	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
Mobil-applikation	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Personuppgiftslagring					
Ekonomiberäkningsverktyg	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Paketpriser (standard) cirkapriser i SEK/år	50 000	85 000	100 000	155 000	50 000

Priserna är hämtade från respektive webbplats och delvis dialog. Vidare dialog bör ske för exakta priser.

Standout är Möbelcirkelns nuvarande IT-system. Standout är ett lokalt It-företag och har bistått Möbelcirkeln med det administrativa arbetet relaterat till webbplatsen och bokningssystemet. Standout är kompatibel med mobila enheter genom en mobil-applikation som kan användas av behöriga inom Möbelcirkeln. Ett ekonomiberäkningsverktyg är integrerat i systemet och ger användarna möjlighet att ta fram data om hur ekonomiskt ett återbruk kan vara. I systemet finns inte QR-koder eller RFID-taggar implementerade för närvarande (Intern dialog, Möbelcirkeln & Standout, 2023). Likt övriga IT-system skulle Standout kunna göra klimatberäkningar genom att hämta emissionsfaktorer från exempelvis IVL:s databas, EPD Norge eller EPD Sverige. Se Bilaga 10, för planerade utvecklingsområden 2024.

Sajkla har varit i operativ drift sedan 2019 och representerar en digital plattform med inriktning på cirkulär ekonomi. Systemet inkluderar stöd för ett klimatberäkningsverktyg och ett inventeringsverktyg där användning av QR-kod är ett alternativ för inventering av möbler och inventarier. Klimatberäkningsverktyget möjliggör för användarna att visualisera CO₂-utsläppen efter återbruk av möbler i jämförelse med CO₂-utsläppen vid nyproduktion av möbler. En mobilapplikation är tillgänglig för användare där inventeringsverktyget kan nyttjas. Genom att skanna QR-koden märkt på respektive möbel/inventarier med mobilens kamera kan användare genomföra inventeringen. För närvarande har Sajkla inte integrerat ett

ekonomiberäkningsverktyg, men det kan eventuellt bli tillgängligt som ett alternativ i framtiden. Det bör noteras att RFID-taggar inte betraktas som en digital lösning som anses vara lika värdeskapande som QR-koder enligt Sajklas bedömning (Sajkla, 2013).

Palats är en digital plattform och inriktad mot cirkulär ekonomi. Plattformen har utvecklats med integrering av olika verktyg för att underlätta cirkulering av möbler och inventarier. Genom den mobila applikationen kan användare använda sina mobila enheter för att genomföra inventering genom att skanna QR-koder, vilket kopplar fysiska produkter till deras digitala motsvarighet. En digitaliserad hantering av produkter ligger i fokus och ekonomiska samt miljömässiga besparingar kan registreras och redovisas (Palats, 2023).

Loopfront introducerades år 2019 och har utvecklats för att stödja cirkulär ekonomi inom byggsektorn samt återanvändning av möbler och inventarier. Loopfronts plattform möjliggör för användare att generera rapporter som redogör för ekonomiska besparingar som uppstår genom återbruk. Dessa rapporter kan även innehålla information om miljömässiga besparingar, inklusive minskade koldioxidutsläpp och avfall. Inventeringsverktyget inom Loopfront tillåter användare att kartlägga möbler och inventarier som är lämpliga för återbruk. Användare kan med hjälp av mobilapplikationen använda Loopfronts funktioner (Loopfront, 2023).

Place2place startade sin verksamhet år 2018. Företagets digitala marknadsplats fokuserar främst på ökad cirkulation av inredning. Place2place plattform möjliggör för användaren att få en bild över både miljömässiga och ekonomiska vinster genom att cirkulera. Till skillnad från sina konkurrenters plattformar har företaget en tilläggstjänst, vilken innebär att användaren kan köpa begagnade möbler med sina avtalsleverantörer. Denna tjänst ämnar bidra till att minska nyinköpen hos användaren. I plattformen går det dessutom att ha ett upplägg med uppdelning på förvaltningsnivå (Place2place, 2024).

6. Slutsats

Möbelcirkeln är idag en välfungerande och uppskattad verksamhet utifrån de förutsättningar som fastställdes när verksamheten startades upp 2018. Det innebar förutsättningar som bland annat att Växjö kommun är ägare av alla möbler och inventarier oavsett förvaltningstillhörighet.

Vid ökad cirkulering behöver det inte enbart ske förändring på Möbelcirkeln, Intern service, utan ske tvärs hela organisationen. Ansvaret för ökad cirkulering är gemensamt. I rapporten framgår att det finns en stor andel möbler i de olika verksamheterna, men även stående på lager. Utöver att arbeta med befintlig möbelflotta kan stor skillnad göras genom att göra fler strategiska inköp. Idag handlas det av många utan ett bredare koncernperspektiv. För att underlätta denna förflyttning kan en juridisk vägledning vara till stor hjälp samt att det strategiska inköpsarbetet stärks upp. Idag finns en resurs på utbildningsförvaltningen som arbetar strategiskt och systematiskt med inköpen av möbler och inventarier. Ytterligare en resurs för att stötta övriga förvaltningar och bolag skulle göra stor skillnad för den ekonomiska och miljömässiga hållbarheten. Identifierat i utredningen är dessutom att förråden Saga och Bäckaslöv har en begränsad framtid. För att underlätta för organisationen vid en förändring framöver behöver en handlingsplan tas fram för förråden. Utöver det behöver svar ges på vad och hur mycket som ska finnas i beredskap och vad detta ska lagras.

Vilka möjligheter finns det att skapa samverkan med andra offentliga och privata organisationer för att utöka de cirkulära möbelflödena?

I dialoger med intressenter i närområdet finns det stort intresse för ökad samverkan. I dagsläget begränsar lagar och regler kommuner att bli mer cirkulära via andra externa aktörer.

Växjö kommun har kommit längre i sin interna cirkulering än andra aktörer på nära håll. Bedömningen är att både Möbelcirkeln och andra aktörer behöver nå en högre kontroll och mognadsgrad före ett eventuellt samarbete bli aktuellt.

På sikt skulle även Möbelcirkeln kunna möjliggöra för föreningar inom Växjö kommun att cirkulera möbler mellan varandra. Detta kunde vara en utlöpare inom befintligt projekt Trygg och säker förening.

Hur kan digitalisering underlätta inventering av kommunens möbel och inredningsinventarier samt cirkulering av möbler?

Digitalisering via den digitala plattformen är grunden för god kontroll, inventering och cirkulering. I dagsläget finns ett samarbete med Standout, vilka visar på en vilja att utveckla plattformen med fler funktionaliteter. Möbelcirkel har i dialog med Standout flera utvecklingsområden under 2024, se Bilaga 10.

Framgent behöver kontinuerlig utveckling av plattformen göras som ligger flera steg efter andra alternativa plattformar på marknaden. En bra digital plattform är grundläggande för ett framtida externt samarbete alternativt att ha samma plattform för möbler och inventarier så väl som för Återbruksforum för byggmaterial som för fritidsmaterial.

Var i organisationen ligger ansvaret för utveckling av verksamheten för att säkerställa kontinuerlig utvärdering och utveckling?

Det föreligger inga för- eller nackdelar ur ett juridiskt perspektiv kring var i organisationen självaste Möbelcirkeln ligger. Ansvaret för utvecklingen ligger inte enbart på Möbelcirkeln då denna är en koncernövergripande verksamhet. Fler behöver ta ansvar och bidra i större omfattningen till ökad cirkulering.

För en ökad cirkulering och vidareutveckling av Möbelcirkeln behövs en **resursförstärkning med fokus på den administrativa delen** och lager i Möbelcirkeln's personalstyrka. Denna resurs kan bidra med ökad kontroll genom bredare inventering av de möbler och inventarier som finns inom verksamheten, men dessutom skapa kontroll över kommunkoncernens resterande möbelflotta. Befintlig personalstyrka hanterar dagens takt på cirkulering, men en ökad takt och omfattning kräver utökade resurser för att fortsatt växa stabilt.

I dagsläget finns inte möjligheten att efterleva policyn för upphandling och inköp på grund av **avsaknad av tillräckliga resurser som samordnar inköp** av möbler och inventarier. Genom "rätt" tänk i ett tidigt skede finns större möjlighet att minimera avfall i linje med avfallstrappan.

En juridisk vägledning skulle underlätta en ökad cirkulering. I dagsläget råder det en stor osäkerhet kring vad som får göras och vad som inte får göras.

7.1 Framtida insatser för ökad cirkulering

Sammanfattningsvis rekommenderas följande insatser för ökad cirkulering av möbler och inventarier.

- Ta fram en **juridisk vägledning** och låta den framgent sätta ramarna och underlätta att göra det lätt att göra rätt vid hantering av möbler och inventarier.
- **Resursförstärkning på möbelcirkel**, Intern service, med fokus på det administrativa arbetet för ökad kontroll, inventering och ansvar för den digitala utvecklingsresan. Resursförstärkningen bidrar till kostnadsbesparingar genom att göra Möbelcirkeln än mer attraktivt internt och på sikt även externt. Denna resurs skulle tillsammans med en strategisk inköpare göra en övergripande genomgång och eventuell rensning av befintliga större lager. Samt även bistå vid en eventuell förändring av lagerutrymme med stöd av den juridiska vägledningen.
- **Resursförstärkning för att kunna genomföra fler strategiska och systematiska inköp** och cirkulering av möbler och inventarier. Detta för att sprida det idag påbörjade arbetssättet till fler bolag och förvaltningar. Denna resurs bidrar till ökad kontroll, kostnadsbesparingar och möjliggör ett än tätare samarbete med Intern service och nyttjande av Möbelcirkeln. Resursförstärkningen samordnar inköpen med målet att skapa fler hållbara, enhetliga och klimatsmarta möbelinköp. Idag finns endast en samordnare, på utbildningsförvaltningen, för strategiska inköp och cirkulering av möbler och inventarier.
- **Vidareutveckla de digitala arbetssätten**. Detta via befintlig plattform alternativt annan på sikt.

- **Begränsa antalet medarbetare att göra inköp** och beställning av möbler och inventarier samt kommunicerar kring arbetssättet vid inköp. Detta för att minska mängden kortsiktiga och spontana köp, vilket i sin tur ökar kontrollen och håller nere kostnaderna.
- **Skapa en handlingsplan kring befintliga och framtida lager och en tydlighet kring vad och hur mycket möbler som ska finnas i lager och i beredskap.** Den senare bör synkas med uppdraget ”Utred beredskapsförråd”.
- Ett identifierat utvecklingsområde inom upphandling är att **komplettera befintlig Policy för upphandling och inköp med riktlinjer** som vägleder inköpande medarbetare att enklare göra rätt för ökad cirkulering stöttat av ett tänk i linje med avfallstrappan.
- Tydligare kommunicera att möbler och inventarier tillhör koncernen och inte exempelvis enskild förvaltning eller enhet.
- **I samarbete med lokalstrateg föra vidare dialog kring en eventuell framtida gemensam lokal** för både Möbelcirkel, Fritidsbank och Återbruksdepå. Det skulle kunna underlätta för samtliga att exempelvis ha en gemensam digital plattform, delade resurser och så vidare.

7. Källor

[Sajkla – Återbruk av möbler till offentlig miljö](#) [2023-11-15]

[Effektiv återbrukshantering för fastighetsägare | Palats Återbrukshubb](#) [2023-11-15]

[Loopfront – cirkulär ekonomi satt i system](#) [2023-11-15]

Intern dialog, Standout & Möbelcirkeln, Peter Lundgren, Jan Johansson, Lars Karlsson
2023-10-02 och 2023-10-24

Dialog med Göteborgs stad, Benjamin Svanlind. 2023-10-20

Dialog med Emma Börjesson, Malmö Stad. 2023-10-30

Dialog med Helen Penttilä, Pernilla Bodin och Michael Samuelsson, Region Kronoberg.
2023-11-06

Dialog med Linnéuniversitet, Helena Meldré, Madelaine Hedin, Maria Ekstrand 2023-

Intern dialog med Arbete och välfärd, Johan Sträng, Utvecklingsavdelningen Therese
Jaramillo 2023-11-07

Intern dialog med Upphandlingsavdelningen, Matilda Fridlund, Utbildningsförvaltningen,
Lina Lindén, 2023-11-16

Dialog med Emmaboda kommun, Ana Klasson, Tommy Persson, 2023-11-22

[Återbruk av kontorsmöbler – Hur kan man räkna på miljöeffekten? \(cirkularitet.se\)](#)
[2023-11-15]

[Lag \(2009:47\) om vissa kommunala befogenheter | Sveriges riksdag \(riksdagen.se\)](#)

Dialog med Helen Penttilä, Region Kronoberg [2024-02-26]

Dialog med Daniel Stridh, Place2Place [2024-04-08]

8. Bilaga – Dnr KS 2023–00415

Ärende
Dnr KS 2023-00415
2023-09-01

Kommunstyrelsen

Ordförandes förslag till beslut - Uppdrag om att utveckla Möbelcirkeln och söka samverka med andra organisationer

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen ger kommunchefen i uppdrag att utreda hur Växjö kommuns Möbelcirkel kan utveckla sin verksamhet för att öka mängden återbrukade möbler och inventarier.

I uppdraget ingår att:

- Undersöka vilka möjligheter som finns att skapa samverka med andra offentliga och privata organisationer för att utöka de cirkulära möbelflödena?
- Värdera hur digitalisering kan underlätta inventering av kommunens möbel- och inredningsinventarier och cirkulering av möbler?
- Utreda vart i organisationen ansvar för utveckling av verksamheten ligger för att säkerställa kontinuerlig utvärdering och utveckling?

Uppdraget ska delredovisas till KSHU senast i december 2023.

Bakgrund

Kommunstyrelsens hållbarhetsutskotts ordförande har i samråd med övriga i presidiet initierat frågan.

Möbelcirkeln i Växjö kommun har nu varit i drift under ett antal år.

Arbete och välfärd ~~driftar~~ verksamheten på uppdrag av kommunstyrelsen.

Verksamheten har sett liknande ut sedan start och därför är det tid att se över hur uppdraget fungerar och undersöka på vilka sätt en utveckling av verksamheten som skulle vara möjlig.

Digitalisering för inventering och cirkulering av möbler har utvecklats med flera nya plattformar på marknaden som kan skapa värde och förenkla inventering och flöden av möbler internt men också för att möjliggöra andrahandsförsäljning externt.

Region Kronoberg och Linneuniversitetet planerar för att öka sina möjligheter att återbruka möbler och andra inventarier. Flera andra större arbetsplatser i kommunen och länet har målsättningar om ökat återbruk av möbler.

En samverka mellan flera organisationer inom samma geografi

möjliggör ett ökat utbud för att tillgodogöra fler behov av möbler utan att behöva göra nyinköp. Ett större flöde skulle också möjliggöra att skapa tilläggstjänster som uppgradering eller re-design av möbler för att passa fler behov från det lokala näringslivet.

Utredningen ska ge underlag för eventuella beslut om förändringar i verksamheten.

9. Bilaga – befintlig plattform Standout

Idag tecknas avtal på ett år med möjligheten till förlängning. I gemensam dialog har följande utvecklingsområden identifierats som planeras genomföras 2024:

- **Sökning** - I administrationsdelen ska det gå att söka på artikelnummer som anges i både rubrik och annonstext. Det ska också gå att söka på artikelnummer som anges i både rubrik och annonstext.
- **Antal bokningar** - När en användare bokar en möbel ska antalet inte vara förfyllt om det inte bara finns en enda av en möbel. Om det finns flera ska rutan vara tom, och användaren tvingas fylla i denna för att fortsätta.
- **Enhetsnamn i listor** - I listan på hämtningar och alla bokningar ska information om vem som har lagt upp annonsen ersättas med enhetsnamnet
- **Transportinformation** - När en användare fyllt i transportinformationen ska detta markeras i listan, exempelvis med ikon. Informationen ska även visas i sin helhet när man klickar in på bokningen.
- **Önskat leveransdatum** - Vid i fyllt önskat leveransdatum ska det noteras tydligt att detta enbart är ett önskemål och inte ett löfte.
- **Bilder klipps för kraftigt** - Vissa bilder som visas i större fönster blir klippta för kraftigt, trots att de visas i sin helhet i miniatyren under.
- **Återaktivering av annons** - Om kunden ändrar sin bokning, exempelvis med antalet 1 i stället för 4, eller tar bort den helt, så ska de detta innebära att annonsen återaktiveras om det numera finns tillgängliga delar i annonsen.
- **Levererad** - Efter att man klickat "markera som levererad" så ska man stå kvar i den aktuella fliken i stället för att komma till "levererade".
- **Application Error** - för att minska risken för dubletter
- **Ny kategori: sista chansen**
- **Miniatyrbilder** - När man är i adminläge och plockar upp listan över transporter ska miniatyrbild på varan visas där.
- **Transporthjälp** - Alla varor som bokas ska gå till transport. Nedanstående text ska ersätta nuvarande information